

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

Magisterská diplomová práce

Emoce v českém a japonském jazykovém obraze světa

Emotions in Czech and Japanese lingual image of the world

Bc. Jakub Wenzel

(Česká filologie – Japonská filologie)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Děkuji Doc. PhDr. Boženě Bednařikové, Ph.D., za vedení práce, vstřícný přístup a množství rad, které mi v průběhu vypracovávání práce poskytla. Dále děkuji také Mgr. Tereze Nakayi z Katedry asijských studií FF UP i všem japonským přátelům za bezpočet cenných rad.

OBSAH

0.	ÚVOD	6
1.	TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	8
1.1	KOGNITIVNÍ LINGVISTIKA A JEJÍ MÍSTO MEZI KOGNITIVNÍMI VĚDAMI	8
1.2	KOGNITIVNÍ VS. STRUKTURÁLNÍ PŘÍSTUP KE SLOVU	9
1.3	METAFORA A JEJÍ MÍSTO V KOGNITIVNÍ LINGVISTICE	10
1.4	DĚLENÍ METAFOR	11
1.5	KLÍČOVÉ VLASTNOSTI METAFOR	13
1.6	VZTAH METAFORY A METONYMIE	14
1.7	METAFORY V JAZYKOVÉM OBRAZE SVĚTA	14
1.8	UNIVERSALISMUS, RELATIVISMUS A ELEMENTÁRNÍ SÉMANTICKÉ JEDNOTKY ...	18
1.9	EMOCE Z HLEDISKA PSYCHOLOGICKÉHO	19
1.10	EMOCE Z HLEDISKA KOGNITIVNÍ LINGVISTIKY	20
2.	RELEVANTNÍ JAZYKOVÁ SPECIFIKA ČEŠTINY A JAPONŠTINY	24
3.	METODOLOGIE VÝZKUMU	26
3.1	CÍLE PRÁCE	26
3.2	POPIS KORPUSŮ	26
3.2.1	KORPUS SYN V4	26
3.2.2	KORPUS BCCWJ	27
3.3	VÝBĚR MATERIÁLU	28
3.4	ZVOLENÉ POSTUPY	33
3.4.1	ČEŠTINA	33
3.4.2	JAPONŠTINA	36
3.5	DALŠÍ POZNÁMKY K METODOLOGII	38
3.6	METODOLOGICKÉ PROBLÉMY	41
4.	VÝSLEDKY VÝZKUMU	43
4.1	RADOST	44
4.2	JOROKOBI	50
4.3	SMUTEK	56
4.4	KANAŠIMI	63
4.5	HNĚV	67
4.6	IKARI	73
4.7	STRACH	78
4.8	OSORE	82
5.	ZÁVĚR	85
6.	SEZNAM LITERATURY	92
7.	PŘÍLOHY	95

0. Úvod

Předkládaná práce si klade za cíl prozkoumat oblast vybraných emocí v češtině a japonštině prismatem kognitivní lingvistiky se zvláštním zřetelem k metaforickým strukturacím. Práce předpokládá, že v oblasti metaforických strukturací emocí mohou mezi češtinou a japonštinou existovat velké rozdíly. Tato hypotéza plyne z odlišnosti české a japonské kultury. Jazyk je z hlediska kognitivní lingvistiky s kulturou velmi úzce spjat, jelikož v každém jazyce je uložena „svébytná konceptualizace světa“¹.

Kognitivní lingvistika se zaměřuje na systematický jazykový výzkum, jehož prostřednictvím lze dojít k poznatkům o myšlení jazykových společenstev, protože jazyk „vypovídá něco velmi podstatného (...) o tom, jak jednotlivé věci a jevy chápeme“². Společenství, které sdílí určitý jazyk, zároveň sdílí také určitou interpretaci reality, jež je v jazyce pozorovatelná.³ Na této ideji je vystavěna i předkládaná práce, která předpokládá, že metodologickým rozbořením vybrané části slovní zásoby českého a japonského jazyka lze získat závěry vypovídající o celém českém a japonském společenství.

První kapitola je věnována teoretickým východiskům práce. Na počátku je představena kognitivní lingvistika, její vznik, postavení v rámci jiných kognitivních věd a specifika. Velmi důležitou roli v této práci hrají metaforické strukturace, a proto je další prostor věnován problematice metafory. V následujících podkapitolách jsou poté popsány emoce, které jsou erbovním tématem práce. Na základě psychologického pohledu byla vymezena škála emocí, které se staly předmětem výzkumu. První kapitola je uzavřena představením dosavadních výzkumů emocí z pohledu kognitivní lingvistiky.

Diplomová práce se zaměřuje na dva jazyky – češtinu a japonštinu. Jelikož japonština představuje jazyk cizí, jsou v druhé kapitole popsány nejrelevantnější jazykové rysy, které je nutné znát pro plné pochopení zvolené metodologie.

Třetí kapitola do detailu popisuje zvolené postupy. Výzkum práce je založen na práci s korpusem, a proto jsou do této kapitoly včleněny i charakteristiky použitých korpusů a korpusových manažerů.

¹ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 35. ISBN 80-246-0919-3.

² VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 12. ISBN 80-246-0919-3.

³ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 12 – 15. ISBN 80-246-0919-3.

Čtvrtá kapitola potom představuje a interpretuje data, která vzešla z práce s korpusey. V páté kapitole jsou potom výsledky výzkumu syntetizovány do jednotného závěru.

Tato diplomová práce je syntézou poznatků a postřehů, které autor práce získal během svého vysokoškolského studia. Stěžejním v tomto ohledu byl pobyt v Japonsku, který přinesl nesčetné množství nápadů a příležitostí ke konzultaci daného tématu s rodilými mluvčími.

1. Teoretická východiska práce

1.1 Kognitivní lingvistika a její místo mezi kognitivními vědami

Objektem zájmu předkládané práce jsou slova označující emoce, která jsou zkoumána z hlediska kognitivní lingvistiky. S ohledem na téma práce je proto žádoucí představit základní charakteristiky kognitivně lingvistického přístupu, stejně jako základní historická fakta.

Kognitivní přístup je původně směr v psychologii. Prosazovat se začal v USA od 60. let 20. století⁴ a v psychologii nahradil do té doby převládající behaviorismus. Zatímco behavioristé kladli při výzkumu důraz na chování organismů, zastánci kognitivního směru se soustředili na mysl a její fungování.

Posun v psychologii od chování k mysli byl zapříčiněn novými poznatky v oblasti neurovědy a počítačové vědy.⁵ Z nových objevů vzešla také představa, že mysl by mohla pracovat na podobném principu jako počítač, a potvrzení, upřesnění nebo naopak vyvrácení této ideje se dostalo do středu vědeckého zájmu.⁶

Zkoumání mysli nabylo výrazně interdisciplinárního charakteru. V 70. letech 20. století vědci oficiálně vymezili celou řadu vzájemně propojených kognitivních věd.⁷ Jako centrální kognitivní věda byla označena psychologie, lingvistika a počítačová věda, jako periferní filosofie, neurověda a antropologie.⁸

Kognitivní lingvistika samotná je definována jako „lingvistika studující jazyk ve vztahu k lidské mysli“⁹. Jazyk má v oblasti kognitivních věd významné místo, protože „nejenže zachycuje myšlenky, ale jeho struktura nese stopy toho, jak mysl funguje“¹⁰.

⁴ HUNT, Morton. *Dějiny psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 485. ISBN 8071783862.

⁵ HUNT, Morton. *Dějiny psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 487. ISBN 8071783862.

⁶ HUNT, Morton. *Dějiny psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 488. ISBN 8071783862.

⁷ MILLER, George. The cognitive revolution: a historical perspective. *Trends in Cognitive Sciences*. 2003, **2003**(7), 141 - 144.

⁸ tamtéž

⁹ LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. 3. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 69. ISBN 80-244-0720-5.

¹⁰ HUNT, Morton. *Dějiny psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 505. ISBN 8071783862.

1.2 Kognitivní vs. strukturální přístup ke slovu

Kognitivní lingvistika představuje specifický lingvistický směr a specifický je také přístup ke slovu, „základní lexikální jednotce jazyka a řeči“¹¹. Protože se předkládaná práce zabývá konkrétními lexikálními jednotkami, jsou následující odstavce věnovány nejdůležitějším charakteristikám pojetí slova v kognitivním přístupu, a to v kontrastu s přístupem strukturálním, který je pevně zakořeněný nejen v české lexikografii, ale i v celé české lingvistice.

Pro strukturalistický přístup je typické striktní oddělování jazykového a mimojazykového.¹² Z těchto důvodů je odhlíženo od denotátu jazykového znaku.¹³ Významy slov jsou dány vztahem k jiným jednotkám lexikálního systému, je na ně nazíráno jako na „součásti autonomní jazykové struktury a jako takové mají být i zkoumány a popisovány“¹⁴. Význam lexikální jednotky je rozložitelný na sémy, které určují místo jednotky v lexikálním systému. Strukturalistický přístup může být buď synchronní, nebo diachronní, přičemž „každý z nich má vlastní cíle a využívá vlastních metod zkoumání“¹⁵.

Kognitivní přístup rozrušuje ostrou hranici mezi jazykovým a nejazykovým.¹⁶ Sémantika je pevně provázána s pragmatikou, denotační složka lexikálního významu má být doplňována konotacemi.¹⁷ Konotace mají postihnout to, „co je s daným výrazem spjato v konceptuálním systému rodilých mluvčích, co se evokuje při jeho užití, a co tedy na tomto základě modifikuje postoj mluvčích k denotátu a dává např. možnosti

¹¹ Slovo. In: *Slovník spisovné češtiny* [online]. [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=slovo>

¹² VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 26. ISBN 80-246-0919-3.

¹³ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 27. ISBN 80-246-0919-3.

¹⁴ tamtéž

¹⁵ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 26. ISBN 80-246-0919-3.

¹⁶ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 31. ISBN 80-246-0919-3.

¹⁷ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 28. ISBN 80-246-0919-3.

k metaforickým konceptualizacím“¹⁸. Lexikální význam je z hlediska kognitivní lingvistiky nerozložitelný a komplexní, synchronní přístup se doplňuje s přístupem diachronním.¹⁹

I přes to, že kognitivně pojatá lingvistika „silně relativizuje tradiční saussurovské dichotomie“²⁰, oba směry nemusí být nutně v rozporu. Vztah kognitivní a strukturální lingvistiky je vhodné vymezovat spíše než na základě protikladnosti prizmatem odlišného rozložení akcentů.²¹

Výzkum lexikálních jednotek v praktické části práce je proveden z hlediska kognitivní lingvistiky se zvláštním zřetelem ke kulturním vlivům a specifikům. Cílem je vysledovat a představit shody i rozdíly v oblasti myšlení o konkrétních emocích.

1.3 Metafora a její místo v kognitivní lingvistice

Základní teze předkládané práce jsou ovlivněny myšlenkami amerického lingvisty Goerge Lakoffa a filozofa Marka Johnsona, které byly představeny ve studii *Metafory, kterými žijeme*. Lakoff s Johnsonem upozorňují, že ačkoliv se metafory mohou na první pohled jevit jako marginální, ve skutečnosti jsou pevně ukotveny v lidském pojmovém systému – s pomocí metafor člověk nejen mluví, ale i myslí.²² Metafory jsou však často zakotveny tak hluboko, že si jich lidé nejsou vědomi.²³

Metafory jsou tradičně chápány jako přenášení významu na základě vnější podobnosti, podle Lakoffa a Johnsona je primární funkcí tohoto přenosu „poskytovat částečné porozumění jednomu druhu zkušenosti na základě jiného druhu zkušenosti“²⁴.

¹⁸ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 28. ISBN 80-246-0919-3.

¹⁹ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 28 – 29. ISBN 80-246-0919-3.

²⁰ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 29. ISBN 80-246-0919-3.

²¹ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 32. ISBN 80-246-0919-3.

²² LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 15. ISBN 80-729-4071-6.

²³ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 18. ISBN 80-729-4071-6.

²⁴ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 170. ISBN 80-729-4071-6.

Lakoff s Johnsonem poukazují na tendenci chápat abstraktní jevy prostřednictvím jevů konkrétních²⁵, konkretizace je totiž jeden ze způsobů, jímž lze myslet o abstraktním²⁶.

V praktické části této diplomové práce je zkoumána oblast emocí, tedy oblast vysoce abstraktní. Vzhledem k závěrům představeným v odstavcích výše lze předpokládat, že vysoce abstraktní svět lidských emocí je v obou zkoumaných jazycích pojímán skrze oblasti konkrétní (tedy metaforicky). Výzkum si klade za cíl na vybraném vzorku emocí předvést platnost výše uvedených tezí, kategorizovat jednotlivé zdrojové oblasti a provést jejich srovnání.

1.4 Dělení metafor

Nejzákladnější třídění metafor je dělení na aktuální a uzuální metafor. Aktuální metafor jsou využívány zejména v uměleckých a publicistických textech a jejich funkcí je „zprostředkovat nové vidění skutečnosti“²⁷. Oproti tomu uzuální metafor jsou pevně ustálené v systému jazyka a postupně dochází k jejich lexikalizaci. Kognitivní lingvistika se zaměřuje zejména na metaforu uzuální.

Lakoff s Johnsonem vnáší do oblasti metafor další dělení. Podle motivace rozlišují metaforu strukturní, orientační a ontologické.²⁸ Podstata strukturních metafor tkví v metaforické strukturaci jednoho pojmu prostřednictvím pojmu druhého²⁹ – studie uvádí např. chápání času pomocí peněz, z něhož plynou vyjádření typu *plýtváš mým časem* nebo *stálo mě to celou hodinu práce*.³⁰ Orientační metafor Lakoff s Johnsonem charakterizují jako metafor, které organizují „celý systém pojmů, a to všechny vůči sobě navzájem“³¹. Podstata orientačních metafor vychází z „tělesné a kulturní

²⁵ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafor, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 128. ISBN 80-729-4071-6.

²⁶ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 97. ISBN 80-246-0919-3.

²⁷ GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, s. 98. ISBN 80-710-6134-4.

²⁸ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafor, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-729-4071-6.

²⁹ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafor, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 26. ISBN 80-729-4071-6.

³⁰ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafor, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 20. ISBN 80-729-4071-6.

³¹ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafor, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 26. ISBN 80-729-4071-6.

zkušenosti člověka s orientací v prostoru³². Opírají se o dichotomie typu *nahoře – dole*, *vpředu – vzadu*, *blízko – daleko* aj. Příklady orientačních metafor Lakoff s Johnsonem zakládají na tzv. fyzické bázi, která je východiskem pro metaforické vyjádření. Jako jeden z mnoha příkladů uvádí studie vršení látky nebo fyzických objektů, které vede ke vzniku hromady a jejímu postupnému zvyšování.³³ Tento jev se stává fyzickou bází pro metaforická vyjádření typu *počet vytištěných knih stoupá* nebo *jeho plat klesl*.³⁴ Poslední typ metafor, metafory ontologické, je charakterizován jako způsob, „jak pohlížet na události, činnosti, city, myšlenky atd. jakožto na entity a substance“³⁵. Pomocí ontologických metafor lidé zhmotňují abstraktní jevy a jako o hmotných o nich také přemýšlí a mluví. Lakoff a Johnson jako příklad uvádí mj. uchopení *zkušenosti se zvyšováním cen* skrze substantivum *inflace*, s kterou je ve výpovědích nakládáno jako s něčím hmotným.³⁶

Podle systematickosti použití lze také metafory dělit na systematické a izolované.³⁷ Metafory systematické jsou součástí celkového metaforického systému, který strukturuje lidské myšlení. Oproti tomu izolované metafory jsou ojedinělé a v myšlení se jich neužívá systematicky. Jako příklad metafory systematické může sloužit např. metafora *čas jsou peníze*, která strukturuje naše myšlení o čase. Naopak za metaforu izolovanou Lakoff s Johnsonem označují metaforu *hora je člověk*, která motivuje vyjádření jako *pata hory* aj.³⁸ Metaforu *hora je člověk* nelze chápat jako systematickou, protože člověk běžně nemluví a nesmýšlí o hoře jako o lidské bytosti.

Odstavce výše poskytly přehled různých kritérií, skrze která lze systematicky třídit metafory. Představené třídění je využíváno v praktické části diplomové práce, kdy

³² VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 102. ISBN 80-246-0919-3.

³³ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 28. ISBN 80-729-4071-6.

³⁴ tamtéž

³⁵ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 40. ISBN 80-729-4071-6.

³⁶ tamtéž

³⁷ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 72 – 73. ISBN 80-729-4071-6.

³⁸ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 72. ISBN 80-729-4071-6.

v centru pozornosti jsou zejména strukturní metafory, a to takové, které lze označit za systematické.

1.5 Klíčové vlastnosti metafor

Jak již bylo řečeno v kapitole 1.3, metafora je významnou součástí lidského pojmového systému. Většina metafor se vyvinula přirozeně v těsném sejetí s kulturou.³⁹ Lakoff s Johnsonem v této souvislosti upozorňují, že „lidé s velmi rozdílnými pojmovými systémy, než je náš, mohou chápat svět velmi odlišným způsobem než my“⁴⁰. V ohnisku zájmu této práce jsou dva pojmové systémy – systém český a systém japonský. Práce si klade za cíl prozkoumat úsek těchto dvou pojmových systémů, konkrétně svět vybraných emocí, z hlediska metaforického vyjadřování. Protože je česká a japonská kultura značně odlišná, lze předpokládat v souladu se závěry zmíněnými výše také odlišnosti v oblasti metaforických vyjádření.

Přirozenou vlastností metafory je také schopnost jisté rysy skutečnosti zvýrazňovat, zatímco jiné jsou zatlačovány do pozadí.⁴¹ Tato vlastnost je zcela přirozená, protože pokud metaforu vysvětlujeme jako *chápaní jevu Y skrze jev X* (viz kapitola 1.3), přenášejí se ze zdrojové do cílové oblasti také specifika daného jevu. Metafory jsou tedy ze své podstaty nutně subjektivní. V kontextu této práce tedy lze vzhledem ke kulturní specifitě předpokládat, že v češtině mohou být prostřednictvím metafor vyzdvihovány výrazně jiné rysy emocí než v japonštině.

Jednotlivé metafory také mohou být vzájemně propojené – koherentní.⁴² Za koherentní lze označit takové metafory, „kde dochází k překrývání účelů“⁴³. V praktické části práce proto jsou metafory analyzovány také se zřetelem k možné koherenci.

Na závěr této podkapitoly je nutné dodat, že ve vytyčené oblasti emocí je možné předpokládat velkou variabilitu metafor. Jazyky disponují různými metaforickými

³⁹ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 35 – 38. ISBN 80-729-4071-6.

⁴⁰ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 198. ISBN 80-729-4071-6.

⁴¹ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 79 – 86. ISBN 80-729-4071-6.

⁴² LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 112. ISBN 80-729-4071-6.

⁴³ tamtéž

strukturacemi pro jeden pojem, protože „různé metaforické strukturace pojmu slouží různým účelům tím, že zvýrazňují různé aspekty pojmu“⁴⁴. V jazyce jsou tedy metafory užívány výrazně funkčně s ohledem na komunikační záměr mluvčího. Analýza metafor v praktické části tedy pravděpodobně přinese celou škálu metaforických vyjádření, hierarchizace však může být provedena na základě jejich různé exponovanosti.

1.6 Vztah metafor a metonymie

V souvislosti s metaforou je nutné vymezit její vztah k metonymii. G. Lakoff chápe metaforu a metonymii jako dva zcela odlišné procesy.⁴⁵ Zatímco metaforu pojímá jako chápání jednoho jevu prostřednictvím jevu jiného (viz kapitola 1.3), metonymie⁴⁶ má podle něj „primárně referenční funkci, tj. umožňuje nám použít jedné entity, aby zastupovala druhou“⁴⁷. Metonymie však stejně jako metafora strukturuje lidský jazyk, myšlení a postoje.⁴⁸

Na první pohled se může zdát, že mezi metaforou a metonymií lze vést ostrou hranici, nicméně v konkrétních případech může docházet k jejich splývání. Základní funkcí metafor je *prostupování*, základní funkcí metonymie *zastupování*. V praxi však může docházet ke splynutí obou funkcí.

V práci je odhlíženo od takových vyjádření, která jsou zjevně metonymická. Ve zkoumaném materiálu se jedná o vyjádření typu *vidět radost*, které v podstatě zastupuje celou výpověď *vidět, že někdo má radost*.

K vyjádřením, která lze chápat jak metaforicky, tak metonymicky, je v práci v rámci systematickosti přistupováno jako k metaforám.

1.7 Metafory v jazykovém obraze světa

I přes to, že hlavní teze předkládané diplomové práce jsou postaveny na americkém proudu kognitivní lingvistiky představovaném Georgem Lakoffem, práce

⁴⁴ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 112. ISBN 80-729-4071-6.

⁴⁵ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 50. ISBN 80-729-4071-6.

⁴⁶ Lakoffovo pojetí metonymie zahrnuje i synekdochu.

⁴⁷ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 50. ISBN 80-729-4071-6.

⁴⁸ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 53. ISBN 80-729-4071-6.

bere v potaz také poznatky polské kognitivně lingvistické školy představované zejména Annou Wierzbickou a Jerzym Bartmińským.

Práce se nevyhýbá pojmu *jazykový obraz světa*, který se poprvé objevil právě v prostředí polské kognitivní lingvistiky.⁴⁹ V dílech amerických kognitivních lingvistů se sice s pojmem *jazykový obraz světa* nepracuje, v synonymním významu jsou však používány formulace typu *konceptualizace světa obsažená v jazyce*.⁵⁰ Pojem *jazykový obraz světa* je jasně definovatelný a systematický, byl proto přejat pro potřeby práce.

I. Vaňková definuje jazykový obraz světa v intencích polských kognitivních lingvistů jako „prostor společné konceptualizace, jak světu rozumíme“⁵¹. Idea jazykového obrazu světa je postavena na myšlence „sdílené zkušenosti kolektivní“⁵², protože každý jazyk obsahuje společnou a jistým společenstvím sdílenou interpretaci světa.⁵³ Jazyk tedy není pouze dokladem o lidské kognitivě, ale i fenoménem kulturním a antropologickým.⁵⁴ Myšlení v dimenzích metafory je potom velmi významnou součástí jazykového obrazu světa.⁵⁵

Vaňková pro jazykový obraz světa stanovila 6 základních charakteristik⁵⁶. Na řádcích níže budou jednotlivé charakteristiky představeny, a to v pořadí a souvislostech výhodných pro předkládanou práci.

Jelikož se tato diplomová práce primárně zabývá metaforami, je vhodné začít u *transcendentnosti* jazykového obrazu světa. Transcendentnost odráží schopnost člověka mluvit a myslet i o jevech, které nelze poznat na základě lidského těla a smyslů. Tato schopnost je možná právě díky metaforám, skrze které člověk „překračuje meze“⁵⁷.

⁴⁹ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 46. ISBN 80-246-0919-3.

⁵⁰ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 46. ISBN 80-246-0919-3.

⁵¹ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 47. ISBN 80-246-0919-3.

⁵² tamtéž

⁵³ tamtéž

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ tamtéž

⁵⁶ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 52 – 56. ISBN 80-246-0919-3.

⁵⁷ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 55. ISBN 80-246-0919-3.

Jazykový obraz světa je *heterogenní*, tedy různorodý. Každý přirozený jazyk v sobě zahrnuje mnoho rovin. Jedná se např. o teritoriální a sociální stratifikaci, ale i jazyk jednotlivých funkčních stylů. Každá z těchto rovin může mít vlastní jazykový obraz světa⁵⁸. Objektem zájmu práce je přirozený jazyk, který je však zkoumán na základě korpusových dat. Poměrně velkou část textů v korpusech (podrobněji v kapitole 3.2) tvoří publicistika a tento fakt může ovlivňovat i získaná data.

Další charakteristickou vlastností jazykového obrazu světa je *dynamičnost*. Jazykový obraz světa se mění v závislosti na čase, ale také v důsledku jazykového kontaktu.⁵⁹ Na druhou stranu, i přes to, že jazykový obraz světa podléhá změnám, jeho jádro je velmi pevné.⁶⁰ Vaňková v této souvislosti připomíná Mathesiův *princip pružné stability*.⁶¹ Pro předkládanou práci je stěžejní současný jazykový obraz světa, a proto i zkoumaný materiál vychází ze současné češtiny a japonštiny. Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.2, kognitivní lingvistika propojuje synchronní a diachronní přístup. Protože se však práce zaměřuje zejména na současný jazykový obraz světa, k materiálu praktické části je přistupováno spíše z hlediska synchronního. Neznamená to, že hledisko diachronní je zcela ignorováno, je ho však využíváno pouze v opodstatněných případech.

Pro obraz jazykového světa je také typická *integrálnost* a *kontextuálnost*, s kterou souvisí splývání jazykového a mimojazykového. „Součásti světa jsou spatřovány z hlediska smyslu, který mají pro člověka.“⁶² Jako příklad Vaňková uvádí jazykový obraz vybraných zvířat v češtině, kdy „kráva dává mléko, pes hlídá a kočka chytá myši“⁶³. Za mimojazykové aspekty emocí lze považovat zejména fyziologické projevy jednotlivé emoce doprovázející. Lze předpokládat, že právě s fyziologickými projevy mohou být emoce spjaty i v jazykovém obraze světa, a to jak v češtině, tak v japonštině.

⁵⁸ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 53. ISBN 80-246-0919-3.

⁵⁹ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 53. ISBN 80-246-0919-3.

⁶⁰ tamtéž

⁶¹ tamtéž

⁶² VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 55. ISBN 80-246-0919-3.

⁶³ tamtéž

Jako další vlastnost uvádí Vaňková *axiologičnost*, tedy přítomnost hodnocení. Jazykový obraz světa rozhodně nelze označit za objektivní, právě naopak: „(...) člověk vnímá věci a bytosti jako nakloněné, příznivé, anebo nepřátelské, jako známé, anebo neznámé a nesamozřejmé, jako přitažlivé, či odpudivé, jako vzbuzující sympatii, anebo odpor a strach“⁶⁴. Ve svém důsledku tedy může být v extrémních případech jazykový obraz světa až rasistický (viz např. jazykový obraz cikánů v češtině⁶⁵). U velké většiny emocí lze rozlišit, zda se jedná o emoci pozitivní, nebo negativní. V souladu s axiologičností jazykového obrazu světa lze předpokládat přítomnost kladného hodnocení pozitivních emocí a záporného hodnocení emocí negativních.

Jako poslední vlastnost jazykového obrazu světa Vaňková vymezuje *výběrovost*. Na praktické úrovni jde o to, že „na některé aspekty skutečnosti obrací (jazykový svět) pozornost zvýšenou měrou, jiné naopak úplně opomíjí“⁶⁶. Jako příklad uvádí Vaňková slovní zásobu eskymáckých jazyků v oblasti sněhu. Eskymácké jazyky údajně rozlišují velké množství různých druhů sněhu, tato teorie však prošla velkou kritikou⁶⁷. Protiargumentem bývá polysyntetický charakter eskymáckých jazyků, který umožňuje bohaté vytváření kompozit. Velké množství pojmenování sněhu vychází tedy spíše z typologické charakteristiky eskymáckých jazyků než z rozrůzněnosti pojmového systému. Výběrovost však lze doložit jinými příklady, a to přímo z jazyků, které stojí v centru pozornosti práce. Pro japonské prostředí je typické uklánění se namísto evropského potřásání rukou a tento fakt se promítá i do jazykového obrazu světa – japonský lexikální systém disponuje mnoha výrazy pro různé typy úklon. Japonský výraz *odžigi* (*úklona*) zahrnuje množství do češtiny přímo nepřeložitelných hyponym podle míry a způsobu úklony. Rozlišuje se tak např. *ešaku* (*úklona do 15 stupňů*), *keirei* (*úklona do 30 stupňů*) nebo *saikeirei* (*úklona do 45 stupňů*). Naproti tomu Japonce překvapuje česká rozrůzněnost slovní zásoby v oblasti masa – do japonštiny nelze přímo přeložit slova jako *krkovice*, *svíčková* nebo *kližka*. Tato výběrovost se týká slovní

⁶⁴ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 54. ISBN 80-246-0919-3.

⁶⁵ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 87. ISBN 80-246-0919-3.

⁶⁶ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 54. ISBN 80-246-0919-3.

⁶⁷ viz např. PULLUM, Geoffrey K. *The great Eskimo vocabulary hoax, and other irreverent essays on the study of language*. Chicago: University of Chicago Press, c1991. ISBN 0226685349.

zásoby, je však možné předpokládat rozdíly i v oblasti metaforických vyjádření. Je možné, že některé metafory běžné v češtině úplně chybí v japonštině a naopak, případně je rozdíl v exponovanosti.

Z odstavců výše vyplývá, že obraz světa obsažený v jednotlivých jazycích se může velmi lišit. Vzhledem ke geografické i kulturní vzdálenosti proto lze očekávat významné rozdíly mezi jazykovým obrazem světa v češtině a jazykovým obrazem světa v japonštině, a to i v oblasti metaforického vyjadřování o emocích.

1.8 Universalismus, relativismus a elementární sémantické jednotky

Pojmy jazykový univerzalizmus a jazykový relativismus souvisí s lidským myšlením a vztahem ke světu.⁶⁸ Z hlediska jazykového univerzalizmu je myšlení všech lidí všech jazykových společenství stejné, protože všichni lidé jsou příslušníci jednoho rodu a případné rozdíly v myšlení a chápání světa vycházející z jednotlivých jazyků jsou jen velmi malé a nepodstatné. Podle jazykového relativismu je naopak myšlení lidí a jejich vztah ke světu velmi ovlivněn mateřským jazykem.

Obě pojetí představují extrémní póly přístupu ke vztahu jazyka a myšlení. Anna Wierzbická svým výzkumem dokazuje, že jazyky v sobě zahrnují obě tendence.⁶⁹ Z hlediska slovní zásoby je většina slov kulturně specifická, existuje však škála pojmů, které jsou univerzální a kterými disponují všechny jazyky světa.⁷⁰ Wierzbická je nazývá *elementární sémantické jednotky*^{71 72}.

Wierzbická upozorňuje, že kulturně specifické myšlení podmíněné mateřským jazykem se negativně projevuje při výkladu významu slov⁷³. Proniká-li do jazyka výkladu kulturní specifičnost, výsledné definice mají tendenci být přílišně abstraktní,

⁶⁸ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 37. ISBN 80-246-0919-3.

⁶⁹ GODDARD, Cliff a Anna WIERZBICKA. *Words and meanings: lexical semantics across domains, languages, and cultures*. Oxford linguistics. ISBN 9780199668434.

⁷⁰ tamtéž

⁷¹ Wierzbická používá pojem *semantic primes*. *Elementární sémantická jednotka* je překlad I. Vaňkové.

⁷² seznam elementárních sémantických jednotek viz např. WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 36. ISBN 05-215-9971-7.

⁷³ GODDARD, Cliff a Anna WIERZBICKA. *Words and meanings: lexical semantics across domains, languages, and cultures*. Oxford linguistics. ISBN 9780199668434.

kruhové a etnocentrické.⁷⁴ Člověk je v zajetí mateřského jazyka, při výzkumu jazykových jevů by se však měl z tohoto zajetí vymanit. Wierzbická v této souvislosti doporučuje v práci se slovy vycházet právě z elementárních sémantických jednotek, které nejsou zatíženy kulturními vlivy.⁷⁵

Pro předkládanou diplomovou práci jsou výše představené myšlenky Anny Wierzbické velmi relevantní. Ke zkoumaným slovům je proto přistupováno se zřetelem k možné kulturní zatíženosti, v popisech je také využíváno elementárních sémantických jednotek.

1.9 Emoce z hlediska psychologického

Emoce jsou úzce spjaty s životem člověka, jedná se však o jev mnohvrstevnatý a komplikovaný, a proto je problematické i přesné psychologické vymezení.

V psychologii nepadá shoda ani v otázce počtu emocí. Podle přístupu a zvoleného kritéria mohou být emoce chápány v užším nebo širším smyslu. Český psycholog Milan Nakonečný považuje za základní znak emocí vzrušivost.⁷⁶ V pojetí Nakonečného tedy mezi emoce spadá široká škála počtů, např. radost, láska, štěstí, zloba, nenávisť, smutek, strach, úzkost, touha, ale i víra, lenost nebo odpuštění. Americký psycholog Daniel Goleman tvrdí, že potenciálně lze rozeznávat až stovky různých emocí, vezmou-li se v úvahu „všechny možnosti variací, mutací, nuancí a kombinací“.⁷⁷

Jiný americký psycholog, Paul Ekman, zavedl na základě antropologických výzkumů rozdělení emocí na primární a odvozené. Za primární označil *radost*, *smutek*, *zlobu* a *strach*, protože tyto emoce jsou podle něj přítomny ve všech kulturách světa, a to i v kulturách izolovaných, neovlivněných masovými médii.^{78,79} Emoce odvozené potom vznikají kombinací emocí primárních.

⁷⁴ GODDARD, Cliff a Anna WIERZBICKÁ. *Words and meanings: lexical semantics across domains, languages, and cultures*. Oxford linguistics. ISBN 9780199668434.

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995, s. 90. ISBN 80-200-0525-0.

⁷⁷ GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence: [proč může být emoční inteligence důležitější než IQ]*. Praha: Columbus, 1997, s. 273. ISBN 80-85928-48-5.

⁷⁸ GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence: [proč může být emoční inteligence důležitější než IQ]*. Praha: Columbus, 1997, s. 274. ISBN 80-85928-48-5.

⁷⁹ Ekman později obohatil seznam primárních emocí o další dvě (odpor a překvapení), v práci však bude využíváno prvotní dělení.

Ekmanova škála primárních emocí představuje přehledné a systematické rozčlenění nejdůležitějších lidských počitků. Škála primárních emocí je redukována na nezbytné minimum, a proto se nabízí jako výhodné kritérium pro praktickou část předkládané diplomové práce. Výzkum této diplomové práce se tedy zaměřuje na metaforická vyjádření vztahující se k primárním emocím podle Ekmana, tedy k *radosti, smutku, zlobě a strachu*.

1.10 Emoce z hlediska kognitivní lingvistiky

Emoce jsou oblast, kde lze předpokládat obzvlášť velkou míru kulturní podmíněnosti. Na tento fakt upozorňují i definice v nejběžnějších encyklopedických slovnících.⁸⁰ Právě kulturní specifčnost činí z emocí oblast pro kognitivní lingvistiku enormně zajímavou, a proto je přirozené, že předkládaná diplomová práce není prvním počinem v oblasti kognitivně lingvistického výzkumu emocí.

Zatím nejkompexnější prací zaměřenou na emoce z pohledu kognitivní lingvistiky je studie Anny Wierzbické s výmluvným názvem *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Wierzbická se ve svém výzkumu věnuje zejména (ne)ekvivalenci slov označujících emoce napříč nejrůznějšími jazyky a přináší mnohé myšlenky zásadní pro předkládanou práci. V následujících odstavcích budou tyto myšlenky představeny a rozebrány. Pro potřeby práce byly původní anglické pojmy, s kterými pracuje Wierzbická, přeloženy do češtiny. Původní anglický termín je však vždy uveden v závorce.

Slovo *emoce (emotion)* je podle Wierzbické velmi kulturně specifické.⁸¹ Studie proto vychází z elementární sémantické jednotky *cítit (feel)*, která je univerzální (viz kapitola 1.8).

Sémantická jednotka *cítit* však zahrnuje dva typy počitků. Prvním typem jsou *kognitivně založené pocity (cognitively based feelings)*, tedy pocity spojené s myšlenkami, typem druhým potom *pocity založené čistě na tělesnosti (purely bodily feelings)*.⁸² Jako příklad pocitu spojeného s myšlenkami lze uvést *stud*, jako příklad

⁸⁰ *Ottova encyklopedie A-Ž*. Vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004, s. 246. ISBN 80-736-0014-5.

⁸¹ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999. ISBN 05-215-9971-7.

⁸² WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 4. ISBN 05-215-9971-7.

pocitu založeného čistě na tělesnosti potom *hlad*.⁸³ Wierzbická svou studii zaměřuje na první kategorii pocitů.

I přes to, že je slovo *emoce* zatíženo kulturní specificitou, Wierzbická se mu nevyhýbá a v textu jej často používá s odvoláním na pevné místo tohoto slova v běžné slovní zásobě.⁸⁴ Upozorňuje však, že užívá slova *emoce* ve smyslu *pocitů založených na myšlenkách* (*feelings based on thoughts*).

Jádro práce je založeno na systematickém rozboru slov označujících emoce v angličtině a jejich srovnání s ekvivalenty v jazycích jiných. Wierzbická upozorňuje, že slova označující emoce jsou velmi kulturně specifická. Případná ekvivalence může být pouze zdánlivá a toto tvrzení dokazuje na anglickém slově *anger*, pro něž neexistuje přímý polský ekvivalent⁸⁵ – významově nejbližší slova *złość* a *gniew* mají v polštině výrazně jiné konotace.⁸⁶ Na základě výše zmíněného Wierzbická usuzuje, že lidé jsou do jisté míry při popisu svých emocí ovlivněni lexikem mateřského jazyka.⁸⁷

Neuniverzálnost slov označujících emoce navrhuje Wierzbická překlenout pomocí definic založených na elementárních sémantických jednotkách.⁸⁸ Základ tvoří slovesa *cítit* (*feel*), *stát se* (*happen*), *dobrý* (*good*), *špatný* (*bad*). Pro ilustraci, základní definice pro české slovo *smutek* by mohla vypadat např. takto: *Cítím se špatně, protože se stalo něco špatného*.

Podle Wierzbické se v jednotlivých jazycích také může lišit pohled na emoce jako celek. Jako příklad ve své studii uvádí pohled na emoce a emoční projevy v angličtině a ruštině. Zatímco v anglickém světě je obecně pohlíženo na emoce jako na něco nežádoucího, nepřátelského, vymykajícího se normálu, v ruském světě se

⁸³ Wierzbická uvádí anglické pojmy *shame* a *hunger*.

⁸⁴ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 12. ISBN 05-215-9971-7.

⁸⁵ Z hlediska blízkosti češtiny a polštiny lze předpokládat, že stejný závěr lze vztáhnout i na češtinu.

⁸⁶ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 32. ISBN 05-215-9971-7.

⁸⁷ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 26. ISBN 05-215-9971-7.

⁸⁸ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 46. ISBN 05-215-9971-7.

naopak emoce projevují jako něco normálního – jako nenormální je chápán stav bez emocí.⁸⁹

V souladu se závěry Anny Wierzbické se tato práce nebude vyhýbat slovu *emoce*. Používáno však bude ve stejném smyslu, v jakém jej užívá Wierzbická, tedy *pocity založené na myšlenkách*. V práci bude také brán zřetel k možné (ne)ekvivalenci českých a japonských slov označujících emoce. Jako východisko při výběru materiálu pro výzkum v praktické části slouží definice sestavené z elementárních sémantických jednotek.

S emocemi částečně pracuje i George Lakoff. Ve studii *Ženy, oheň a nebezpečné věci* představil jazykovou konceptualizaci hněvu jako kapaliny vařící v uzavřené nádobě a hrozící výbuchem.⁹⁰ Výzkum emocí částečně představil i v dřívějším díle *Metafory, kterými žijeme*, kde uvádí např. možné metaforické konceptualizace lásky, mj. *láska je fyzikální síla, láska je šílenství, láska je kouzlo* aj.

Právě metodologie představená G. Lakoffem se stane východiskem pro praktickou část předkládané práce. Lakoff extrahuje metafory ze souborů konkrétních výpovědí, např. metafora *láska je kouzlo* vychází z výpovědí jako:

Spoutala mě svým kouzlem.

Očarovala mne svým kouzlem.

V jeho přítomnosti jsem byla vždy jako u vytržení.

Jsem jí okouzlen.

*Je to malá čarodějka.*⁹¹

Podobným způsobem bude postupováno i v předkládané práci. Materiálem však nebudou celé výpovědi, ale pouze kolokace vytěžené z korpusů.

Na téma emoce z hlediska kognitivní lingvistiky bylo publikováno několik prací i v českém prostředí. Jedná se zejména o případové studie Ireny Vaňkové (*Barvy*

⁸⁹ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 17. ISBN 05-215-9971-7.

⁹⁰ LAKOFF, George. *Ženy, oheň a nebezpečné věci: co kategorie vypovídají o naší mysli*. Praha: Triáda, 2006, s. 367. ISBN 80-861-3878-X.

⁹¹ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002, s. 65. ISBN 80-729-4071-6.

a emoce⁹²) a Lenky Bednařikové (*Obraz hněvu v českém jazyce*⁹³). Téma bylo zpracováváno také v rámci disertačních prací, velmi relevantní je např. disertační práce Jany Zemanové na téma *Jazykový obraz hněvu v češtině z hlediska diachronního*⁹⁴.

⁹² VAŇKOVÁ, Irena. Barvy a emoce. *Čeština doma i ve světě*. 1999, **1999**(7), 6 – 7.

⁹³ BEDNAŘÍKOVÁ, Lenka. Obraz hněvu v českém jazyce. *Jazykovědné aktuality*. 2003, **2003**(1 a 2), 19 – 33.

⁹⁴ ZEMANOVÁ, Jana. *Obraz hněvu v českém jazyce z hlediska diachronního*. Brno, 2014. Disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav českého jazyka. Vedoucí práce: Helena KARLÍKOVÁ.

2. Relevantní jazyková specifika češtiny a japonštiny

Výzkum je proveden v prostředí českého a japonského jazyka. Čeština a japonština jsou poměrně odlišné jazykové systémy, následující odstavce proto přibližují základní charakteristické rysy obou jazyků, zejména však japonštiny. Pozornost je věnována pouze charakteristikám relevantním pro tuto práci.

Nejzřetelnějším, avšak pouze formálním rozdílem mezi češtinou a japonštinou je způsob zápisu. Zatímco čeština používá latinku, japonština je zapisována pomocí ideografů v kombinaci se dvěma slabičnými abecedami.

Předkládaná práce je primárně lingvistická, nikoliv japanologická, a proto jsou japonské výrazy v práci přepisovány (transkribovány) do latinky. První problém spojený s transkripcí je způsob přepisu. Nabízí se několik možností, mj. anglická *Hepburnova transkripce*, japonská transkripce *kunreišiki rómadží*, v práci je však využito *české transkripce japonštiny*. Mezi nejdůležitější výhody této transkripce patří věrné vystižení japonské výslovnosti, výrazné omezení spřežek a systematické značení dlouhých vokálů.

Na rozdíl od latinky mají ideografy funkci zachycovat primárně sémantickou stránku slov, mohou se proto stát „vodítkem pro odhalení nečekaných sémantických souvislostí“⁹⁵. Ve vhodných případech proto bude v této práci přihlíženo i k ideografickému zápisu. Ideografy jsou z drtivé většiny původu čínského⁹⁶ a jejich přijetí do japonského prostředí je výsledek kontaktu s čínskou kulturou, odráží proto čínské vidění světa. Kontakt a vzájemné vlivy však byly definovány jako součást dynamičnosti jazykového obrazu světa (viz kapitola 1.7), a proto lze říci, že čínské vidění světa obsažené v čínských ideogramech bylo včleněno do japonského obrazu světa a stalo se jeho součástí.

Z hlediska usouvztažňování využívá čeština flexe, s níž je spojeno široké spektrum koncovek, které jsou součástí slova. Oproti tomu japonština vyjadřuje gramatické vztahy v rámci věty na základě partikulí, které se umisťují bezprostředně za slovo. V japonštině převažují rysy aglutinačního typu, některé charakteristiky však chybí (japonština nedisponuje např. gramatikalizovaným slovosledem, který je jinak pro aglutinační jazyky charakteristický).

⁹⁵ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 131. ISBN 80-246-0919-3.

⁹⁶ Japonci přijali znakové písmo od Číňanů v 8. století n. l.

Pozice slovesa v rámci věty je v japonštině méně variabilní než v češtině. Liší se také uspořádání věty, které je v případě nepříznačkové oznamovací věty podmět – předmět – přísudek, zatímco běžný český slovosled je podmět – přísudek – předmět.

Pro japonštinu jako aglutinační jazyk je typické množství morfémů, které se připojují ke kmeni slova a modifikují jeho význam. Pro předkládanou práci jsou důležité morfémy *-reru*, popř. *-rareru*, které značí pasivnost slovesa a v určitých případech také potenciál, dále také *-seru*, popř. *-saseru*, které značí kauzálnost slovesa.

Japonština disponuje dvěma typy adjektiv. Oba typy adjektiv mohou buď rozvíjet podstatné jméno, nebo stát v přísudku. Podle napojení na podstatné jméno bývají někdy tato adjektiva nazývána jako *i*-adjektiva a *na*-adjektiva.

Je velmi důležité zmínit, že japonština patří do skupiny jazyků, které nemají sloveso odpovídající českému *mít*. Základním způsobem vyjadřování posesivity v japonštině je sloveso *aru*, popř. *iru* s významem *být (někde)*. Japonské výpovědi typu *Jukiko ni wa neko ga iru* se sice do češtiny v rámci přirozenosti překládají jako *Jukiko má kočku*, realitě by však mnohem více odpovídal překlad *U Jukiko je kočka*.

Smyslem této kapitoly bylo vyzdvihnout nejdůležitější rysy japonštiny nezbytné pro plné pochopení praktické části práce. Jednotlivé charakteristiky jsou v relevantních případech rozebrány detailněji.

3. Metodologie výzkumu

3.1 Cíle práce

Práce si klade za cíl prozkoumat koncepci *radosti, smutku, hněvu a strachu* ve vybraném jazykovém vzorku se zvláštním zřetelem k metaforickému vyjadřování.

Hlavním objektem zájmu práce jsou česká substantiva *radost, smutek, hněv, strach* a jejich japonské ekvivalenty (přesněji bude vymezeno v kapitole 3.3). Tato substantiva jsou zkoumána prostřednictvím z korpusu vytěžených kolokací.

Výzkum proběhl ve třech fázích. První část výzkumu se zaměřila na výše vymezená substantiva v pozici větného podmětu. Cílem bylo z korpusových dat zjistit, co daná substantiva mohou činit sama o sobě, tj. k daným podmětům byly z korpusových dat vytěženy slovesné přísudky. Druhá část výzkumu se zaměřila na výše vymezená substantiva v pozici větného předmětu. Cílem bylo z korpusových dat zjistit, co s danými substantivy může činit člověk, tj. k daným předmětům byly z korpusových dat vytěženy podměty a slovesné přísudky. Třetí část výzkumu doplnila první dvě fáze. Zaměřila se na adjektivní atributy výše vymezených substantiv. Cílem bylo zjistit, jaké vlastnosti dané emoce mohou mít.

Ze sloves získaných v první a druhé fázi potom byly sestaveny rozsáhlé seznamy, ze kterých byly abstrahovány zaštiťující metafory. Metafory byly rozděleny do skupin, a pokud to bylo na základě jejich sémantiky možné, byly propojeny navzájem. Získaná adjektiva byla použita jako podpůrný prostředek.

Konečným cílem práce bylo odhalit ve vybraném vzorku systematické metafory, které v jednotlivých jazycích strukturují myšlení o vymezených emocích.

3.2 Popis korpusů

Výzkum byl proveden na základě korpusových dat. Před představením konkrétních postupů je proto nutné věnovat prostor popisu použitých korpusů a korpusových manažerů.

3.2.1 Korpus SYN V4

Pro výzkum češtiny byl zvolen korpus *SYN V4* vytvořený v rámci projektu *Český národní korpus*. Tento synchronní korpus zahrnuje zejména publicistické texty z let 1990 – 2015. Obsahuje 3 626 miliard textových slov.

Pro přístup ke korpusu *SYN V4* bylo využito korpusového manažeru *KonText*, který je po registraci plně přístupný z webu *Českého národního korpusu*⁹⁷.

Mezi největší výhody tohoto manažeru patří kromě grafické přívětivosti a množství rozličných funkcí také možnost vyhledávání pomocí dotazovacího jazyka CQL, kterého bylo třeba k sestavení adekvátního dotazu.

3.2.2 Korpus BCCWJ

BCCWJ neboli *The Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese* je projekt *Národního výzkumného ústavu pro japonský jazyk (Kokuricu kokugo kenkjūšo)*. Jedná se o jediný vyvážený volně dostupný korpus japonštiny.⁹⁸ Tento synchronní korpus zahrnuje různé typy textů. Jmenovitě se jedná o texty vybrané z knih (naučných i beletrie), časopisů, novin, internetových blogů, internetových diskuzí nebo učebnic. Zahrnuje také texty právní, obchodní a reklamní, v malé míře jsou zastoupeny též texty básnické nebo záznamy ze zasedání japonské vlády. Texty pokrývají období let 1971 – 2008. Korpus obsahuje 104, 3 milionů textových slov, *BCCWJ* tedy představuje o dost menší korpus než český *SYN V4*.

Korpus *BCCWJ* je dostupný skrze několik korpusových manažerů. Pro předkládanou práci byl využit zejména manažer *Šónagon*⁹⁹, v menší míře také *NINJAL-LWP*¹⁰⁰.

Korpusový manažer *Šónagon* je založen na službě *key word in context* (KWIC), kdy je zobrazen hledaný výraz (či sekvence výrazů) v konkrétních kontextech. Uživatel má možnost specifikovat předchozí či nadcházející kontext, omezit vyhledávání pouze na určité typy textů nebo vyhledávat texty pouze z určitých let či období.

Mnohem více možností nabízí druhý ze zmíněných korpusových manažerů, *NINJAL-LWP*. Primární funkcí manažeru je vyhledávání kolokací k danému výrazu. Kolokace jsou rozděleny do přehledných tabulek podle nejrůznějších kritérií, jako první je vždy uvedena kolokabilita s různými partikulemi, které určují jeho funkci v gramatické struktuře výpovědi.

⁹⁷ www.korpus.cz

⁹⁸ Gaijó. *Kópasu kaihacu sentá* [online]. Tókjó [cit. 2017-03-11]. Dostupné z: http://pj.ninjal.ac.jp/corpus_center/bccwj/

⁹⁹ <http://www.kotonoha.gr.jp/shonagon/>

¹⁰⁰ <http://nlb.ninjal.ac.jp/>

3.3 Výběr materiálu

V ohnisku zájmu práce jsou slova označující emoce. Vzhledem k velkému počtu emocí byl však zkoumaný vzorek omezen na emoce primární v pojetí Paula Ekmana¹⁰¹.

Paul Ekman však dokumentuje svoje závěry na anglickém materiálu. Primární emoce vymezuje skrze anglická substantiva *joy*, *sadness*, *anger* a *fear*¹⁰². Jak upozorňuje Wierzbická a jak již bylo detailněji rozebráno v kapitole 1.10, slova označující emoce jsou velmi kulturně specifická. Komparace prováděné napříč různými jazyky dokazují, že v oblasti pojmenování emocí platí vztah úplné ekvivalence jen málokdy.¹⁰³ Tento fakt se projevuje i v případě čtyř výše zmíněných anglických výrazů. Anglické slovo *joy* lze do češtiny přeložit pomocí českého výrazu *radost*, je však možné použít i výraz *štěstí* nebo *potěšení*. K překladu slova *joy* jako *potěšení* se také přiklání české překlady vztahující se k výzkumu Paula Ekmana¹⁰⁴.

V práci bylo částečně odhlédnuto od českých překladů Ekmanových primárních emocí, kterých je užíváno v psychologické literatuře. Byl využit přístup, který doporučuje Wierzbická, tedy analýza na základě elementárních sémantických jednotek (viz kapitola 1.8). Pro výše vymezené anglické výrazy tak již učinila sama Wierzbická¹⁰⁵, odstavce níže poskytnou parafráze daných definic. Pro potřeby práce bude uvedena zestručněná analýza vystihující charakteristiky anglických označení emocí.

Jak již bylo řečeno výše (kapitola 1.8), ve středu zájmu Wierzbické stojí takové pocity, které jsou založeny na myšlenkách. Tato charakteristika vždy stojí v úvodu definice v podobě *X něco cítil, protože X nějak smýšlel*¹⁰⁶. Další pokračování se již odvíjí individuálně:

¹⁰¹ BRAISBY, Nick a Angus GELLATLY. *Cognitive psychology*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 513. ISBN 978-019-9236-992

¹⁰² BRAISBY, Nick a Angus GELLATLY. *Cognitive psychology*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 513. ISBN 978-019-9236-992.

¹⁰³ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999. ISBN 05-215-9971-7.

¹⁰⁴ např. GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence: [proč může být emoční inteligence důležitější než IQ]*. Praha: Columbus, 1997, s. 274. ISBN 80-85928-48-5.

¹⁰⁵ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999. ISBN 05-215-9971-7.

¹⁰⁶ X felt something because X thought something

JOY (X felt joy) → „Děje se něco velmi dobrého. Chci, aby se to dělo.“ Když člověk smýšlí takto, cítí něco velmi dobrého.¹⁰⁷

SADNESS (X was sad) → „Vím, že se stalo něco špatného. Nechci, aby se to dělo. Nemůžu myslet na to, že pro to teď něco udělám. Vím, že nemůžu udělat nic.“ Když člověk smýšlí takto, cítí něco špatného.¹⁰⁸

ANGER (X was angry with Y) → „Ten člověk udělal něco špatného. Nechci, aby to dělal. Chci pro to něco udělat.“ Když člověk smýšlí takto, cítí něco špatného.¹⁰⁹

ANGER (X was angry at Y) → „Stalo se něco špatného, protože někdo něco udělal (neudělal). Nechci, aby se to dělo (nedělo). Chci pro to něco udělat, pokud můžu.“ Když člověk smýšlí takto, cítí něco špatného.¹¹⁰

FEAR (X felt fear) → „Nevím, co se stane. Může se stát něco špatného. Nechci, aby se to stalo. Chci pro to něco udělat, pokud můžu. Nevím, jestli pro to můžu něco udělat.“ Když člověk smýšlí takto, cítí něco špatného.¹¹¹

Výše uvedené definice se staly klíčem pro hledání vhodných lexikálních jednotek jak v češtině, tak v japonštině. Cílem bylo najít taková pojmenování, která by pokrývala sémantickou oblast výše představených definic. Na tomto základě byl sestaven seznam substantiv. Jednotlivá substantiva sice sdílí základní společnou sémantiku, to však neznamená, že jsou zcela ekvivalentní. Úplná ekvivalence však nestojí v centru pozornosti předkládané práce. Jak již bylo zmíněno v předcházejících

¹⁰⁷ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 50 – 51. ISBN 05-215-9971-7.

¹⁰⁸ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 62. ISBN 05-215-9971-7.

¹⁰⁹ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 88. ISBN 05-215-9971-7.

¹¹⁰ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 89. ISBN 05-215-9971-7.

¹¹¹ WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999, s. 75. ISBN 05-215-9971-7.

odstavcích, slovní zásoba týkající se emocí je velmi kulturně podmíněná. Z tohoto důvodu nelze v oblasti emocí očekávat naprostou ekvivalenci ani mezi jazyky příbuznými, natož mezi češtinou a japonštinou. Pro potřeby práce proto bylo od případných rozdílů v hlubší sémantice jednotlivých pojmenování odhlíženo.

Do seznamu byla tedy zařazena taková pojmenování, která odpovídají definicím Wierzbické. Seznam částečně vznikl na základě uvážení a řečových dovedností autora předkládané práce, doplněn byl pomocí synonymických výrazů uvedených v synonymických a výkladových slovnících. Pro češtinu byl využit *Slovník spisovné češtiny*, *Slovník spisovného jazyka českého* a *Slovník českých synonym a antonym*. Pro japonštinu byly použity výkladové slovníky *Kódžien* a *Meikjó kokugo džiten*, dále také synonymický slovník *Ruigigo reikai džiten*.

1. Emoce vyjadřující pozitivní pocity z příznivého dění

čeština: radost, štěstí, veselí, potěšení, spokojenost

japonština: jorokobi, man'ecu, juecu

2. Emoce vyjadřující negativní pocity z nepříznivého dění, které není možné zvrátit

čeština: smutek, sklíčenost, žal, zármutek, hoře

japonština: kanašimi, džóai, hitan, šóšin, hiai, šútan

3. Emoce vyjadřující negativní pocity z činů jiné osoby, které jsou doprovázeny vůlí změnit konání dané osoby

čeština: hněv, zlost, zloba, vztek, rozhorlení, rozezlení, popuzení

japonština: ikari, haradači, rippuku, ikidóri, fundo

4. Emoce vyjadřující negativní pocity z možného nepříznivého dění v budoucnosti a nemožnosti přípravy na toto dění

čeština: strach, bázeň, obava

japonština: osore, kjófu, kenen, júrho, kigu, kijú

Ze seznamu bylo poté vybráno vždy jedno pojmenování pro češtinu a jedno pro japonštinu jako objekt výzkumu. Při výběru konkrétní lexikální jednotky bylo přihlédnuto k faktorům uvedeným níže.

1. Postavení v emočním diskursu – upřednostňována byla taková pojmenování, která jsou v oblasti vyjadřování o emocích nejběžnější. Jako vodítko posloužila nepřekladová psychologická literatura.
2. Frekventovanost – výrazně frekventovanější pojmenování byla upřednostňována před méně frekventovanými. Frekventovanost byla určena na základě celkového počtu výskytů v korpusu.
3. Původ – slova domácího původu byla upřednostňována před výpůjčkami z cizích jazyků.
4. Vzájemné vztahy mezi lexikálními jednotkami – pojmenování byla vybírána tak, aby byla navzájem spjata lexikálními vztahy, např. antonymií. V potaz byly brány také slovotvorné postupy, jimiž jednotlivé lexikální jednotky vznikly, vztah hyperonymie a hyponymie aj.

Při výběru nebylo možné docílit, aby zároveň platilo vše výše vymezené, v konkrétních případech proto byly určité podmínky upřednostněny.

Pro češtinu byla zvolena substantiva *radost*, *smutek*, *hněv* a *strach*. Slovo *radost* bylo vybráno na základě pevného postavení v rámci českého diskursu emocí – pokud se mluví o emocích, mluví se spíše o radosti než o ostatních vymezených substantivech¹¹². Slovo *radost* je také ve srovnání s ostatními substantivy frekventovanější – v korpusu *SYN V4* je pro lemma *radost* uvedeno 550 655 výskytů, zatímco lemma *šťěstí* se ve stejném korpusu vyskytuje v počtu 448 473 výskytů. Slovo *radost* je také antonymicky spjata se slovem *smutek*, které má pevné postavení v diskursu emocí. *Slovník českých synonym a antonym* sice uvádí *smutek* jako antonymum i ke slovu *šťěstí*, nicméně dvojice *radost – smutek* je běžnější.

Slovo *smutek* tedy bylo vybráno zejména na základě antonymního vztahu ke slovu *radost* a také díky jeho pevné pozici v českém diskursu emocí¹¹³. *Smutek* je navíc v korpusu *SYN V4* výrazně frekventovanější než synonymní substantiva. Lemma *smutek* má v daném korpusu 61 139 výskytů, zatímco druhý nejfrekventovanější *žal* má jen 9 784 výskytů.

Poměrně složité bylo vybírání substantiva třetí kategorie. Z výše vypsané řady připadala v úvahu na základě vysoké frekvence v korpusu *SYN V4* hned čtyři

¹¹² viz např. NEŠPOR, Karel. *Sebeovládání: stres, rizikové emoce a bažení lze zvládat!*. Praha: Portál, 2013, s. 85. ISBN 978-802-6204-824.

¹¹³ viz např. NEŠPOR, Karel. *Sebeovládání: stres, rizikové emoce a bažení lze zvládat!*. Praha: Portál, 2013, s. 83. ISBN 978-802-6204-824.

substantiva. Jednalo se o *vzte*k (36 476), *hně*v (21 905), *zlost* (14 647) a *zlobu* (11 477 výskytů lemmatu). Kritérium frekvence by vedlo k volbě substantiva *vzte*k, výkladové slovníky však toto slovo definují jako „prudký hněv“¹¹⁴. Tato definice naznačuje, že *vzte*k je druh hněvu. Mezi slovy je tak vztah nadřazenosti (hyperonymie) a podřazenosti (hyponymie), přičemž hyperonymem je slovo *hně*v. Slovo *hně*v má také pevnější místo v emočním diskursu¹¹⁵, a proto bylo upřednostněno jak před *vzte*kem, tak před *zlobou* a *zlostí*.

Bez komplikací nebyl ani výběr substantiva čtvrté kategorie. Podle korpusových dat je slovo *obava* o něco frekventovanější než slovo *strach*. Lemma *obava* je v korpusu *SYN V4* zastoupeno v počtu 367 736 výskytů, zatímco lemma *strach* má 327 585 výskytů. Pro výzkum však bylo zvoleno méně frekventované slovo *strach*. Hlavním argumentem opět byla zažitost v emočním diskursu¹¹⁶. Literatura z oblasti psychologie dále naznačuje, že *obava* je jistý druh strachu¹¹⁷, slovo *strach* lze tedy chápat jako hyperonymum slova *obava*.

Pro japonštinu byla zvolena substantiva *jorokobi*, *kanašimi*, *ikari* a *osore*. Hlavním požadavkem byl japonský původ slov a slovotvorný proces, kterým slova vznikla.

V první kategorii bylo slovo *jorokobi* jediným zástupcem původně japonské domácí slovní zásoby, zbytek tvořily výpůjčky z čínštiny. Substantivum *jorokobi* vzniklo ze slovesa *jorokobu* změnou morfologické charakteristiky – typický slovesný morf *bu* byl změněn v typický substantivní morf *bi*.

Stejná situace byla i v případě druhé kategorie. Jediným představitelem původně domácího japonského lexika bylo slovo *kanašimi*. Slovo *kanašimi* vzniklo stejným způsobem jako *jorokobi*, tedy změnou morfologické charakteristiky. V tomto případě byl slovesný morf *mu* původního slovesného tvaru *kanašimu* nahrazen substantivním morfem *mi*.

¹¹⁴ Vztek. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=vztek&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹¹⁵ viz např. NEŠPOR, Karel. *Sebeovládání: stres, rizikové emoce a bažení lze zvládat!*. Praha: Portál, 2013, s. 80. ISBN 978-802-6204-824.

¹¹⁶ viz např. NEŠPOR, Karel. *Sebeovládání: stres, rizikové emoce a bažení lze zvládat!*. Praha: Portál, 2013, s. 82. ISBN 978-802-6204-824.

¹¹⁷ GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence: [proč může být emoční inteligence důležitější než IQ]*. Praha: Columbus, 1997, s. 273. ISBN 80-85928-48-5.

Ve třetí kategorii byla původně japonská slova dvě, a to *ikari* a *haradači*. Pro výzkum bylo zvoleno substantivum *ikari*. Bylo tak učiněno na základě frekvence výskytu v korpusu *BCCWJ*. Substantivum *ikari* je v tomto korpusu zastoupeno 4331 výskytu, substantivum *haradači* má výskytů pouze 109. Slovo *ikari* bylo vytvořeno ze slovesa *okoru* změnou morfologické charakteristiky, proběhla zde změna slovesného morfu *ru* na substantivní morf *ri*.

Ve čtvrté skupině opět převažují slova přejatá z čínštiny, jediným zástupcem původně japonského lexika je slovo *osore*. Toto substantivum bylo taktéž vytvořeno změnou morfologické charakteristiky původního slovesa *osoreru*. Stalo se tak ztrátou typicky slovesného morfu *ru*. V tomto případě¹¹⁸ nebyl přidán nový morf, ale z hlediska slovních druhů slovo funguje jako substantivum (změna se podobá vztahu českých slov vařit – var aj.)

Výše naznačeným způsobem byl vybrán vzorek pro výzkum. Pro češtinu tedy byla zvolena substantiva *radost*, *smutek*, *hněv* a *strach*, pro japonštinu *gorokobi*, *kanašimi*, *ikari* a *osore*. Jednotlivé kroky výzkumu budou popsány v následující kapitole.

3.4 Zvolené postupy

3.4.1 Čeština

Jak již bylo řečeno v kapitole 3.1, cílem první fáze výzkumu bylo zjistit, co dané emoce mohou dělat samy o sobě. V první fázi výzkumu tedy byla pozornost věnována takovým výpovědím, kde daná substantiva *radost*, *smutek*, *hněv* a *strach* stála v pozici podmětu. Slovesné přísudky těchto podmětů se staly hlavním objektem zájmu. K výzkumu byl použit výše popsaný korpus *SYN V4* (viz kapitola 3.2.1).

Český národní korpus používá systém značek, který umožňuje specifikaci dotazů. Nelze sice specifikovat větněčlenskou platnost vyhledávaného výrazu, je však možné specifikovat vyhledávaný výraz z hlediska pádu. Podmět v češtině má nejčastěji formu nominativu. Jiné pády, zejména genitiv (záporový, partitivní), jsou sice možné, nicméně ne příliš obvyklé. Podmět v genitivu je navíc považován za příznakový.

¹¹⁸ Odlišný postup vychází z odlišných vlastností slovesa *osoreru*. Obecně lze japonská slovesa rozdělit na tzv. jednostupňová (ičidan dóši) a pětistupňová (godan dóši), přičemž každá ze skupin má svá specifika. Slovesa *gorokobu*, *kanašimu* a *okoru* představují slovesa pětistupňová, zatímco sloveso *osoreru* představuje sloveso jednostupňové, a proto se také liší postup substantivizace.

Vyhledávání bylo proto omezeno na takové výrazy, které jsou v nominativu. Dotaz byl sestaven na základě korpusového jazyka CQL. Plné znění a popis dotazu je uveden níže.

[word="(emoce)" & tag="N...1.*"]

Na pozici (*emoce*) bylo dosazováno vždy jedno ze substantiv *radost*, *smutek*, *hněv* a *strach*. Atribut *word* vyjadřuje vyhledávání konkrétního slovního tvaru, nikoliv lemmatu. Atribut *tag* potom daný slovní tvar specifikuje. *Český národní korpus* nabízí specifikaci prostřednictvím 16 pozic. Pro výzkum byla relevantní pozice č. 1 (slovní druh) a č. 5 (pád). Jelikož je slovní druh určen již atributem *word*, případné neobsazení první pozice by nepřineslo žádnou změnu ve výsledcích vyhledávání. Nezkrácená verze specifikace dotazu by měla tvar *tag="N...1..... "*, přičemž *N* na první pozici je značka pro substantivum (z anglického slova *noun*), číslovka *1* na páté pozici značí nominativ. Tečka (.) značí jakýkoliv znak, v případě atributu *tag* tedy neurčenost dané pozice. Hvězdička (*) značí libovolný počet opakování předchozího znaku. Jelikož žádná z dalších pozic za značkou pádu není specifikována, bylo hvězdičky užito ke zkrácení dotazu. Takto formulovaný dotaz byl nutný z důvodu tvarové homonymie vymezených substantiv mezi nominativem a akuzativem.

Vyhledávání pomocí výše rozebraného dotazu v korpusu *SYN V4* proběhlo celkem čtyřikrát, vždy samostatně pro každé substantivum. Z výsledné konkordance bylo vybráno prvních 500 konkordančních řádků, které posloužily jako materiál pro výzkum. Toto číslo bylo zvoleno proto, že 500 kontextů již lze považovat za reprezentativní vzorek.

Dotaz opatřený značkou tedy zajistil, aby pojmenování emocí byla v nominativu. Nominativ však nemusí nutně znamenat podmět. I z tohoto důvodu nebyl pro analýzu kontextů využit nástroj *kolokace*, který automaticky vygeneruje seznam spojení podle frekvence. Upřednostněna byla ruční analýza kontextů. Kromě mnohoznačné funkce nominativu by nástrojovou analýzu kontextů komplikovala variabilní pozice slovesa v české větě. V rámci korpusových značek se také někdy vyskytují chyby, kdy akuzativní substantiva jsou označena jako nominativy a naopak.

Výzkum se soustředil na slovesné přísudky, které byly zaznamenávány. Zaznamenáván byl také jejich opakovaný výskyt. Výsledkem analýzy byl rozsáhlý seznam s informací o frekvenci daného slovesa ve vybraném vzorku. Seznam je součástí přílohy předkládané práce.

Seznam byl poté analyzován z hlediska metaforických vyjádření. Byly hledány takové metafory, které mohly motivovat kolokabilitu daného substantiva se slovesem. Významnou roli v tomto kroku hrála sémantika slovesa a jeho primární použití. Metafory byly poté rozděleny do skupin a seřazeny dle síly, která byla určena na základě frekventovanosti ve zkoumaném vzorku.

Velmi podobný postup byl použit i ve druhé fázi výzkumu. Druhá fáze si kladla za cíl zjistit, co s danými emocemi může činit člověk. Pozornost byla věnována takovým výpovědím, kde vymezená substantiva stála v pozici větného předmětu a pozice subjektu byla obsazena lidskou bytostí. Výzkum se soustředil na přísudky takových výpovědí. Na základě popsaných požadavků byl sestaven dotaz v jazyce CQL.

```
[word="(emoce)" & tag="N...4.*"]
```

Jedná se v podstatě o obdobu dotazu z první fáze. Jediným rozdílem je změna v atributu *tag*, kde byla značka pro nominativ (1) nahrazena značkou pro akuzativ (4).

Vyhledávání pomocí tohoto dotazu v korpusu *SYN V4* opět proběhlo pro každou emoci zvlášť. Na pozici (*emoce*) byla postupně dosazována substantiva *radost*, *smutek*, *hněv* a *strach*. Stejně jako v první fázi i ve fázi druhé bylo z výsledných konkordancí vybráno prvních 500 konkordančních řádků, které se staly materiálem pro výzkum. Analýza kontextů proběhla i v druhé fázi ručně. Byly zaznamenány jednotlivé slovesné přísudky a jejich frekvence ve vybraném vzorku. Ze vzniklého seznamu byly abstrahovány metafory zaštiťující uvedené kolokace. Zjištěné metafory byly opět rozřazeny do skupin, seřazeny dle síly, případně také propojeny s výsledky první fáze výzkumu.

Jiná metodologie byla zvolena pro třetí fázi, která byla definována jako doplňková. Cílem této fáze bylo představit, jaké vlastnosti dané emoce mohou v jazyce mít. V souladu s tímto cílem se třetí fáze zaměřuje na adjektiva. Jelikož se jedná o doplňkovou fázi, byl zvolen zjednodušený model výzkumu. Zjednodušení spočívá ve zkoumání pouze takových adjektiv, která stojí bezprostředně před daným substantivem. Pro tyto potřeby byl opět sestaven dotaz v korpusovém jazyce CQL.

```
[tag="A.*"][lemma="(emoce)"]
```

Na rozdíl od předchozích dotazů, které byly formulovány pro jednu pozici, dotaz výše v sobě zahrnuje pozice dvě (hranice naznačují hranaté závorky). Pozice jdou bezprostředně po sobě. První je formulována pouze slovnědruhovou specifikací, která je pomocí značky *A* (*adjective*) stanovena na adjektivum. Korpusový manažer tedy tuto pozici zaplnil jakýmkoliv adjektivem. Druhou pozici obsazovala lemmata vymezených substantiv. Systematika dotazu dovoluje k analýze výsledné konkordance užít korpusový nástroj *frekvence*. Prostřednictvím frekvenční analýzy lemmat daných dvou pozic korpusový manažer sám vygeneroval seznam adjektiv, která se v korpusu *SYN V4* nejčastěji s danou emocí pojí.

Vyhledávání proběhlo stejně jako v případě prvních dvou fází pro každé substantivum zvlášť. Výsledný seznam adjektiv byl analyzován se zřetelem k výsledkům prvních dvou fází výzkumu. Získaný seznam adjektiv s největší frekvencí se nachází v příloze.

Podle frekvenčně nejsilnějších metafor byla na závěr stanovena podoba dané emoce ve zkoumaném vzorku.

3.4.2 Japonština

Cíle jednotlivých fází jsou stejné jak pro češtinu, tak pro japonštinu. První fáze se soustředila na takové výpovědi, kde substantiva *gorokobi*, *kanašimi*, *ikari* a *osore* stála v pozici podmětu. Výzkumným materiálem se staly slovesné přísudky patřící k podmětům. K výzkumu byl použit výše zmíněný korpus *BCCWJ* (viz kapitola 3.2.2).

První fáze výzkumu proběhla v prostředí korpusového manažeru *Šónagon*. Sestavení korpusového dotazu bylo velice jednoduché, a to díky fungování japonské gramatiky. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3., japonský systém usouvztažňování je založen na partikulích, které se umisťují přímo za¹¹⁹ dané slovo. Partikule *ga* značí, že dané slovo ve výpovědi funguje jako podmět. Korpusové dotazy tedy byly sestavovány podle modelu níže.

(emoce) ga

Na pozici (*emoce*) bylo dosazováno vždy jedno ze substantiv *gorokobi*, *kanašimi*, *ikari* a *osore*. Vyhledávání proběhlo celkem čtyřikrát, vždy samostatně pro každé

¹¹⁹ Japonština neklade mezery mezi slova, a tak je otázka, zda je partikule za slovem, nebo zda se stává součástí slova. Tento problém však není pro danou práci relevantní. V přepisu do latinky se mezery mezi slovy, partikulami atd. kladou z důvodu přehlednosti.

substantivum. V japonštině však může podmět věty vytyčovat i jiná partikule, a to tematická partikule *wa*. Funkcí této partikule je značit téma věty. Tématem věty může být podmět, může jím však být i jiný větný člen. Jelikož je však podmět v japonštině partikulí *wa* vyjádřen velmi často, byla by chyba nezahrnout ji do výzkumu. Byl proto sestaven korpusový dotaz i za použití partikule *wa* (viz níže) a vyhledávání bylo opět vykonáno zvlášť pro každé z vymezených substantiv.

(emoce) *wa*

I v případě japonského korpusu bylo z výsledné konkordance vždy vybráno prvních 500 konkordančních řádků, které posloužily jako materiál výzkumu. Analýza materiálu proběhla i v prostředí japonštiny ručně. V případě partikule *wa* jiný postup nebyl možný, protože bylo třeba přihlídnout k významu výpovědi a rozlišit, kdy vymezená substantiva ve větě skutečně figurovala jako podmět a kdy nikoliv. V případě partikule *ga* bylo možno využít korpusového manažeru *NINJAL-LWP*, v němž lze na základě propojení substantiva a partikule automaticky vygenerovat seznam slovesných kolokací podle frekvence. Aby však byl zachován konzistentní postup, byly i kontexty s partikulí *ga* analyzovány ručně. Funkce korpusového manažeru *NINJAL-LWP* byly využity pouze k ověření zjištěných dat.

Ze zkoumaných kontextů byly vyexcerpovány slovesné přísudky k daným substantivům. Zaznamenáván byl také opakovaný výskyt. Výsledkem analýzy byl stejně jako při práci s českým materiálem rozsáhlý výpis sloves s informací o frekvenci daného slovesa ve vybraném vzorku. Seznam opatřený českými překlady japonských sloves je součástí přílohy práce. Jelikož je však v mnoha případech velice komplikované přeložit japonské sloveso do češtiny pomocí jediného ekvivalentu, je třeba dané překlady brát s velkou rezervou. Výsledný seznam byl poté analyzován z hlediska metafor, které mohly motivovat daná spojení. Také v japonské části výzkumu byly metafory kategorizovány a seřazeny dle síly, která byla určena na základě frekvence.

Velmi podobný postup byl aplikován i na druhou fázi výzkumu, která sledovala, co s danými emocemi může činit člověk. Stejně jako v češtině i v japonštině byla pozornost věnována takovým výpovědím, kde vymezená substantiva stála v pozici větného předmětu a pozice subjektu byla obsazena lidskou bytostí. Jelikož měla být vymezená substantiva v pozici předmětu, byla za ně v korpusovém dotazu dosazena předmětová partikule *o*. Výsledná podoba dotazu je zaznamenána níže.

(emoce) o

Pozice (*emoce*) byla také zde postupně obsazována jedním ze substantiv z řady *jorokobi*, *kanašimi*, *ikari* a *osore*, takže vyhledávání pomocí výše uvedeného dotazu proběhlo dohromady čtyřikrát. Z výsledných konkordancí bylo analyzováno 500 prvních kontextů, z nichž byly vyexcerpovány slovesné přísudky. Vzniklý seznam se nachází v příloze i s překlady do češtiny. Analýza byla opět provedena ručně. Motivace daných spojení v seznamu byla poté zkoumána z hlediska možných zaštitujících metafor.

Stejně jako v české části i v části japonské byl ve třetí fázi využit pro analýzu adjektiv korpusový nástroj. I zde byly zkoumány pouze takové situace, kdy adjektivum bezprostředně předchází danému substantivu.

Byl využit nástroj implementovaný do korpusového manažeru *NINJAL-LWP*. K získání adjektivních kolokací stačilo pouze vyhledat dané substantivum a zkombinovat jej v grafickém prostředí manažeru s i-adjektivy a na-adjektivy (viz kapitola č. 2). Výsledný seznam adjektiv byl vygenerován automaticky.

Seznam byl tímto způsobem vygenerován pro každé substantivum a výsledky byly analyzovány se zřetelem k výsledkům fáze č. 1 a 2. Seznam nejfrekventovanějších adjektiv je opět k nahlédnutí v příloze společně s překlady do češtiny.

Podle frekvenčně nejsilnějších metafor a adjektiv byla na závěr stanovena podoba dané emoce ve vybraném vzorku.

3.5 Další poznámky k metodologii

Kapitola 3.4 byla věnována popisu výzkumu předkládané práce. V kapitole byl naznačen postup při sestavování seznamů verb a adjektiv v jednotlivých částech výzkumu, nicméně tento krok nebyl z důvodu přehlednosti a kontinuitnosti textu rozebírán do detailu. Cílem této kapitoly je ke tvorbě seznamů poskytnout podrobný komentář.

Jak již bylo řečeno v kapitole 3.4, objektem zájmu prvních dvou fází byly pouze slovesné přísudky. V češtině i japonštině tedy bylo odhlíženo od všech ostatních typů predikace (např. přísudek jmenný se sponou atd.)

Výzkum také v obou jazycích odhlížel od frazeologismů. Do výzkumu tedy např. nebylo zařazeno sloveso *mít* z přísudku frazému *strach má velké oči* aj.

Pokud se v české fázi výzkumu vyskytl přísudek složený (modálnost, fázovost), do výzkumu byla zařazena pouze infinitivní část přísudku. Predikace např. *radost může vystřídat* byla do seznamu zařazena jako *radost vystřídá*, stejně tak *radost začne střídat* byla do seznamu zařazena jako *radost střídá*. Podobným způsobem byla modálnost a fázovost řešena i v japonské části výzkumu.

Ze sloves získaných z přísudků byla v obou jazycích případně odstraňována negace, tj. z predikace *radost nestřídá* bylo vyabstrahováno sloveso *střídá*.

V druhé fázi výzkumu zaměřující se na daná substantiva v předmětu byly ignorovány takové kontexty, kdy pozice podmětu nebyla obsazena lidskou bytostí, protože cílem bylo zjistit, co s danými emocemi může dělat člověk. To neplatí pro metonymická vyjádření typu *Španělsko má radost*, kdy je substantivum *Španělsko* použito ve významu *obyvatelé Španělska*.

Práce se věnovala primárně slovesům v činném rodě. Pasivní tvary by se sice také daly využít pro potřeby práce, nicméně v pasivních výpovědích je původce děje odsunut do pozadí. První fáze výzkumu předkládané práce se soustředila na takové výpovědi, kde původcem děje je sama emoce, druhá fáze výzkumu byla zaměřena na takové výpovědi, kde je původcem děje člověk. Případné zahrnutí pasivních výpovědí do výzkumu by proto vyžadovalo samostatnou kapitulu s vlastní metodologií, a proto byly pasivní výpovědi protentokrát ponechány stranou.

Pasivní výpovědi v japonské části práce byly ponechány stranou taktéž, nicméně v japonštině nemusí nutně sloveso v pasivním tvaru (tvar *-reru/-rareru*, viz kapitola 2) mít v rámci výpovědi skutečně pasivní význam. Do výzkumu byly proto zahrnuty takové kontexty, kdy daný tvar měl z hlediska sémantiky výpovědi význam činný. Jedná se zejména o vyjádření potenciálu a zdvořilosti¹²⁰, v těchto případech bylo sloveso převedeno do slovníkového tvaru.

Stejně tak byly v japonské části ignorovány výpovědi, v nichž predikát tvořila slovesa ve tvaru kauzativním (tvar *-seru/-saseru*, viz kapitola 2). Napojením kauzativního morfému získává japonské sloveso význam podobný českým vyjádřením typu *nechat někoho něco udělat*, popř. *zařídít, aby někdo něco udělal*. Morfologická

¹²⁰ Zdvořilostní pasivum se jeví jako do češtiny nepřeložitelné. Jedná se o jednu z možností, jak vyjádřit úctu osobě, o které se hovoří. Použití může českému mluvčímu přiblížit fakt, že pasiva je hojně užíváno v současných japonských překladech Bible. Takže např. predikace *Bůh stvořil* ve výpovědi „*na počátku stvořil Bůh nebe a zemi*“ je přeložena do japonštiny za použití pasiva, ačkoliv vlastně skutečné pasivum vůbec nevyjadřuje.

kategorie kauzálnosti nemá v češtině přímý protiklad, zařazení kauzativních výpovědí do výzkumu by proto opět vyžadovalo specifický postup. Z tohoto důvodu byly kauzativní výpovědi ignorovány.

Japonské kauzativní tvary však mají i jiné, specifické použití. V japonštině existuje stejně jako v češtině rozlišení sloves podmětových a předmětových. Některá slovesa se vyskytují ve dvojicích, kdy jedno sloveso je podmětové a druhé předmětové. V některých případech však podmětová, popř. předmětová varianta chybí. V takových případech může být chybějící předmětová varianta slovesa nahrazena kauzativním tvarem. Do výzkumu byly proto ve druhé fázi zahrnuty takové predikace, kdy kauzativum bylo využito jako náhrada chybějícího předmětového slovesa. Do japonské části výzkumu byly tedy zahrnuty výpovědi typu *člověk nechá emoci, aby něco dělala*, nicméně v japonském prostředí nejsou tyto výpovědi chápány prostřednictvím dvojí predikace, jelikož kauzativum pouze kompenzuje chybějící předmětové sloveso – hlavním činitelem takových výpovědí je sám člověk. V rámci zachování konzistentního přístupu byla spojení stejného typu zahrnuta i do české části výzkumu (jedná se o spojení se slovesem *nechat* ve významu *způsobit, aby se něco stalo*). V českých výpovědích však dvojí predikace přítomna je, což by se dalo považovat za metodologický problém. Množství takových případů je však velmi malé, a proto jejich přítomnost ve zkoumaném vzorku zásadně neovlivňuje výsledek výzkumu. Chybějící podmětové sloveso je japonštině kompenzováno pasivem, nicméně v konkrétních kontextech bývá těžké odlišit skutečně pasivní použití od kompenzačního. Z tohoto důvodu bylo i od tohoto použití pasiva v japonštině odhlédnuto.

Z přísudků excerpovaná česká slovesa byla do seznamu první části výzkumu zařazena ve tvaru 3. osoby singuláru indikativu přítomnosti, aby byla zachována kongruence s podmětem, kterým byla v 1. fázi výzkumu vymezená emoce, v 2. fázi výzkumu člověk.

Slovesa excerpovaná z přísudků v japonské části výzkumu byla převedena na tzv. slovníkový tvar, tedy tvar přítomný, kterým je zároveň vyjadřována i budoucnost (samostatné futurum v japonštině neexistuje). Osobu japonská slovesa nevyjadřují.

Překlady japonských sloves do češtiny probíhaly podle následujícího klíče. Při překladu byl volen primárně nedokonavý ekvivalent. Slovesa dokonavá však byla využívána v těch případech, kdy byl jejich pomocí lépe vystihnout význam zdrojového japonského slovesa. V některých případech bylo přihlédnuto k překladům českého

japanologa D. Labuse v *Příručce japonských sloves*¹²¹. Při volbě českých ekvivalentů byla vyvinuta snaha vyhnout se slovesům iterativním. Překlady japonských sloves jsou v souladu s českým výzkumem uváděny ve 3. osobě singuláru indikativu přítomnosti.

Jelikož v japonštině neexistuje kategorie gramatického rodu, je v textu práce s japonskými substantivy nakládáno jako s neutry. S tím souvisí také kongruence substantiv a adjektiv.

3.6 Metodologické problémy

Kapitola 3.4 popsala ideální průběh práce. Během zpracovávání dat se však vyskytly problémy, které ideální průběh výzkumu narušily. Odstavce níže jsou věnovány rozboru daných problémů.

Největším metodologickým problémem, který se během zpracovávání dat vyskytl, byl nedostatečný počet kontextů v japonské části výzkumu. Konkordance některých korpusových dotazů nedosáhla počtu 500 konkordančních řádků. Stalo se tak v případě dotazu *jorokobi ga* a *jorokobi wa* (dohromady 432 kontextů), *kanašimi ga* a *kanašimi wa* (dohromady 291 kontextů), dále také *kanašimi o* (335 kontextů) a *osore o* (208 kontextů). Problém je zapříčiněn jednak tím, že japonština nabízí širokou škálu jiných možností, jak referovat o emocích (např. pomocí pro japonštinu typických citoslovců), k dalším důvodům patří také poměrně malý rozsah japonského korpusu *BCCWJ* (v porovnání s českým *SYN V4*). Předkládaná diplomová práce srovnává jeden typ vyjadřování o emocích, tento typ vyjadřování má však v každém ze zkoumaných jazyků trochu jiné poměrné zastoupení. I přes to se dá daný typ vyjadřování v obou jazycích považovat za typ obvyklý. Práce proto poskytne srovnání daného způsobu vyjadřování v obou jazycích, a to i přes to, že mezi zkoumaným materiálem českým a japonským v některých případech existují kvantitativní rozdíly plynoucí z inherentních vlastností daných jazyků.

V některých případech je naopak počet 500 kontextů přesáhnut. Týká se to zejména dotazu *ikari ga* a *ikari wa*, kde počet kontextů dosáhl počtu 700. K přesáhnutí došlo z důvodu postupné analýzy konkordancí jednotlivých dotazů – nejprve byla analyzována konkordance dotazu *ikari ga* (422 kontextů) a teprve poté došlo k analýze konkordance *ikari wa* (278 kontextů). Výsledný počet kontextů je tedy

¹²¹ LABUS, David a Harumi YAMADA. *Příručka japonských sloves*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-802-4615-578.

dán součtem konkordančních řádků obou dotazů. Stejným způsobem byl dosažen i počet 601 v případě dotazu *osore ga* a *osore wa*.

Zatímco v některých případech se stejným postupem nedošlo ani k počtu 500, v případě substantiva *ikari* byl počet přesáhnut. Přesáhnutí však bylo upřednostněno před postupem, kdy by byla analyzována celá konkordance dotazu *ikari ga* a konkordance *ikari wa* by byla použita pouze pro doplnění do počtu 500. V podstatě by se dalo říci, že podmětová část japonského výzkumu prozkoumala vše, co daný korpus nabídnul. Někdy bylo pomocí tohoto postupu dosaženo počtu téměř ideálního (*gorokobi*), někdy byl počet přesáhnut (*ikari, osore*), jindy ale ani tento postup k dosažení minimálního počtu nestačil (*kanašimi*).

Další problém se týkal aktuálnosti a užitelnosti metafor. Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.4, v centru pozornosti kognitivní lingvistiky stojí zejména metafory užitelné. V konkrétních případech je však mnohdy komplikované určit, zda dané metaforické vyjádření už je součástí úzu, nebo není. V práci byla do výzkumu zahrnuta některá metaforická vyjádření, která by mohla být považována za aktualizací. Bylo tak učiněno proto, že výzkum se ani tak nesoustředil na konkrétní vyjádření jako na obecné metafory v myšlení člověka, které tato vyjádření motivují.

Je třeba vyjádřit se i k problematice lexikalizace užitelných metafor. Jak bylo popsáno v kapitole 3.4, metafory abstrahované ze seznamů sloves byly řazeny podle tzv. síly, která vycházela z frekvence jednotlivých vyjádření. V této souvislosti by se nabízela námitka, že objektivitu takto postaveného výzkumu by mohla negativně ovlivňovat lexikalizace některých vyjádření, která automaticky vede k větší frekvenci. Lexikalizaci však lze chápat jako projev výběrovosti. A právě výběrovost charakterizuje I. Vaňková jako jednu z charakteristických vlastností jazykového obrazu světa (viz kapitola 1.7). To, na co upírá daná kultura pozornost, je také pevněji ukotveno v jejím jazyce. Lexikalizace v předkládané práci proto není chápána jako negativní faktor, ale naopak jako svědectví o váze dané metafory v daném jazyce.

4. Výsledky výzkumu

Práce s korpusem přinesla bohatý materiál v podobě rozsáhlých seznamů. Kapitola čtvrtá je věnována další analýze zjištěných dat a jejich interpretaci. Analýza je inspirovaná Lakoffovým postupem zmíněným v kapitole 1.10. Lakoff vychází z konkrétních výpovědí, pro něž hledá motivaci v metaforách ukotvených v lidském myšlení. Lakoff uvádí výpovědi typu *soutala mě svým kouzlem* (viz 1.10), které nelze chápat doslovně. Čeští mluvčí chápou, že výpověď nereferuje ke skutečným kouzlům, ale k lásce. Výpověď je srozumitelná díky existenci kulturně sdílené metafory *láska je kouzlo*, která motivuje množství dalších vyjádření. Lakoff uvádí *očarovat někoho, okouzlit někoho, být z někoho u vytržení* atd. V Lakoffově výčtu lze pokračovat dále, v češtině existuje např. vyjádření *propadnout někoho kouzlu, uhranout někoho*, existuje dokonce frazém *láska je mocná čarodějka*. Živost výše zmíněných vyjádření dokládají četné výskyty v korpuse *SYN V4*.

Podobným způsobem proběhla analýza v této kapitole, východiskem však nebyly celé výpovědi, pouze kolokace podstatného jména a slovesa vytěžené z korpuse. V jednotlivých seznamech byla vyvinuta snaha spojit na základě společných sémantických rysů co největší počet sloves a pro danou skupinu formulovat metaforu, která by daná vyjádření mohla motivovat. Jednotlivé kolokace jsou vždy opatřeny číslem v závorce, které udává počet výskytů ve zkoumaném vzorku. Tzv. síla metafory je potom dána součtem těchto čísel. Pozornost byla věnována zejména takovým metaforám, které motivovaly alespoň 3 spojení ze zkoumaného vzorku a jejichž celková síla dosahovala alespoň čísla 4. Metafory byly na základě sémantického hlediska také spojovány navzájem.

Uvedené konečné řešení samozřejmě nemusí být jediné možné. Také kvůli tomu jsou součástí práce kompletní seznamy, které sloužily jako podklad k vyvozeným závěrům, a ze stejných důvodů je připojen i překlad japonských seznamů. Čtenář tak ke zvolenému postupu může vznést komentáře či námitky.

Kapitola je strukturována na podkapitoly věnované vždy jedné emoci. Emoce jsou seřazeny v následujícím pořadí – *radost, jorokobi, smutek, kanašimi, hněv, ikari, strach, osore*. Řazení je založeno na podobných sémantických rysech mezi po sobě jdoucími emocemi, tj. české substantivum *radost* významově souvisí (je do jisté míry ekvivalentní) s japonským substantivem *jorokobi* atd. Toto řazení bylo zvoleno také

proto, aby byly zdůrazněny podobnosti/odlišnosti mezi obrazem dané emoce v češtině a japonštině.

Každá podkapitola se sestává ze čtyř kroků. V prvním kroku je daná emoce popsána na základě definicí ve výkladových slovnících s normativní hodnotou. Smyslem tohoto kroku je prezentovat, jak je význam daného slova chápán ve svém domácím prostředí. Japonské definice byly přeloženy do češtiny.

Druhý krok se po vzoru G. Lakoffa pokusí zpracovat kolokace získané v první fázi výzkumu, který se soustředil na činnosti, jež může daná emoce vykonávat sama o sobě. Nejprve jsou představeny konkrétní kolokace, na jejichž základě jsou odvozeny metafory, a potom je postup náležitě okomentován.

Třetí krok je zpracován stejným způsobem jako krok druhý, je však zaměřen na kolokace z druhé fáze výzkumu, tedy na činnosti, které může s emocí vykonávat člověk. Třetí krok se také pokouší o propojení výsledků s krokem druhým.

Čtvrtý krok se zaměří na seznam získaný ve třetí fázi výzkumu, tedy na vlastnosti, které dané emoce mohou mít.

Nakonec jsou všechny poznatky syntetizovány do jednotného shrnutí.

4.1 Radost

„Stav, pocit duševní pohody, spokojenosti, potěšení, uspokojení, veselí, vyvolaný něčím příznivým, příjemným ap.“¹²²

CO MŮŽE RADOST DĚLAT SAMA O SOBĚ¹²³

radost opanuje (1)

radost ovládá (1)

radost ovládne (1)

radost panuje (5)

radost pronásleduje (1)

radost převládá (1)

radost vládne (3)

¹²² Radost. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=radost&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹²³ kompletní seznamy viz příloha č. 1

radost zachvátí (1)

radost zaplaší (1)

radost zavládne (5)

→ *radost je mocná bytost*, síla metafory: 20

Radost je mocná bytost je první z poměrně velké řady personifikačních metafor. Společným sémantickým rysem všech zahrnutých sloves je mocenská převaha. Konkrétní kontexty v korpusu *SYN V4* dokazují, že radost může vládnout nad člověkem, stejně tak jako nad nějakým místem. Do seznamu bylo po úvaze zařazeno i sloveso *zaplašit*. Toto sloveso se trochu liší od ostatních v řadě, nicméně jeho sémantika také obsahuje prvek nadřazenosti.

radost končí (1)

radost pokračuje (1)

radost propukne (1)

radost trvá (10)

→ *radost je období*, síla metafory: 13

Metafora *radost je období* byla formulována na základě fázovosti zařazených sloves. Pomocí této metafory se o radosti mluví jako o časovém období, které má nějaký začátek, nějaký průběh a nějaký konec.

radost hřeje (1)

radost ochladne (1)

radost pohasíná (1)

radost sálá (1)

radost srší (1)

radost vyzařuje (3)

radost vzplane (1)

→ *radost je zdroj světla a tepla*, síla metafory: 9

Metafora *radost je zdroj světla a tepla* spojuje slovesa související se smyslem zraku a smyslem hmatu. Argumentem pro spojení dvou metafor *radost je zdroj světla* a *radost je zdroj tepla* v jednu souhrnnou metaforu je zkušenost člověka s přírodními

zdroji světla, která jsou zároveň i zdroji tepla (slunce, oheň). Na základě zařazeného slovesa *vzplanout* lze soudit, že metafora je skutečně založena na připodobnění radosti k ohni. Tuto teorii by také mohlo umocňovat sloveso *sršet*, jehož sémantika je spojena s hořením a s ním spojeným vypouštěním jisker. Korpus *SYN V4* také dokládá spojitelnost např. se slovesem *uhasit*¹²⁴.

radost opustí (1)

radost potká (1)

radost provází (2)

radost se vzdálí (1)

radost zůstane (2)

radost zůstává (1)

→ *radost je pohybující se bytost*, síla metafory: 8

Společným rysem sloves vycházejících z metafory *radost je pohybující se bytost* je reference k samostatnému pohybu. V úvahu by snad připadala i metafora *radost je pohybující se věc*, nicméně argumenty mluví spíše ve prospěch personifikace. Za argument lze pokládat sloveso *provázet*, které je svou primární sémantikou spojeno s člověkem, jak lze dokázat na základě definice „být průvodcem n. společníkem, jít, jet s někým někam, doprovázet“¹²⁵. Stejně tak lze usuzovat i ze slovesa *potkat*. Metafora také pravděpodobně pochází z dob, kdy neexistovaly neživé objekty schopné samostatného pohybu (vlak, auto aj.) Toto tvrzení lze podložit výskyty ve staročeských textech, kde lze najít vyjádření typu „kam sešla má radost“¹²⁶.

radost čeká (1)

radost dýchá (2)

radost se rodí (1)

¹²⁴ Český národní korpus - SYN. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 20. 03. 2017, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

¹²⁵ Provázeti. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=prov%C3%A1zeti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹²⁶ Staročeská textová banka. *Vokabulář webový* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/banka.aspx?idz=STB>

→ *radost je živá bytost*, síla metafory: 4

Pod metaforu *radost je živá bytost* byla zařazena taková slovesa, která svou sémantikou odkazují k základním životním procesům a činnostem živých bytostí. Radost se může *rodit* a stejně tak může *žít* a *zemřít*, jak dokládá korpus¹²⁷. Zařazeno bylo též sloveso *čekat*, jelikož činnost vyjádřenou tímto slovesem primárně vykonávají živé bytosti, spojení s neživými objekty je považováno za vyjádření přenesené.¹²⁸

radost pobublává (1)

radost tryská (1)

radost zaplaví (2)

→ *radost je tekutina*, síla metafory: 4

Pod metaforu *radost je tekutina* byla zahrnuta taková slovesa, která ve svém primárním významu referují ke kapalinám. Prostřednictvím této metafory se radost v jazyce projevuje jako něco tekutého, co je schopno kromě výše zmíněných sloves třeba také *prýštit*¹²⁹ aj.

Zbýlá slovesa zůstávají nekategorizována, jelikož se pro daná spojení nepodařilo najít systematickou metaforu. Snad by se dalo uvažovat o metafoře *radost je plyn* na základě sloves *čišet*, *nést se*, *vyprchat*, *vytrácet se* aj., nicméně vzhledem k poměrně velké víceznačnosti daných sloves je tato metafora diskutabilní. Stejně tak jsou nejednoznačná některá zbylá slovesa (např. *mísit se*), která by teoreticky šlo zařadit k některé již vymezené metafoře, nicméně jejich význam je příliš široký na to, aby reprezentovala specifické sémantické rysy dané skupiny.

¹²⁷ Český národní korpus - SYN. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 20. 03. 2017, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

¹²⁸ Čekati. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C4%8Dekati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹²⁹ Český národní korpus - SYN. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 20. 03. 2017, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

CO MŮŽE S RADOSTÍ DĚLAT ČLOVĚK¹³⁰

člověk radost dá (1)

člověk radost dělá (9)

člověk se o radost podělí (4)

člověk radost posílá (1)

člověk radost rozdává (6)

člověk radost udělá (45)

člověk radost vnese (1)

člověk radost vrátí (1)

člověk radost vezme (1)

člověk radost ztrácí (1)

→ *radost je věc*, síla metafory: 70

Metafora *radost je věc* v sobě zahrnuje mnoho sémantických rysů, základem je však přítomnost haptického vjemu. Prostřednictvím této metafory je radost konceptualizována jako něco, na co je možné sáhnout, co je možné vzít do ruky, předat dál, popř. také rozdělit na menší díly. Po úvaze do seznamu nebylo na základě příliš široké sémantiky zařazeno sloveso *skrývat*.

člověk na radost čeká (1)

člověk radost prožívá (3)

člověk si radost užívá (1)

člověk radost zažije (2)

člověk radost zažívá (1)

→ *radost je období*, síla metafory: 8

Metafora *radost je období* se vyskytla již v části věnované činnostem, které může činit radost sama o sobě. Důležitým prvkem všech zahrnutých sloves je časovost, přítomnost počátku a konce. Člověk může prožívat těžké období, jaro nebo Vánoce, díky metaforickému vyjadřování může prožívat i radost. Diskutabilní je zařazení slovesa *čekat*, které by se snad dalo dát do souvislosti s metaforou *radost je pohybující*

¹³⁰ kompletní seznamy viz příloha č. 2

se bytost. V předmětové části se však jiná slovesa koherentní s touto metaforou nevykytují, a proto je možné, že spojení je motivováno časovostí. Stejně tak, jako je možné čekat na výše zmíněné jaro, Vánoce atd., je možné čekat i na radost.

Jiné metafory nebyly v předmětové části objeveny. Nezařazeno zůstalo nefrekventovanější sloveso *mít*, které se s radostí v pozici objektu pojilo ve zkoumaném vzorku 231krát. Z diachronního hlediska by se dalo uvažovat o zařazení pod metaforu *radost je věc*, jelikož sloveso *mít* původně pravděpodobně taktéž odkazovalo k hmatu.¹³¹ *Český etymologický slovník* Jiřího Rejzka uvádí, že sloveso *mít* zřejmě vychází ze stejného základu jako sloveso *jmout*, v případě *mít* však byl využit perfektivní tvar původního indoevropského slovesa ve smyslu *vzal jsem = mám*.¹³² Sloveso *mít* se však rozšířilo do mnoha abstraktních oblastí (např. rodinné vztahy – mít bratra, nemoci – mít chřipku atd.), a proto je jeho dnešní význam velmi široký. Ve výzkumu bylo proto ponecháno bez zařazení jako téměř nepříznakové.

JAKÁ RADOST MŮŽE BÝT¹³³

Z relevantních adjektiv v seznamu převažují přídavná jména referující k fyzické velikosti. Tato adjektiva by se dala propojit s metaforou *radost je věc*. Radost tak může být *velká* nebo dokonce *obrovská*. Může být však také *malá* nebo *drobná*.

Jako zajímavé se také jeví propojení některých adjektiv ze seznamu s metaforou *radost je tekutina*. Jedná se zejména o adjektivum *čistý* a *čirý*. Daná adjektiva by mohla zajímavým způsobem specifikovat vzhled radosti v českém obraze světa jako průhledné čisté kapaliny. Vzhledem k širšímu významu slov *čirý* a zejména *čistý* však nelze tuto teorii jednoznačně přijmout.

SHRNUTÍ

Získaná data naznačují, že čeština konceptualizuje radost dvěma základními způsoby – buď je radost chápána jako neživá věc, nebo jako živá bytost. Pokud radost

¹³¹ REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 2., nezměn. vyd. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-296-7.

¹³² tamtéž

¹³³ kompletní seznamy viz příloha č. 3

stojí na pozici podmětu, může se projevovat jako bytost i jako věc. Na pozici předmětu inklinuje spíše k projevům skrze věc.

Pokud se v češtině mluví o radosti jako o bytosti, má tato bytost značně humanoidní rysy. Stejně jako člověk žije a umírá, je schopná samostatného pohybu, může být i velmi mocná, dokonce mocnější než člověk.

Pokud se v češtině mluví o radosti jako o věci, může nabývat různých skupenství. Jednak je to skupenství pevné, kdy je radost prezentována jako věc. Dále se jedná o skupenství kapalné, kdy je radost prezentována jako tekutina, snad čistá a bezbarvá. V neživé podobě se může také projevovat prostřednictvím ohně.

Je možné také chápání radosti skrze čas, kdy má radost časový rámeček, svůj začátek, trvání i konec.

4.2 Jorokobi

„Cítit se šťastný na základě příznivých událostí.“¹³⁴¹³⁵

CO MŮŽE JOROKOBI DĚLAT SAMO O SOBĚ¹³⁶

- jorokobi ga afureru (přetéká, 10)
- jorokobi ga komiageru (přetéká, 8)
- jorokobi ga mičiafureru (přetéká, 4)
- jorokobi ga moreru (uniká, 1)
- jorokobi ga nagarekomu (vtéká, 1)
- jorokobi ga nagareru (proudí, 1)
- jorokobi ga nidžimideru (prosakuje, 2)
- jorokobi ga nidžimu (prosakuje, 1)
- jorokobi ga šimiru (prosakuje, 1)
- jorokobi ga uzumaku (víří se, 1)
- jorokobi ga wakiagaru (vyvěrá, 5)

¹³⁴ Jedná se o definici slovesa *jorokobu*, z něhož tvar *jorokobi* vychází. Výklad substantiva *jorokobi* se omezuje na vysvětlení, že se jedná o slovo vzniklé substantivizací ze slovesa *jorokobu*.

¹³⁵ KITAHARA, Jasuo. *Meikjó kokugo džiten*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Taišúkan-šoten, 2010.

¹³⁶ kompletní seznamy viz příloha č. 4

jorokobi ga wakideru (vyvěrá, 1)

jorokobi ga wakiokoru (vyvěrá, 1)

jorokobi ga waku (vyvěrá, 9)

→ *jorokobi je tekutina*, síla metafory: 46

Všechna výše uvedená slovesa se v primárním významu užívají ve spojitosti s kapalinou. Typickými zástupci jsou slovesa *afureru*, *waku* a jejich deriváty. Také sloveso *komiageru* je ve výkladovém slovníku *Kódžien* vysvětlováno právě pomocí slovesa *afureru* a jako typická kolokace je uvedeno spojení se substantivem *namida* (slzy).¹³⁷ Slovesa *moreru*, *šimiru*, *nidžimu* a jejich deriváty nemusí referovat jen ke kapalině, mohou také odkazovat k plynu, světlu atd., nicméně spojení s kapalinami se jeví jako primární (výkladové slovníky uvádí kapaliny na prvním místě). Do výčtu bylo zařazeno i okrajové vyjádření *jorokobi ga uzumaku* (*radost se víří*). Argumentem pro zařazení slovesa *uzumaku* pod metaforu *jorokobi je tekutina* je taktéž primární spjatost s vodou. Tu lze doložit jak výkladovými slovníky, tak substantivizovanou podobou *uzumaki*, která je často používána ve významu *vodní vír*. Uvažovat by se dalo také o zařazení slovesa *cúzuru* (*proudit, obíhat*), které se může pojit mj. i s kapalinami, jeho význam je však na jednoznačnou klasifikaci příliš široký.

jorokobi ga jomigaeru (navrací se k životu, 1)

jorokobi ga macu (čeká, 4)

jorokobi ga osou (útočí, 1)

jorokobi ga otozureru (navštěvuje, 1)

jorokobi ga semegiau (bojuje, 1)

jorokobi ga umareru (rodí se, 5)

→ *jorokobi je humanoidní bytost*, síla metafory: 13

Slovesa motivovaná personifikační metaforou *jorokobi je humanoidní bytost* strukturují radost jako bytost podobnou člověku, jež má svůj životní cyklus (*umareru* – *rodí se*, *jomigaeru* – *navrací se k životu*) a životní náplň (*otozureru* – *navštěvuje*, *semegiau* – *bojuje* aj.) V českém prostředí bylo možno vymezit na základě mnoha

¹³⁷ *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

sloves se společnými sémantickými rysy další metaforu (*radost je mocná bytost*), v japonském prostředí však taková tendence zratelná není.

jorokobi ga haširu (běží, 1)

jorokobi ga kakenukeru (proběhne, 1)

jorokobi ga kuru (přichází, 1)

jorokobi ga modoru (vrací se, 1)

jorokobi ga wataru (přechází, 1)

→ *jorokobi je pohybující se bytost*, síla metafory: 5

Stejně jako v češtině i v japonštině je přisuzována personifikaci *jorokobi* schopnost samostatného pohybu. Na základě sloves *haširu* (*běžet*) a *kakenukeru* (*proběhnout*) snad lze uvažovat o rozdílu v rychlosti tohoto pohybu. Sloveso *haširu* (*běžet*) se nepojí s emocemi pouze okazionalně, jedná se o lexikalizované spojení, které uvádí i výkladové slovníky¹³⁸.

Na základě zbylých sloves by se dalo vážně uvažovat o metafoře *jorokobi je ostrá věc*, která by motivovala spojení se slovesy *cukiageru* (*proniká*, 1) a *curanuku* (*proniká*, 3). Tato slovesa se primárně používají ve spojení s ostrými předměty¹³⁹, např. se substantivem *jari* (*kopí*). Přeneseně se potom mohou používat ve velmi širokém významu, např. *miči ga hajaši o curanuku*¹⁴⁰ (*cesta „proniká“ lesem*). Aby však metafora mohla být považována za systematickou, musela by být nalezena další koherentní spojení či vyjádření.

Nezařazeno také zůstalo nejfrekventovanější sloveso seznamu, sloveso *aru* (*být, existovat*). Frekventovaný výskyt tohoto slovesa je zapříčiněn základním vyjadřováním posesivity v japonštině, které probíhá skrze tzv. lokalizaci (viz kapitola 2).

CO MŮŽE S JOROKOBI DĚLAT ČLOVĚK¹⁴¹

ningen¹⁴² ga jorokobi o adžiwau (ochutná, 32)

¹³⁸ KITAHARA, Jasuo. *Meikjó kokugo džiten*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Taišúkan-šoten, 2010.

¹³⁹ tamtéž

¹⁴⁰ tamtéž

¹⁴¹ kompletní seznamy viz příloha č. 5

ningen ga jorokobi o kamišimeru (zakousne se do, 15)

ningen ga jorokobi o mankicu suru (vychutná si, 1)

→ *jorokobi je požívatelná věc*, síla metafory: 48

Pod metaforu *jorokobi je požívatelná věc* byla zařazena slovesa, která svou sémantikou souvisí s chuťovými vjemy či s procesem konzumace. V centru stojí sloveso *adžiwau* (*ochutnat*), jehož spojení s nejrůznějšími pocity je lexikalizované¹⁴³, nicméně ve svém primárním významu sloveso referuje k podnětům získaným skrze smysl chuti¹⁴⁴. Proti této metafoře by se snad daly vznést námitky, jelikož sloveso *adžiwau* se v souvislosti s emocemi užívá běžně. Výsledky výzkumu však naznačují, že ve spojení s *jorokobi* se slovesa užívá častěji než v souvislosti s emocemi jinými (tedy alespoň těmi, které byly součástí výzkumu). Argumentovat by se snad dalo také širokým významem slovesa *adžiwau* a vznést pochyby, zda skutečně sloveso odkazuje k chuti. Pro potvrzení, nebo naopak vyvrácení by byl na místě udělat rozsáhlejší průzkum o této kolokaci s rodilými mluvčími, nicméně normativní výkladový slovník *Kódžien* definuje primární význam tohoto slovesa jasně jako „vyzkoušet chuť nápoje či pokrmu“¹⁴⁵ a to bylo také zásadní pro předkládanou práci. Zařazeno bylo též sloveso *kamišimeru* (*zakousnout se*). Tohoto slovesa se také hojně užívá v přenesených významech, nicméně konkrétní kontexty dokládají, že sloveso lze použít i v kontextech spojených s konzumací jídla¹⁴⁶. Vzhledem k fungování procesu přenášení významů (viz kapitola 2) lze předpokládat, že konkrétní významy předchází abstraktním, a proto by motivace jeho použití mohla souviset s existencí metafory *jorokobi je požívatelná věc*.

ningen ga jorokobi o ageru (dá, 2)

ningen ga jorokobi o daku (drží, 2)

ningen ga jorokobi o hanasu (pustí, 1)

¹⁴² člověk

¹⁴³ *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

¹⁴⁴ *tamtéž*

¹⁴⁵ *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

¹⁴⁶ *Progressive Japanese-English Dictionary*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Šógakukan, 2002.

ningen ga jorokobi o hikidasu (vytáhne, 1)
ningen ga jorokobi o idaku (drží, 2)
ningen ga jorokobi o kaesu (vrátí, 1)
ningen ga jorokobi o noseru (dá na něco, umístí někam, 1)
ningen ga jorokobi o wakačiau (rozdělí se o, 16)
ningen ga jorokobi o wakeau (rozdělí se o, 4)
ningen ga jorokobi o wakeru (rozdělí, 1)
→ *jorokobi je věc*, síla metafory: 31

Stejně jako v češtině i v japonštině převažuje v předmětovém postavení metafora *jorokobi je věc*. I zde je také společným rysem vymezených sloves haptický vjem. Jorokobi je skrze tuto metaforu strukturováno jako něco hmotného, co je možné vzít do rukou, předat dál, případně také rozdělit na menší díly. Mezi slovesa metafory *jorokobi je věc* nebylo zařazeno sloveso *mocu*. Toto sloveso s primárním významem *držet* postupem času nabylo významu *mít*. Použití slovesa *mocu* je tedy dalším způsobem vyjadřování posesivity v japonštině vedle již zmíněné lokalizace. Význam *mít, vlastnit* také dokládají výkladové slovníky¹⁴⁷. Sloveso má vzhledem k historickému vývoji poměrně široký význam, a proto bylo upřednostněno jeho nevčlenění pod výše vymezenou metaforu. Zařazena nebyla ani slovesa *ataeru (dát)* a *eru (získat)*, která se v dnešní japonštině užívají zejména v abstraktním smyslu.

Mezi zbylými slovesy nebyla nalezena žádná další systematická metafora. Některá samostatná slovesa by se dala dát do souvislosti s metaforami představenými v rámci činností, které může *jorokobi* vykonávat samo o sobě. Jednalo by se např. o sloveso *unagasu (popohnat)*, které by mohlo být motivováno metaforou *jorokobi je pohybující se bytost*.

Jako nejméně příznakové lze chápat spojení substantiva *jorokobi* se slovesem *kandžiru (cítit)* a *oboeru (vnímat, cítit)*. Tato dvě slovesa se typicky pojí s nejrůznějšími pocity a vjemy, ze synchronního hlediska tedy na tato vyjádření lze pohlížet jako na nemetaforická.

¹⁴⁷ *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

JAKÉ JOROKOBI MŮŽE BÝT¹⁴⁸

Se substantivem *jorokobi* se v korpusu *BCCWJ* nejčastěji pojí i-adjektiva *cujoi* (*silný*) a *fukai* (*hluboký*). Adjektivum *cujoi* má velmi široký význam a použití, a proto je komplikované zařadit jej definitivně ke konkrétní metafoře. Podobně lze hodnotit i adjektivum *fukai*. Zajímavé je, že adjektiva se stejným (nebo alespoň velmi podobným) významem se v souvislosti s radostí dají užít i v češtině. Podle frekvenční statistiky vygenerované z korpusu *SYN V4* je adjektivum *hluboký* na 111. a *silný* na 367. místě.

Z na-adjektiv se substantivum *jorokobi* nejčastěji pojí s výrazem *sasajaka na*, který přibližně odpovídá českému *malý, drobný*. Toto adjektivum je možné vztáhnout k metafoře *jorokobi je věc*.

Zajímavé souvislosti nabízí také adjektivum *šinsen na*, které zhruba odpovídá českému výrazu *čerstvý*. Primárně se adjektiva užívá o mase či zelenině¹⁴⁹, a proto by se snad dalo spojit toto adjektivum s metaforou *jorokobi je požitelná věc*. Toto spojení by však vyžadovalo rozsáhlejší výzkum, protože je možné, že prostřednictvím adjektiva *šinsen na* se projevuje jiná, méně silná metafora, např. *jorokobi je rostlina*.

SHRNUTÍ

Na základě získaných dat lze soudit, že *jorokobi* je v japonštině strukturováno spíše jako věc než bytost. Strukturace pomocí neživých objektů byla dominantní jak na pozici podmětové, tak na pozici předmětové.

Personifikační metafory modelují *jorokobi* jako žijící bytost podobnou člověku schopnou samostatného pohybu. Z neživých objektů bylo o *jorokobi* nejčastěji referováno jako o tekutině. Metafora *jorokobi je tekutina* dominovala v podmětovém postavení. V pozici předmětu bylo *jorokobi* často strukturováno jako věc, kterou je možno vzít do ruky, předat dál, rozdělit atd., nebo jako věc, kterou je možno vzít do úst a vnímat její chuť.

¹⁴⁸ kompletní seznamy viz příloha č. 6

¹⁴⁹ *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

4.3 Smutek

„Sklíčenost mysli, zármutek, žal, žalost“¹⁵⁰

CO MŮŽE SMUTEK DĚLAT SÁM O SOBĚ¹⁵¹

smutek jímá (2)

smutek opanuje (1)

smutek oslabí (1)

smutek ovládne (4)

smutek panuje (5)

smutek převládá (2)

smutek vládne (14)

smutek zachvátí (1)

smutek zavládne (26)

smutek se zmocní (1)

→ *smutek je mocná bytost*, síla metafory: 57

I v oblasti smutku byla nalezena metafora *smutek je mocná bytost*. Tato metafora motivuje spojení substantiva *smutek* se slovesy nějakým způsobem referujícími k mocenské převaze. Po úvaze bylo pod tuto metaforu zařazeno i sloveso *jímat*, jehož význam vymezuje *Slovník spisovného jazyka českého* jako „uchopovat, (...) uchvacovat, zmocňovat se (...)“¹⁵².

smutek doléhá (3)

smutek dolehne (2)

smutek opadává (1)

smutek padá (4)

¹⁵⁰ Smutek. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=smutek&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹⁵¹ kompletní seznamy viz příloha č. 7

¹⁵² Jímati. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=j%C3%ADmati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

smutek padne (16)

smutek zavalí (1)

→ *smutek je těžká věc*, síla metafory: 27

Metafora *smutek je těžká věc* by měla spojovat slovesa, jejichž sémantika nějakým způsobem referuje k velké hmotnosti. Vymezenou podmínku asi nejvíce splňují slovesa *zavalit*, dále také *doléhat* a *dolehnout*. Příklady spojené s těmito slovesy ve *Slovníku spisovného jazyka českého* naznačují požadavek velké hmotnosti nebo objemu (např. zřícený strop zavalil světnici, lyžař zavalený lavinou aj.)¹⁵³ Slovesa *padat*, *padnout* a *opadávat* odkazují k pohybu shora dolů, tento pohyb je však zapříčiněn vlastní vahou.¹⁵⁴ Podle příkladů, které *Slovník spisovného jazyka českého* uvádí, však může být váha různá – padat může cihla, ale i sníh.¹⁵⁵ Metaforu *smutek je těžká věc* však podporují adjektiva. Podle frekvence přídavných jmen se poměrně často (14. místo) v korpusu *SYN V4* se substantivem *smutek* pojí adjektivum *lehký*. Toto adjektivní rozvíjení může naznačovat, že v případech, kdy není přívlastkem povaha smutku nějak specifikována, je smutek vnímán jako těžký. Samotné spojení s adjektivem *těžký* je taktéž poměrně frekventované – ve frekvenčním seznamu se nachází na 20. příčce. Na 42. příčce se potom nachází synonymní adjektivum *tíživý*.

smutek doprovází (1)

smutek se dostaví (1)

smutek odejde (1)

smutek opustí (1)

smutek prochází (1)

smutek provází (1)

smutek přechází (1)

smutek přejde (4)

smutek přichází (1)

smutek přijde (4)

¹⁵³ Zavaliti. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=zavaliti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹⁵⁴ Padati. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=padati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹⁵⁵ tamtéž

smutek vejde (1)

smutek vyjde (1)

→ *smutek je pohybující se bytost*, síla metafory: 18

Smutek může být stejně jako radost strukturován skrze personifikační metaforu *smutek je pohybující se bytost* vyzdvihující schopnost samostatného pohybu. Pod tuto metaforu byla zařazena taková slovesa ze seznamu, která lze označit za pohybová.

smutek přepadá (3)

smutek přepadne (6)

smutek sevře (1)

smutek se vkrádá (1)

smutek se vloudí (1)

smutek zmáhá (1)

smutek zmítá (1)

→ *smutek je krutá bytost*, síla metafory: 13

Metafora *smutek je krutá bytost* by se dala vztáhnout k metafoře *smutek je mocná bytost*. Je-li chápán smutek jako bytost a je-li tato bytost mocná, může svoji moc využívat v neprospěch někoho. Pod tuto metaforu byla proto zařazena taková slovesa, která mohou mít negativní příznak. V centru stojí slovesa *přepadat* a *přepadnout*. Zařazeno bylo i sloveso *brát*, a to na základě konkrétního kontextu „smutek a strach mi braly veškeré síly (...)“¹⁵⁶. Zařazena byla také slovesa *vkrádat se* a *vloudit se*, a to na základě negativních konotací.

smutek pokračuje (1)

smutek propukne (1)

smutek skončí (3)

smutek trvá (1)

→ *smutek je období*, síla metafory: 6

¹⁵⁶ Český národní korpus - SYN. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 22. 03. 2017, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Smutek lze v češtině chápat také prostřednictvím časovosti, kdy jsou zvýrazňovány aspekty počátku, trvání a konce. Obdobná metafora již byla detailněji představena v kapitole 4.1.

smutek plyne (1)

smutek pramení (1)

smutek prosákne (1)

smutek se vypaří (1)

smutek zalije (1)

→ *smutek je tekutina*, síla metafory: 5

I smutek lze stejně jako radost strukturovat skrze tekutinu, a to spojením se slovesy, která ve svém primárním významu referují k vodě.

smutek čeká (2)

smutek dýchá (1)

smutek ožívá (1)

smutek se snoubí (1)

→ *smutek je živá bytost*, síla metafory: 4

Metafora *smutek je živá bytost* podobně jako metafora *radost je živá bytost* zaštiťuje spojení substantiva *smutek* se slovesy, která v primárním významu referují k životnímu cyklu či k typické životní náplni živých bytostí. Do výčtu bylo zařazeno i zde sloveso *čekat*, jelikož, jak již bylo vysvětleno v kapitole věnované téže metafoře v oblasti radosti, primární význam tohoto slovesa je spjat s činností živých bytostí.

Zbylá slovesa ze seznamu se nepodařilo kategorizovat. Uvažovat by se snad ještě dalo o spojení sloves *čišet*, *vanout* a *zavanout*, která referují k větru. Na základě slovesa *čišet*, které je definováno jako „vanout, foukat, táhnout (obyč. studeně, nepříjemně)”¹⁵⁷ by se metafora dala formulovat jako *smutek je studený vítr*. Na základě slovesa *halit* a *zahalit* by ještě v úvahu připadala metafora *smutek je oblečení*. K této

¹⁵⁷ Čišeti. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C4%8Di%C5%A1eti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

metafoře by se dala připojit ještě další vyjádření, např. *odložit smutek* či *obléct si smutek*, nicméně v těchto případech se jedná spíše o metonymie, kdy *smutek* zastupuje substantivum *smuteční šat*. *Smuteční šat* je zase symbolem pro období smutku provázející úmrtí blízké osoby.

CO MŮŽE SE SMUTKEM DĚLAT ČLOVĚK¹⁵⁸

člověk smutek drží (14)

člověk smutek nese (2)

člověk smutek nosí (4)

člověk smutek odhodí (1)

člověk smutek odloží (2)

člověk si smutek odnáší (1)

člověk se o smutek podělí (3)

člověk smutek předává (1)

→ *smutek je věc*, síla metafory: 28

Metafora *smutek je věc* se projevuje stejným způsobem jako tatáž metafora v oblasti radosti. Člověk může smutek odhodit, odnést někam jinam, držet atd. Všechna slovesa sdílejí přítomnost možnosti uchopit smutek do rukou, tedy hmatový vjem.

člověk smutek prožívá (17)

člověk smutek zažije (4)

člověk smutek zažívá (1)

→ *smutek je období*, síla metafory: 22

Metafora *smutek je období* se projevuje jak v podmětové, tak v předmětové části výzkumu. Jedná se o koherentní způsob myšlení o smutku jako o období, kdy smutek začíná, trvá a končí a člověk jednotlivé fáze prožívá.

člověk smutek dusí (1)

člověk smutek překoná (4)

¹⁵⁸ kompletní seznamy viz příloha č. 8

člověk smutek přemáhá (2)

člověk smutek přemůže (1)

člověk smutek zahání (1)

člověk smutek zažene (4)

→ *smutek je člověkem přemožená bytost*, síla metafory: 13

Metaforu *smutek je člověkem přemožená bytost* lze dát do souvislosti s metaforami *smutek je mocná bytost* a *smutek je krutá bytost*. Zatímco někdy smutek svou mocí přemůže člověka, jindy může naopak člověk přemoci smutek. Z této představy plyne metafora *smutek je člověkem přemožená bytost*, která motivuje výše uvedená spojení. Všechna slovesa nějakým způsobem referují o mocenské převaze, kterou má člověk nad smutkem.

člověk smutek léčí (1)

člověk smutek mírní (2)

člověk smutek tiší (1)

člověk smutek utlumí (1)

člověk smutek zmírní (2)

člověk smutek zmírňuje (1)

→ *smutek je bolestivá nemoc*, síla metafory: 8

Východiskem pro formulaci metafory *smutek je bolestivá nemoc* jsou slovesa, kterých je běžně užíváno v souvislosti s nemocemi a jejich léčbou. Na základě sloves *utlumit*, *zmírnit*, *tišit* aj. lze usuzovat, že se jedná o nemoc provázenou bolestí.

V seznamu nebyly odhaleny žádné další metafory, některá samostatně stojící slovesa by se však dala vztáhnout k metaforám podmětovým. Sloveso *pohroužit se* by mohlo souviset s metaforou *smutek je tekutina*. Sloveso *obléci si* již bylo zmíněno výše v souvislosti s metaforou *smutek je oblečení*.

Jako nepříznakové bylo vyhodnoceno spojení substantiva smutek s frekventovanými slovesy *mít* a *cítit*. Jak již bylo řečeno v kapitole 4.1, sloveso *mít* má v dnešní češtině velmi široký význam. Používá se mj. velmi často s různými emočními vjemy, a proto lze spojení tohoto slovesa se substantivem *smutek* vnímat jako bezpříznakové. O významu slovesa *cítit* z pohledu kognitivní lingvistiky psala již I.

Vaňková.¹⁵⁹ Z hlediska pěti lidských smyslů se tohoto slovesa v současné češtině užívá zejména ve spojení s hmatem a chutí, dále také s různými pocitovými vjemy. Ve starších vývojových fázích češtiny (a také dodnes v některých nářečích) však mohlo toto sloveso referovat ke kterémukoliv ze smyslů.¹⁶⁰ Etymologické slovníky dávají toto sloveso do souvislosti s praslovanským *ot-jutiti, jehož význam by se dal opsat jako *stav vnímavosti, bdělosti*.¹⁶¹ Původní význam tohoto slovesa je tedy velmi široký, a proto lze chápat spojení *cítit smutek* jako vyjádření nepříznakové.

JAKÝ SMUTEK MŮŽE BÝT¹⁶²

K některým adjektivům z frekvenčního seznamu korpusu *SYN V4* již bylo dáno vysvětlení v odstavcích výše. Jednalo se o adjektiva *lehký, těžký* a *tíživý*, která by mohla posilovat platnost metafory *smutek je těžká věc*. Smutek dále může být *velký* nebo *obrovský*. Tato adjektivní rozvití by se dala vztáhnout k metafoře *smutek je věc*. Poměrně frekventované je i spojení *bezbřehý smutek*. Adjektivum *bezbřehý* etymologicky souvisí se slovem *břeh*, které svou sémantikou souvisí s vodními zdroji – jezery, řekami atd. Adjektivum *bezbřehý* by proto mohlo být koherentní s metaforou *smutek je tekutina*.

SHRNUTÍ

Smutek ve vybraném vzorku byl nejčastěji strukturován jako bytost nebo věc. O personifikačně pojatém smutku lze říci, že se jedná o bytost podobnou člověku, která má jistý životní cyklus a samostatně se pohybuje. Tato bytost může být velice mocná, dokonce tak, že si může podmanit a trýznit člověka, pokud není dostatečně silný. V jazykovém obraze smutku v češtině je tedy přítomno negativní hodnocení. Pokud člověk má dostatek síly, může smutek překonat.

¹⁵⁹ VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005, s. 111 – 121. ISBN 80-246-0919-3.

¹⁶⁰ tamtéž

¹⁶¹ REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 2., nezměn. vyd. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-296-7.

¹⁶² kompletní seznamy viz příloha č. 9

Strukturace smutku skrze neživé objekty probíhala více způsoby. Podle dat získaných z výzkumu je smutek možné chápat jako věc, kterou je možno držet, nést, rozdělit atd. Někdy je však tak velký a hmotný, že člověka doslova zavalí. Z hlediska neživých objektů lze také o smutku mluvit jako o tekutině, která někde pramení a někde plyne, někdy se také může stát, že je bezbřehá.

Mezi další možnosti patří strukturace smutku na základě časovosti, kdy smutek začíná, trvá a končí a člověk jej prožívá jako nějaké období. O smutku je také možné mluvit jako o nemoci, která je doprovázena bolestí a kterou je nutno léčit.

4.4 Kanašimi

Bolestné pocity vycházející z vědomí slabosti.¹⁶³

V kapitole 3.3 se sice píše, že práce bude odhlížet od rozdílů v hlubší sémantice mezi souvisejícími českými a japonskými emočními substantivy, rozdíl mezi českým *smutkem* a japonským *kanašimi* je však tak zřetelný, že si zaslouží komentář.

Význam českého substantiva *smutek* v podstatě odpovídá kognitivní definici Wierzbické, jež byla uvedena v kapitole 3.3. Jedná se tedy o emoci, která odkazuje k negativním pocitům, které vycházejí z negativní události, jejíž dopad nelze změnit.

Oproti tomu význam japonského substantiva *kanašimi* referuje k slabosti, která brání dosahování cílů. Japonské *kanašimi* je tedy více orientované do přítomnosti a blízké budoucnosti. *Kanašimi* může referovat jak k negativním událostem, které člověk nemůže změnit, tak k pocitům dojetí nad slabostí jiných bytostí (typicky např. dětí nebo zvířat).¹⁶⁴

Závěrem tedy lze říci, že vztah mezi českým výrazem *smutek* a japonským výrazem *kanašimi* je velmi neekvivalentní.

¹⁶³ definice byla sestavena na základě výkladů slov *kanašimi*, *kanašimu*, *kanašii*, *itoošii* a *itoošimu* v slovníku *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

¹⁶⁴ *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

CO MŮŽE KANAŠIMI DĚLAT SAMO O SOBĚ¹⁶⁵

kanašimi ga afureru (přetéká, 3)

kanašimi ga fukiageru (tryská, 1)

kanašimi ga komiageru (přetéká, 10)

kanašimi ga nagareru (proudí, 2)

kanašimi ga nidžimu (prosakuje, 2)

kanašimi ga šimiru (prosakuje, 1)

kanašimi ga uzumaku (víří se, 1)

kanašimi ga wakiagaru (vyvěrá, 2)

kanašimi ga waku (vyvěrá, 3)

→ *kanašimi je tekutina*, síla metafory: 25

I v oblasti substantiva *kanašimi* se projevuje strukturace skrze metaforu *kanašimi je tekutina*, která motivuje spojení se slovesy, jež v primárním významu referují ke kapalinám. Z korpusu byla vytěžena v podstatě tatáž slovesa jako v případě metafory *jorokobi je tekutina*. I zde bylo zařazeno sloveso *uzumaku* (argument pro zařazení viz kapitola 4.2).

kanašimi ga jadoru (usídluje se, 1)

kanašimi ga macu (čeká, 1)

kanašimi ga osou (útočí, 5)

kanašimi ga otozureru (navštěvuje, 3)

kanašimi ga umareru (rodí se, 1)

→ *kanašimi je humanoidní bytost*, síla metafory: 11

Jedná se o stejný typ metafory jako *jorokobi je humanoidní bytost*, jen se v tomto případě projevuje v oblasti *kanašimi*. Metafora zaštiťuje slovesa, která typicky mohou vykonávat lidé.

kanašimi ga haširu (běží, 1)

kanašimi ga jatte kuru (přichází, 2)

¹⁶⁵ kompletní seznamy viz příloha č. 10

kanašimi ga kuru (přichází, 2)

kanašimi ga modoru (vrací se, 2)

kanašimi ga tačikaeru (vrací se, 1)

kanašimi ga tórai suru (přichází, 1)

kanašimi ga saru (odchází, 1)

→ *kanašimi je pohybující se bytost*, síla metafory: 10

Metafora *kanašimi je pohybující se bytost* opět souvisí s metaforou *gorokobi je pohybující se bytost*. Jako projevy této metafory byla vyhodnocena taková slovesa ze seznamu, která referují k pohybu.

Na základě výtěžených sloves by se dále dalo uvažovat o metafoře *kanašimi je nemoc*, pod kterou by se dala zařadit slovesa *densen suru* (infikuje) a *ieru* (léčí se). Sloveso *ieru* se navíc ve zkoumaném vzorku vyskytlo 5krát, takže se daná kolokace nedá považovat za okazionální. Slovesy *cudzuku* (pokračovat) a *owaru* (končit) se projevuje také metafora *kanašimi je období*.

CO MŮŽE S KANAŠIMI DĚLAT ČLOVĚK¹⁶⁶

ningen ga kanašimi o cucumikomu (zabalí, 1)

ningen ga kanašimi o hanasu (pustí, 1)

ningen ga kanašimi o hikizuru (táhne, 1)

ningen ga kanašimi o idaku (drží, 3)

ningen ga kanašimi o kakaeru (drží, 4)

ningen ga kanašimi o ninau (nese na ramenou, 1)

ningen ga kanašimi o seou (vezme na záda, 5)

ningen ga kanašimi o sutesaru (vyhodí, 1)

ningen ga kanašimi o taraeru (pevně uchopí, 2)

ningen ga kanašimi o toridasu (vytáhne, 1)

ningen ga kanašimi o umeru (zakope, 1)

ningen ga kanašimi o wakačiau (rozdělí se o, 5)

→ *kanašimi je věc*, síla metafory: 26

¹⁶⁶ kompletní seznamy viz příloha č. 11

Také zde se projevuje metafora *kanašimi je věc*, která představuje strukturaci konceptu *kanašimi* skrze hmotné objekty, které je možno uchopit a dále s nimi nakládat. Na základě některých sloves (*ninau* – nést na ramenou, *seou* – vzít na záda, *hikizuru* – táhnout) lze předpokládat, že představa *kanašimi* jako věci je též spojena s velkou hmotností.

ningen ga kanašimi o buckeru (narazí do, 1)

ningen ga kanašimi o koeru (překoná, 2)

ningen ga kanašimi o norikoeru (překoná, 16)

→ *kanašimi je překážka*, síla metafory: 19

To, že je *kanašimi* lidem na obtíž, dokládá metafora *kanašimi je překážka*. Metafora motivuje spojení se slovesy, která referují o překonávání fyzických překážek.

ningen ga kanašimi o nagasu (vypustí, 1)

ningen ga kanašimi o nidžimaseru (nechá prosakovat, 2)

ningen ga kanašimi o wakaseru (nechá vyvěrat, 1)

→ *kanašimi je tekutina*, síla metafory: 4

Metafora *kanašimi je tekutina* má svůj odraz jak v podmětovém, tak v předmětovém postavení substantiva *kanašimi*. Samo o sobě *kanašimi proudí, vyvěrá, prosakuje*. Na druhou stranu je možné, aby člověk úmyslně *kanašimi vypustil, nechal prosakovat* či *vyvěrat*.

Dále lze na základě slovesného seznamu uvést metaforu *kanašimi je požitelná věc*, která motivuje spojení se slovesy *adžiwau* (ochutnat, 9) a *kamišimeru* (zakousnout se, 2). V seznamu lze také najít předmětový odraz metafory *kanašimi je období*, která zaštiťuje spojení se slovesy *keiken suru* (zažít, 2) a *taiken suru* (zakusit, 1). V seznamu lze také nalézt předmětový odraz metafory *kanašimi je nemoc* v podobě slovesa *iasu* (vyléčit, 3).

Poměrně frekventovaná slovesa *kandžiru* (cítit, 24) a *oboeru* (vnímat, cítit, 13) zůstala nezařazena, a to ze stejných důvodů jako v kapitole věnované substantivu *jorokobi* (viz 4.2).

JAKÉ KANAŠIMI MŮŽE BÝT¹⁶⁷

Se substantivem *kanašimi* se v korpusu *BCCWJ* velmi často pojí adjektivum *fukai* (hluboký). Jak již bylo zmíněno v souvislosti s tímto adjektivem v kapitole 4.2, jeho význam je až příliš široký, a proto z něj nelze vyvodit mnoho o konceptu *kanašimi* v japonském obraze světa.

SHRNUTÍ

Personifikační metafory připodobňovaly *kanašimi* k bytosti podobné člověku schopné samostatného pohybu. *Kanašimi* je však podobně jako *jorokobi* strukturováno spíše skrze neživé objekty.

Nejčastěji bylo *kanašimi* strukturováno prostřednictvím tekutiny. Dále bylo možné chápat *kanašimi* jako věc, kterou je možno uchopit, jako nemoc, která má být léčena, nebo překážku, kterou je třeba překonat.

Kanašimi lze také chápat prostřednictvím časovosti a vydělovat z něj fázi počátku, trvání a konce.

4.5 Hněv

„Prudký odpor spojený s prudkým hnutím mysli z nelibosti, prudký vzruch mysli, prudká nelibost, rozhorlení, popuzení proti někomu“¹⁶⁸

CO MŮŽE HNĚV DĚLAT SÁM O SOBĚ¹⁶⁹

hněv doprovodí (1)

hněv míří (9)

hněv se obrací (7)

hněv se obrátí (21)

¹⁶⁷ kompletní seznamy viz příloha č. 12

¹⁶⁸ Hněv. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=hn%C4%9Bv&sti=EMPTY&where=hesla&hsubs tr=no>

¹⁶⁹ kompletní seznamy viz příloha č. 13

hněv opustí (1)
hněv se otočí (1)
hněv přejde (4)
hněv přichází (1)
hněv přijde (1)
hněv ustupuje (1)

→ *hněv je pohybující se bytost*, síla metafory: 47

V oblasti hněvu se ve výzkumu jako velmi dominantní jevila metafora *hněv je pohybující se bytost*. Tato metafora motivuje spojení se slovesy pohybu, v centru stojí sloveso *mířit*. Zařazena byla také slovesa *obracet se*, *obrátit se* a *otočit se*, která s pohybem nemusí souviset. Argumentem pro jejich zařazení byla koherence se slovesy pohybu. Tato koherence strukturuje představu hněvu jako bytosti, která někam míří, může se však otočit a zamířit opačným směrem.

hněv doutná (3)
hněv plane (1)
hněv sálá (1)
hněv spaluje (1)
hněv vychladne (1)
hněv vzplane (4)

→ *hněv je hořlavina*, síla metafory: 11

Dalším způsobem strukturace hněvu v češtině je strukturace pomocí vyjadřovacích prostředků primárně užívaných v oblasti ohně a hoření. Zajímavě se jeví srovnání metafory *hněv je hořlavina* a *radost je zdroj světla a tepla* představené v kapitole 4.1. Tyto dvě metafory mají mnoho rysů společných, dají se však mezi nimi najít i rozdíly. Spojení jako *hněv spaluje* nebo *hněv sálá* naznačují důraz na velkou (až nepříjemnou) teplotu. Spojení se slovesem *doutnat* dále implikuje přítomnost kouře. Zatímco radost tedy hřeje příjemně, hněv spaluje a je doprovázen kouřem.

hněv jímá (1)
hněv ovládne (2)
hněv panuje (1)

hněv převládne (2)

hněv vládne (1)

hněv zavládne (1)

→ *hněv je mocná bytost*, síla metafory: 8

I v oblasti hněvu existuje metafora, která přisuzuje této emoci schopnost přemoci a ovládnout něco/někoho. Do výčtu bylo zařazeno i sloveso *jímat*, a to ze stejných důvodů jako bylo zařazeno do výčtu metafory *smutek je mocná bytost* (viz 4.3).

hněv cloumá (1)

hněv lomcuje (3)

hněv se vkrádá (1)

hněv zmítá (2)

→ *hněv je krutá bytost*, síla metafory: 7

Stejně jako smutek i hněv může využívat svoji moc proti člověku. Společným prvkem zahrnutých sloves je mocenská a fyzická převaha. Výjimkou je sloveso *vkrádat se*, které bylo zařazeno na základě negativních konotací.

hněv dopadá (1)

hněv dopadne (4)

hněv padne (2)

hněv se sesype (1)

hněv se sveze (2)

→ *hněv je těžká věc*, síla metafory: 10

Metaforu *hněv je těžká věc* provází stejný problém jako tutéž metaforu v oblasti smutku. Jednotlivá slovesa pojící se se substantivem hněv by v rámci této metafory měla referovat o velké hmotnosti. Tento požadavek však do určité míry naplňují pouze slovesa *sesypat se* a *svézt se*. Požadavek hmotnosti nebo objemu u těchto sloves je naznačen příkladovými spojeními ve výkladových slovnících (např. „navršená polena se

sesypala¹⁷⁰). Zbylá slovesa vypovídají o směru shora dolů, požadavek velké hmotnosti však nemusí být nutně splněn – *padat* mohou i málo hmotné věci jako sníh, déšť či popel. V případě hněvu se nedá opřít ani o žádné vhodné adjektivní rozvití. Slovesa výše byla propojena na základě směru shora dolů a také na základě požadavku alespoň nějaké hmotnosti (jelikož nehmotné věci *padat* nemohou). S otazníkem však zůstává, zda jsou daná vyjádření strukturována spíše skrze hmotnost (tedy *hněv je těžká věc*), nebo spíše skrze směr jejich pohybu (tj. *hněv je padající věc*).

hněv bublá (1)

hněv kypí (1)

hněv probublává (1)

hněv prosakuje (1)

hněv se přelije (1)

hněv stéká (1)

hněv vře (1)

→ *hněv je vařící tekutina*, síla metafory: 7

Výskyt této metafory ve zkoumaném vzorku potvrzuje závěry G. Lakoffa, které publikoval ve své studii *Ženy, oheň a nebezpečné věci*. Podle Lakoffa je hněv v mnoha jazycích strukturován skrze tekutinu vařící v uzavřené nádobě, která může každou chvíli vybuchnout.¹⁷¹ Výše naznačená slovesa dokazují, že se tak může dít i v češtině.

V seznamu sloves vytěžených z korpusu by se dala ještě vyzdvihnout spojení *hněv pokračuje* (1) a *hněv pomine* (2), která jsou odrazem časové metafory *hněv je období*. Další systematické metafory se pro danou kategorii nalézt nepodařilo.

CO MŮŽE S HNĚVEM DĚLAT ČLOVĚK¹⁷²

člověk hněv krotí (8)

člověk hněv ovládá (2)

¹⁷⁰ Sesypati. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=sesypati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹⁷¹ LAKOFF, George. *Ženy, oheň a nebezpečné věci: co kategorie vypovídají o naší mysli*. Praha: Triáda, 2006, s. 367. ISBN 80-861-3878-X.

¹⁷² kompletní seznamy viz příloha č. 14

člověk hněv ovládne (11)
člověk hněv probudí (1)
člověk hněv přivolá (10)
člověk hněv přivolává (1)
člověk hněv vydražďuje (1)
člověk hněv vyprovokuje (2)
člověk hněv vyvolá (6)
člověk hněv vyvolává (1)
člověk hněv vzbudí (5)
člověk hněv vzbuzuje (1)
člověk hněv zažehná (1)
člověk hněv zažene (1)
člověk hněv zkrotí (2)

→ *hněv je bestie*, síla metafory: 53

Zatímco smutek je v češtině strukturován jako bytost mocná a někdy i krutá, hněv se projevuje přímo jako něco nelidského. Argumentem pro toto tvrzení jsou vyjádření, kdy člověk hněv *krotí* (8), *zkrotí* (2) nebo *vydražďuje* (1), která se typicky používají ve spojení se zvířaty. V této souvislosti by také metafora mohla být koherentní se zatím nezmíněným podmětovým slovesem *snést se* (13), které se často užívá ve spojení s ptáky¹⁷³. Pokud by spojení hněvu se slovesem *snést se* bylo skutečně motivováno metaforou *hněv je bestie*, potom by se na tomto základě dala sestavit představa hněvu jako mocného (dravého) ptáka. S touto představou by také mohlo souviset vyjádření *seslat hněv* (ve výkladových slovnících „poslat z nebe na zem“¹⁷⁴), nicméně toto vyjádření se používá převážně ve spojení s Bohem. Sloveso *snést se* by se však teoreticky dalo zařadit i pod metaforu *hněv je těžká věc* – v tom případě by představa hněvu jako ptáka nepřicházela v úvahu.

člověk hněv namíří (1)

¹⁷³ Snést. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=sn%C3%A9sti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹⁷⁴ Seslati. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=seslati&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

člověk hněv nasměřuje (1)

člověk hněv obrací (8)

člověk hněv obrátí (26)

člověk hněv odvrátí (4)

člověk hněv směřuje (3)

člověk hněv zadrží (2)

člověk hněv zadržuje (1)

→ *hněv je pohybující se bytost*, síla metafory: 46

Metafora *hněv je pohybující se bytost* se projevuje jak v podmětovém, tak v předmětovém postavení substantiva hněv. V českém jazykovém obraze světa hněv může sám někam *mířit*, jeho směr však může být člověkem změněn, když hněv *obrábí* a nechá jej *směřovat* někam jinam. Do seznamu byla také zahrnuta slovesa *zadržet* a *zadržovat*, a to na základě významu „zabránit někomu (...) v pohybu“¹⁷⁵.

člověk hněv chrlí (1)

člověk hněv nechá vytrysknout (1)

člověk hněv vylévá (1)

člověk hněv vylíje (3)

→ *hněv je tekutina*, síla metafory: 6

Hněv se může projevovat jako tekutina i v pozici předmětu. Výsledky výzkumu však naznačují, že v předmětovém postavení již tekutina nemusí vřít.

Metaforou *hněv je tekutina* končí výčet silných metafor. Na základě zbylých sloves lze potenciálně dát do souvislosti vyjádření *člověk hněv odnese* (1) a *člověk hněv odsune* (1), která by se dala klasifikovat jako motivovaná metaforou *hněv je věc*. Svoje zastoupení má v seznamu předmětových sloves metafora *hněv je hořlavina*, která motivuje vyjádření *člověk hněv rozdmýchává* (1).

¹⁷⁵ Zadržeti. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=zadr%C5%BEeti&sti=EMPTY&where=hesla&hsustr=no>

JAKÝ HNĚV MŮŽE BÝT¹⁷⁶

Frekventovaná adjektiva jako *velký* a *veliký* lze vztáhnout k metafoře *hněv je věc*. Je-li tedy hněv chápán jako věc, může tato věc nabývat různých rozměrů. Poměrně frekventované je také spojení *planoucí hněv*, které souvisí s metaforou *hněv je hořlavina*. S touto metaforou souvisí také spojení *plamenný* nebo *spalující hněv*. Z kategorie méně frekventovaných adjektivních rozvití lze ještě zmínit spojení *nezkrotný hněv*, které je projevem metafory *hněv je bestie*. Dále je relevantní také spojení *kypící hněv*, které lze dát do souvislosti s metaforou *hněv je vařící tekutina*.

SHRNUTÍ

Ve zkoumaném vzorku převažovaly metafory personifikační. Nejčastěji byl hněv strukturován jako bytost schopná pohybu. Tato metafora se silně projevila jak v podmětovém postavení substantiva *hněv*, tak v postavení předmětovém. Analýza také ukázala poměrně silné vyobrazení hněvu jako bestie. Mírnější podobou metafory *hněv je bestie* jsou metafory *hněv je mocná bytost* a *hněv je krutá bytost*.

Pokud byl hněv strukturován skrze neživé objekty, převládala strukturace pomocí ohně nebo vřící vody. Hněv byl zobrazován také skrze slovesa, jejichž společným rysem byla hmotnost a směr pohybu shora dolů, na jejichž základě by šlo uvažovat o metafoře *hněv je těžká věc*, popř. *hněv je padající věc*. Zajímavé je, že v případě hněvu se ukázala jako poměrně slabá obecná metafora *hněv je věc*, která motivuje spojení se slovesy haptického vjemu. Ve zkoumaném vzorku se tato metafora projevovала spíše než skrze slovesa pomocí adjektiv *velký* a *veliký*.

4.6 Ikari

„Dávat najevo pocity nespokojenosti, nelibosti.“¹⁷⁷

¹⁷⁶ kompletní seznamy viz příloha č. 15

¹⁷⁷ Překlad vychází z definice slovesa *okoru* v slovníku *Meikjó kokugo džiten*: KITAHARA, Jasuo. *Meikjó kokugo džiten*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Taišúkan-šoten, 2010.

CO MŮŽE IKARI DĚLAT SAMO O SOBĚ¹⁷⁸

- ikari ga afureru (přetéká, 3)
 - ikari ga funšucu suru (vystřikuje, 3)
 - ikari ga futtó suru (vře, 3)
 - ikari ga komiageru (přetéká, 77)
 - ikari ga nidžimu (prosakuje, 5)
 - ikari ga nieru (vře, 2)
 - ikari ga nietagiru (vře, 1)
 - ikari ga tagiru (přichází k varu, 1)
 - ikari ga uzumaku (víří se, 6)
 - ikari ga wakiageru (vyvěrá, 10)
 - ikari ga wakidasu (vyvěrá, 1)
 - ikari ga wakiokoru (vyvěrá, 2)
 - ikari ga wakitacu (vyvěrá, 1)
 - ikari ga waku (vyvěrá, 17)
- *ikari je vařící tekutina*, síla metafory: 132

Stejně jako *jorokobi* a *kanašimi* i *ikari* bylo ve zkoumaném vzorku nejčastěji strukturováno skrze tekutinu. V případě *ikari* se však často jednalo o připodobnění k tekutině vařící, soudě na základě sloves *futtó suru*, *nieru*, *nietagiru* a *tagiru*, která referují k varu. I v japonštině se tedy projevuje metafora připodobňující hněv k vařící kapalině, kterou představil G. Lakoff.¹⁷⁹

- ikari ga bakuhacu suru (vybuchne, 36)
- ikari ga daibakuhacu suru (vybuchne s velkou explozí, 1)
- ikari ga kusuburu (doutná, 3)
- ikari ga moeagaru (vzplane. 6)
- ikari ga moehirogaru (hořením se rozšiřuje, 1)
- ikari ga moeru (hoří, 4)

¹⁷⁸ kompletní seznamy viz příloha č. 16

¹⁷⁹ LAKOFF, George. *Ženy, oheň a nebezpečné věci: co kategorie vypovídají o naší mysli*. Praha: Triáda, 2006, s. 367. ISBN 80-861-3878-X.

ikari ga sainen suru (rozhoří se znovu, 4)
ikari ga sakurecu suru (exploduje, 1)
ikari ga sameru (vychladne, 3)
→ *ikari je hořící a vybuchující věc*, síla metafory: 59

Podobně jako v češtině i v japonštině existuje metafora připodobňující hněv k hořlavině, v japonském vzorku se však projevil větší důraz na následný výbuch hořící věci.

ikari ga hairu (vstupuje, 1)
ikari ga haširu (běží, 1)
ikari ga iku (jde, 1)
ikari ga kakemeguru (obchází, 2)
ikari ga kuru (přichází, 1)
ikari ga meguru (obchází, 1)
ikari ga mukau (směřuje, 3)
ikari ga tomaru (zastaví se, 2)
ikari ga tórikosu (prochází, 1)
ikari ga saru (odchází, 1)
→ *ikari je pohybující se bytost*, síla metafory: 14

Ikari je také poměrně často strukturováno prostřednictvím metafory *ikari je pohybující se bytost*. Metafora se projevuje kolokacemi se slovesy pohybu. Do výčtu bylo zahrnuto i sloveso *tomaru* (zastavit se), protože *zastavení se* nutně předchází *pohybování se*.

ikari ga cukiageru (proniká, 2)
ikari ga cukinukeru (proniká, 1)
ikari ga curanuku (proniká, 1)
ikari ga hikisaku (roztrhne, 1)
ikari ga kirisaku (roztrhne, 1)
ikari ga sasu (propíchne, 1)
→ *ikari je ostrá věc*, síla metafory: 7

Stejně jako v oblasti *jorokobi* i v případě *ikari* se projevuje metafora založená na připodobnění k ostrému předmětu. Metafora *ikari je ostrá věc* motivuje spojení substantiva *ikari* se slovesy používanými primárně v kombinaci s fyzicky ostrými předměty, např. *jari (kopí)*, *hari (jehla)* atd.

Z méně frekventovaných metafor projevujících se v oblasti *ikari* lze dále jmenovat propojení sloves *jadoru (usídlit se, 1)*, *jomigaeru (navrátit se k životu, 1)* a *umareru (rodit se, 1)* na základě metafory *ikari je humanoidní bytost*. Jiné metafory ve slovesném seznamu odhaleny nebyly.

CO MŮŽE S IKARI DĚLAT ČLOVĚK¹⁸⁰

ningen ga ikari o bučimakeru (rozsype, 14)

ningen ga ikari o hikidasu (vytáhne, 1)

ningen ga ikari o idaku (drží, 5)

ningen ga ikari o morau (dostane, 1)

→ *ikari je věc*, síla metafory: 21

Jeden z možných způsobů strukturace *ikari* v japonštině je strukturace skrze hmotné objekty. Prostřednictvím metafory *ikari je věc* je substantivum *ikari* v předmětovém postavení spojitelné se slovesy, jichž se primárně užívá s konkrétními fyzickými objekty.

ningen ga ikari o bakuhacu saseru (nechá vybuchnout, 15)

ningen ga ikari o moetataseru (nechá vzplanout, 1)

ningen ga ikari o sainen suru (nechá znovu rozhořet, 1)

ningen ga ikari o šokuhacu suru (odpálí, 1)

→ *ikari je hořící a vybuchující věc*, síla metafory: 18

Metafora *ikari je hořící a vybuchující věc* má svoji realizaci jak v podmětovém postavení substantiva *ikari*, tak v jeho předmětovém postavení. *Ikari* buď může hořet a vybuchnout samo od sebe, nebo jej k hoření či výbuchu může přivést záměrně člověk.

¹⁸⁰ kompletní seznamy viz příloha č. 17

ningen ga ikari o fukidasu (chrlí, 1)
ningen ga ikari o funšucu saseru (nechá tryskat, 1)
ningen ga ikari o minagiraseru (nechá tryskat, 2)
ningen ga ikari o nidžimaseru (nechá prosakovat, 1)
ningen ga ikari o tagiraseru (nechá přijít k varu, 1)
→ *ikari je tekutina*, síla metafory: 6

Ikari se jako tekutina projevuje jak při pozici substantiva *ikari* v podmětu, tak v předmětu. Ve zkoumaném vzorku se v předmětovém postavení projevuje menší důraz na var tekutiny.

Na základě dalších sloves získaných v korpusu lze uvažovat o metafoře *ikari je překážka*, kterou lze vztáhnout k slovesu *bucukeru* (narazit, 35). Dané vyjádření má v korpusu 35 výskytů, nicméně seznam neobsahuje žádné další sloveso koherentní s vymezenou metaforou. Určení míry systematickosti metafory *ikari je překážka* by tedy vyžadovalo další výzkum.

Podobná situace nastala také v otázce systematickosti možné metafory *ikari je prostor*, o které by se dalo uvažovat na základě slovesa *tórikosu* (procházet, 7). Ve spojení s tímto slovesem tedy člověk *ikari* doslova prochází. Seznam neposkytuje žádná další slovesa koherentní s touto metaforou, o její systematickosti by však mohlo svědčit frazeologické vyjádření *kandžó ni haširu* (doslova *běžet emoci*) s významem *jednat pod vlivem emoci*. V seznamu jsou dále znatelné projevy metafory *ikari je pohybující se bytost*, která motivuje spojení se slovesy *mukeru* (*nasměřovat*, 7) a *sorasu* (*odvést*, 1).

JAKÉ IKARI MŮŽE BÝT¹⁸¹

Ve zkoumaném vzorku bylo substantivum *ikari* nejčastěji rozvíjeno adjektivem *hagešii* (*prudký*). Významově toto adjektivum referuje k velké intenzitě, podobá se proto adjektivu *cujoi* (*silný*), které se také pojí s daným substantivem poměrně často. Použití obou adjektiv je však poměrně široké, a proto z nich lze jen těžko usuzovat něco o představě *ikari* v japonštině.

¹⁸¹ kompletní seznamy viz příloha č. 18

Spojení s adjektivem *acui* (*horký*) se dá chápat jako projev metafory *ikari je hořící a vybuchující věc*. Korpus dokládá i rozvíetí antonymem *cumetai* (*chladný*), otázkou však je, zda lze toto rozvíetí zařadit pod některou z vymezených metafor.

Zajímavé souvislosti by mohlo poskytnout také adjektivum *dosuguroi* (zakalený, zčernalý). Na základě tohoto adjektiva lze soudit, že pokud nabývá *ikari* v japonském jazykovém světě nějaké barvy, jedná se o barvu špinavě černou. Adjektiva se může užívat ve spojení s různými substantivy, korpusový manažer *NINJAL-LWP* však dokládá, že nejčastěji se jedná o substantivum *či* (*krev*). Na základě tohoto faktu by se snad dala usuzovat spjatost s metaforou *ikari je (vařící) tekutina*.

SHRNUTÍ

Ve zkoumaném vzorku výrazně dominovala strukturace *ikari* skrze tekutinu. Mnohdy byla tato tekutina specifikována jako vařící. Adjektivum *dosuguroi* by mohlo naznačovat špinavě černé zbarvení tekutiny, toto tvrzení by však vyžadovalo hlubší výzkum.

Frekventovaná byla též strukturace *ikari* prostřednictvím hoření a následného výbuchu. Ve zkoumaném vzorku se projevovalo také pojetí *ikari* jako uchopitelného či ostrého předmětu.

Pokud bylo *ikari* pojímáno personifikačně, výrazně převažovala metafora *ikari je pohybující se bytost*.

4.7 Strach

„Pocit stísněnosti, nejistoty způsobený představou, očekáváním něčeho nepříjemného, nežádoucího.“¹⁸²

CO MŮŽE STRACH DĚLAT SÁM O SOBĚ¹⁸³

strach jde (15)

¹⁸² Strach. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. 2011 [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=strach&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

¹⁸³ kompletní seznamy viz příloha č. 19

strach obchází (4)

strach proběhne (1)

strach provádí (1)

strach provází (2)

strach předchází (2)

strach vychází (1)

strach vyprovází (1)

→ *strach je pohybující se bytost*, síla metafory: 27

Jako nejméně frekventovaná se ve výzkumu ukázala personifikační metafora vyzdvihující schopnost samostatného pohybu. Na síle metafory se velkou měrou podílelo lexikalizované vyjádření *strach jde (z něčeho)*.

strach opanuje (1)

strach ovládá (2)

strach ovládne (1)

strach panuje (12)

strach převládne (1)

strach vládne (2)

strach zachvátí (1)

strach se zmocní (1)

→ *strach je mocná bytost*, síla metafory: 21

V oblasti strachu byly nalezeny také projevy metafory připodobňující strach k mocné bytosti. Metafora motivuje spojení substantiva strach se slovesem panovat, vládnout atd.

strach donutí (2)

strach nutí (1)

strach ochromí (1)

strach sevře (1)

strach sužuje (1)

strach svazuje (1)

strach útočí (1)

strach vyžene (1)

strach zažene (1)

→ *strach je krutá bytost*, síla metafory: 10

Stejně jako smutek a hněv i strach může projevovat svoji moc negativním způsobem, tj. může se projevovat jako krutá bytost. Metafora *strach je krutá bytost* motivuje kolokace se slovesy, jejichž sémantika referuje k mocenské převaze. Této mocenské převahy je užíváno v neprospěch jiné bytosti.

strach dopadá (1)

strach opadá (1)

strach padne (1)

strach spadne (2)

→ *strach je těžká věc*, síla metafory: 5

Jak již bylo řečeno u rozboru metafor *smutek je těžká věc* a *hněv je těžká věc*, kategorizace sloves jako *padat*, *spadnout*, *dopadat* aj. byla doprovázena problémy. Tato slovesa zahrnují sémantický rys určité míry hmotnosti (protože věci nemající hmotnost nemůžou padat), míra hmotnosti je však vágní. Výše vymezená metafora by se tedy opět dala přeformulovat na *strach je padající věc*.

Na základě dalších sloves v seznamu by se dále dala formulovat metafora *strach je živá bytost*. Tato metafora by zaštiťovala spojení *smutek navštíví* a *smutek se probouzí*. Jiné metafory se ze seznamu vyabstrahovat nepovedlo.

CO MŮŽE SE STRACHEM DĚLAT ČLOVĚK¹⁸⁴

člověk strach dostane (19)

člověk strach odhodí (1)

člověk strach odloží (1)

→ *strach je věc*, síla metafory: 21

¹⁸⁴ kompletní seznamy viz příloha č. 20

V pozici předmětu byl strach nejčastěji pojímán prostřednictvím metafory *strach je věc*. Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, společným rysem sloves, které se v rámci této metafory se substantivem strach pojí, je přítomnost hmatového vjemu. Na síle metafory se výrazně podílela zažitá kolokace *dostat strach*.

člověk strach překoná (7)

člověk strach přelstí (1)

člověk strach zaplaší (1)

→ *strach je člověkem přemožená bytost*, síla metafory: 9

V podmětovém postavení se strach projevoval jako mocná a někdy i krutá bytost, člověk však může být dostatečně silný na to, aby tuto bytost překonal. Metafora *strach je člověkem přemožená bytost* byla vyabstrahována ze sloves, která naznačují mocenskou převahu člověka nad strachem.

Na základě zbylých sloves v seznamu lze dále uvažovat nad metaforou *strach je překážka*. Za projev této metafory lze považovat spojení *narážet na strach* (1) a *odbourávat strach* (1). S metaforou by mohlo souviset též výše kategorizované spojení *překonat strach*. Toto spojení však bylo včleněno pod metaforu *strach je člověkem přemožená bytost*, a to na základě výsledků v oblasti smutku. V oblasti smutku byla kromě slovesa *překonat* nalezena celá řada sémanticky koherentních výrazů (*přemáhat, zahánět* atd.), která dohromady tvořila systematickou metaforu *smutek je člověkem přemožená bytost*. V rámci zachování konzistentního přístupu bylo proto sloveso *překonat* zařazeno pod stejný typ metafory i v oblasti strachu.

Jako nepříznaková byla vyhodnocena i v oblasti strachu slovesa *mít* (354) a *cítit* (1).

JAKÝ STRACH MŮŽE BÝT¹⁸⁵

I v případě strachu se jako nejfrekventovanější projevila adjektiva související s velikostí. Jako nejfrekventovanější se ukázalo adjektivum *velký*, strach je v korpusu také často popisován jako *obrovský*. Tato adjektiva by mohla být projevem metafory *strach je věc*. Projevy jiných metafor se v adjektivním seznamu najít nepodařilo.

¹⁸⁵ kompletní seznamy viz příloha č. 21

SHRNUTÍ

Ve vybraném vzorku se strach projevoval spíše jako bytost než věc. Z personifikačních metafor převažovala strukturace skrze pohybující se bytost. Velmi časté bylo také vyzdvihování schopnosti strachu ovládat, a to skrze metafory *strach je mocná bytost* a *strach je krutá bytost*. Ve vzorku se také projevila schopnost člověka strach přemoci, a to prostřednictvím metafory *strach je člověkem přemožená bytost*.

Pokud byl strach strukturován skrze neživé objekty, dělo se tak dvěma způsoby. Prvním byla strukturace prostřednictvím hmotných objektů, které je možné dostat, odhodit aj. Tento způsob byl patrný v podmětovém postavení substantiva strach. Druhou možností byla strukturace skrze hmotné objekty, které na člověka padají. Tento způsob byl patrný v předmětovém postavení substantiva strach.

4.8 Osore

Cítit se slabý v porovnání s protivníkem.

Mít pochyby ohledně příznivého vývoje v budoucnosti.¹⁸⁶

CO MŮŽE OSORE DĚLAT SAMO O SOBĚ¹⁸⁷

osore ga haširu (běží, 1)

osore ga mičibiku (vede, 1)

osore ga modoru (vrací se, 1)

osore ga saru (odchází, 1)

osore ga tózakaru (vzdaluje se, 1)

→ *osore je pohybující se bytost*, síla metafory: 5

Kromě metafory *osore je pohybující se bytost*, která motivuje spojení se slovesy pohybu, výzkum nepřinesl mnoho zajímavých výsledků. Toto substantivum má velmi silnou tendenci pojit se se slovesem *aru*. Spojení *osore ga aru* potom významově

¹⁸⁶ Překlady vychází z definice prvních dvou významů slovesa *osoreru* v slovníku *Kódžien*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

¹⁸⁷ kompletní seznamy viz příloha č. 22

odpovídá českému vyjádření *existuje obava*. Tato kolokace se vyskytovala téměř v každém zkoumaném kontextu (518 výskytů v celkových 601 kontextech). Spojení bylo vyhodnoceno jako pro výzkum nezajímavé. Ze zbylých sloves snad lze zmínit slabší metaforu *osore je rostlina*, která byla abstrahována na základě sloves *kizasu* (*rašit*, 1) a *šódžiru* (*rašit*, 3).

CO MŮŽE S OSORE DĚLAT ČLOVĚK¹⁸⁸

nigen ga osore o idaku (drží, 37)
nigen ga osore o suteru (vyhodí, 1)
nigen ga osore o tehanasu (upustí, 1)
nigen ga osore o torinozoku (odstraní, 1)
→ *osore je věc*, síla metafory: 40

Ani analýza substantiva *osore* v předmětu nepřinesla výsledky srovnatelné s ostatními zkoumanými emocemi. Analýzu nepříznivě ovlivnil nedostatek kontextů, na něž bylo upozorněno již v kapitole 3.6. Mezi vyabstrahovanými slovesy se nepodařilo najít jinou metaforu než *osore je věc*, která je posilována hojnou frekvencí slovesa *idaku* (*držet*, 37).

Nezařazeno zůstalo frekventované sloveso *nasu* (*vytvořit*, 64). Uvedený český ekvivalent by naznačoval zařazení k metafoře *osore je věc*, nicméně jeho význam je velmi široký a v současné japonštině se užívá zejména v abstraktním smyslu.

JAKÉ OSORE MŮŽE BÝT¹⁸⁹

Nevýrazné byly také výsledky v oblasti adjektiv. Podle korpusového manažeru *NINJAL-LWP* se substantivum *osore* nejčastěji pojí s adjektivem *fukai* (hluboký). Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, z daného adjektiva nelze vyvozovat vzhledem k jeho příliš širokému významu žádné relevantní závěry.

¹⁸⁸ kompletní seznamy viz příloha č. 23

¹⁸⁹ kompletní seznamy viz příloha č. 24

SHRNUTÍ

Z výsledků výzkumu lze vyvozovat celkovou nevýraznost *osore* v japonském jazykovém obraze světa. Ve zkoumaném vzorku bylo strukturováno pouze skrze základní metafory *osore je pohybující se bytost* a *osore je věc*. Zatímco výzkum ostatních substantiv ukázal vysokou míru metaforické strukturace, v případě *osore* jako by tato tendence byla velice slabá.

5. Závěr

Cílem předkládané práce bylo prozkoumat koncepci vybraných českých a japonských substantiv označujících emoce z hlediska metaforických strukturací. V centru zájmu stály tzv. strukturní metafory, které strukturují jeden jev na základě jevu jiného. Hlavním cílem práce bylo prozkoumat, prostřednictvím jakých jevů jsou vymezené emoce strukturovány a zda existují rozdíly či shody v daných strukturacích mezi češtinou a japonštinou. Objektem zájmu byla vymezená substantiva v pozici podmětu a předmětu. Průzkum byl proveden na základě slovesných kolokací v českém korpusu *SYN V4* a japonském korpusu *BCCWJ*.

Na základě vybraného vzorku byly vyabstrahovány metafory níže. Do přehledu byly zařazeny jen takové metafory, které byly shledány jako dostatečně silné.

Podmět (co může dělat radost sama o sobě)

radost je mocná bytost (20)

radost je období (13)

radost je zdroj světla a tepla (9)

radost je pohybující se bytost (8)

radost je živá bytost (4)

radost je tekutina (4)

Předmět (co s radostí může dělat člověk)

radost je věc (70)

radost je období (8)

Podmět (co může smutek dělat sám o sobě)

smutek je mocná bytost (57)

smutek je těžká věc (27)

smutek je pohybující se bytost (18)

smutek je krutá bytost (13)

smutek je období (6)

smutek je tekutina (5)

smutek je živá bytost (4)

Předmět (co se smutkem může dělat člověk)

smutek je věc (28)

smutek je období (22)
smutek je člověkem přemožená bytost (13)
smutek je bolestivá nemoc (8)

Podmět (co může hněv dělat sám o sobě)

hněv je pohybující se bytost (47)
hněv je hořlavina (11)
hněv je mocná bytost (8)
hněv je krutá bytost (7)
hněv je těžká věc (10)
hněv je vařící tekutina (7)

Předmět (co může s hněvem dělat člověk)

hněv je bestie (54)
hněv je pohybující se bytost (46)
hněv je tekutina (6)

Podmět (co může dělat strach sám o sobě)

strach je pohybující se bytost (27)
strach je mocná bytost (21)
strach je krutá bytost (10)
strach je těžká věc (5)

Předmět (co se strachem může dělat člověk)

strach je věc (21)
strach je člověkem přemožená bytost (9)

Podmět (co může jorokobi dělat samo o sobě)

jorokobi je tekutina (46)
jorokobi je humanoidní bytost (13)
jorokobi je pohybující se bytost (5)

Předmět (co může s jorokobi dělat člověk)

jorokobi je požitelná věc (48)
jorokobi je věc (31)

Podmět (co může kanašimi dělat samo o sobě)

kanašimi je tekutina (25)

kanašimi je humanoidní bytost (11)

kanašimi je pohybující se bytost (10)

Předmět (co může s kanašimi dělat člověk)

kanašimi je věc (26)

kanašimi je překážka (19)

kanašimi je tekutina (4)

Podmět (co může ikari dělat samo o sobě)

ikari je vařící tekutina (132)

ikari je hořící a vybuchující věc (59)

ikari je pohybující se bytost (14)

ikari je ostrá věc (7)

Předmět (co může s ikari dělat člověk)

ikari je věc (21)

ikari je hořící a vybuchující věc (18)

ikari je tekutina (6)

Podmět (co může osore dělat samo o sobě)

osore je pohybující se bytost (5)

Předmět (co může s osore dělat člověk)

osore je věc (40)

Výše uvedený přehled metafor vyvrací tezi, že kulturní odlišnost nutně implikuje rozdílnost v metaforických strukturacích. Česká a japonská kultura je výsledek velmi odlišného historického vývoje ve velmi odlišných přírodních podmínkách, i přes to však výzkum ukázal mnohé podobnosti i shody v oblasti metaforických strukturací emocí.

Obecně lze všechny výše uvedené metaforické strukturace rozdělit do tří skupin. Jedná se o strukturace prostřednictvím živé bytosti, strukturace prostřednictvím neživého objektu a strukturace prostřednictvím časovosti. Všechny tři kategorie se projeví jak v českém, tak v japonském vzorku.

Mezi další významné podobnosti mezi českým a japonským světem emocí patří vysoká frekvence metafory *emoce je věc* v předmětovém postavení substantiv. Výzkum naznačuje, že hmatové metafory představují nejběžnější způsob strukturace emocí.

Pomocí hmatových metafor jsou abstraktní emoce pojímány jako něco, co má tvar, hmotnost a strukturu, co je možno vzít do rukou.

Kromě metafory *emoce je věc* český a japonský jazykový svět sdílí také možnost strukturace emocí skrze tekutinu, hořlavinu a pohybující se bytost. Na základě provedeného výzkumu lze říci, že povaha metaforických strukturací v češtině a japonštině se podobá, liší se však akcentace. Rozdíl v akcentaci je patrný zejména v případě metafory *emoce je tekutina*. V japonštině představuje tato metafora nejběžnější způsob strukturace emoce v podmětovém postavení. V češtině je tato metafora sice možná, nejedná se však o metaforu nejběžnější.

Z povahy metafor lze usuzovat, odkud podobnosti pramení. Emoce jsou strukturovány skrze to, co člověka obklopovalo odjakživa nehledě na kulturu – skrze zkušenosti s přírodou a lidským tělem.

Strukturace emocí v češtině a japonštině se na jednu stranu podobají, na stranu druhou však mají i svá specifika. Nejznatelnější specifikum je pojímání emoce v podmětovém postavení. Zatímco v japonštině v tomto postavení dominuje metafora *emoce je tekutina*, v češtině se nejčastěji užívá metafory *emoce je mocná bytost*. Výzkum však neukázal, že by jazyky disponovaly v jiném jazyce nemyslitelnými metaforami.

Podobnosti a odlišnosti lze najít i uvnitř jednotlivých jazyků. Strukturace vymezených emocí se na jednu stranu podobá, na stranu druhou však má každá z emocí svá specifika. V češtině byla v oblasti všech emocí nalezena metafora *emoce je mocná bytost* a *emoce je pohybující se bytost*. U jediné radosti však byla nalezena metafora *emoce je zdroj světla a tepla*. Smutek jako jediný byl strukturován prostřednictvím metafory *emoce je bolestivá nemoc*. Hněv jako jediný byl pojímán prostřednictvím metafory *hněv je hořlavina* a *hněv je vařící tekutina*.

V japonštině se ostatním vymykala emoce *osore*. V souvislosti s tímto substantivem se s výjimkou metafory *osore je věc* nepodařilo odhalit silnější metaforické strukturace. Jako jeden z důvodů by se nabízel nedostatečný počet kontextů v předmětové části výzkumu (viz kapitola 3.6), nicméně tento problém se týkal i jiných substantiv, u kterých se podařilo najít metaforické strukturace poměrně úspěšně (*kanašimi*). Problém tedy spíše vychází z toho, že se dané substantivum *osore* užívá nejčastěji jako součást již zmíněného vyjádření *osore ga aru (existuje obava)*.

U zbylých substantiv *yorokobi*, *kanašimi* a *ikari* výrazně dominovala metafora *emoce je tekutina*. Výzkum naznačuje, že se jedná o nejrozšířenější a nejběžnější

způsob strukturace emocí v japonštině. Ač personifikační metafory byly v japonštině obecně v menšině, v souvislosti se všemi zkoumanými substantivy byla nalezena též metafora *emoce je pohybující se bytost*.

Výzkum však ukázal i specifika jednotlivých emocí v japonštině. Ve spojení se substantivem *yorokobi* se ukázala jako velmi frekventovaná metafora *yorokobi je poživatelná věc*. Jedině u substantiva *kanašimi* se také projevila v dostatečné síle metafora *kanašimi je překážka*, jedině rozbor *ikari* přinesl přirovnání k hořící a zároveň vybuchující věci. *Ikari* také jako jediné v dostatečné síle projevuje strukturaci skrze ostrou věc.

Výzkum představil, skrze které metafory se nejčastěji strukturovaly vybrané emoce v češtině a japonštině ve vybraném vzorku. Z kategorizací uvedených v jednotlivých podkapitolách však v žádném případě nemělo vyplynout, že se jedná o definitivní a uzavřený výčet. Práce pouze analyzovala a interpretovala vybraný jazykový vzorek, který byl získán na základě práce s korpusy. Jak již bylo řečeno v průběhu práce mnohokrát, emoce jsou oblast vysoce abstraktní a jazyk při jejich strukturaci v podstatě nedává žádná omezení. Vysoce abstraktní emoce mohou být strukturovány prostřednictvím v podstatě čehokoliv. Otázka není, zda je daná strukturace správná, ale spíše, zda je daná strukturace obvyklá.

Předkládaná práce byla zamýšlena jako případová studie zkoumající na základě českého a japonského jazykového vzorku nejobvyklejší metaforické strukturace vybraných emocí. Výzkum, který byl v rámci práce proveden, však nelze vnímat jako uzavřený. Výsledky, které z výzkumu vyplývají, naopak otevírají dveře k dalšímu bádání. Velice vhodné by bylo rozvinout poznatky o povaze a síle jednotlivých metafor v kvantitativním výzkumu. K tomu by však byl třeba opravdu rozsáhlý jazykový korpus, který v případě japonštiny zatím chybí.

Kromě kvantitativního výzkumu se také jako možnost dalšího výzkumu nabízí srovnání světa emocí s jinými vysoce abstraktními oblastmi. V úvahu připadá například srovnání se světem nemocí, jelikož i nemoci mohou v češtině vládnout nad člověkem (např. skolila ho chřipka, podlehl vážné nemoci). Komparace různých oblastí v různých jazycích by mohla přinést překvapivá zjištění o povaze a fungování metaforických strukturací v jazykovém obraze světa.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Wenzel Jakub

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Emoce v českém a japonském jazykovém obraze světa

Jméno vedoucího diplomové práce: Doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

Počet znaků: 154 148

Počet příloh: 24

Počet titulů použité literatury: 36 (zahrnuje 3 webové zdroje)

Klíčová slova: kognitivní lingvistika, emoce, metafora, strukturní metafora, jazykový obraz světa, čeština, japonština

Anotace diplomové práce: Tato diplomová práce je zaměřena na výzkum strukturních metafor v oblasti emocí. Výzkum je proveden v oblasti českého a japonského jazyka, přičemž hlavní pozornost je zaměřena na slovesné přísudky, které se pojí s vybranými emočními substantivy. Výzkum je založen na práci s korpusy, pro českou část byl použit korpus SYN V4, pro výzkum japonštiny korpus BCCWJ. Pomocí korpusů byla zkoumána slovesa, která se s vymezenými emočními substantivy pojí, a vzniklé seznamy byly poté analyzovány z hlediska možných metaforických vyjádření. Výzkum proběhl ve třech fázích – první fáze byla zaměřena na emoční substantiva v pozici podmětu věty, druhá fáze poté na emoční substantiva v pozici předmětu věty. Třetí fáze byla vymezena jako doplňková a její podstatou bylo podpořit nalezené metafory průzkumem adjektivních rozvití.

Resumé

This thesis is based on the theory of conceptual metaphor by G. Lakoff and M. Johnson. The aim of this thesis is to reveal and compare conceptual metaphors used in connection with emotions in Czech and Japanese language.

The research is based on corpus data of two corpora – *SYN V4* for Czech language and *BCCWJ* for Japanese language. *SYN V4* corpus was used to determine verb collocations for nouns *radost*, *smutek*, *hněv* and *strach*. *BCCWJ* corpus was used to gather verb collocations for nouns *jorokobi*, *kanashimi*, *ikari* and *osore*. The research was concerned with the subject and object position of these nouns.

The research revealed that if in object position, an emotion is often structured through a sense of touch in both languages for nouns often collocate with verbs with tactile meaning.

If in subject position, a very strong metaphor *emotion is liquid* is realized in Japanese as these nouns often collocate with verbs used in connection with liquids in their primary meanings.

Emotion is powerful entity is the most conspicuous subject metaphore in Czech. The metaphore was derived from a variety of verbs referring to power in their primary meanings.

6. Seznam literatury

BEDNAŘÍKOVÁ, Lenka. Obraz hněvu v českém jazyce. *Jazykovědné aktuality*. 2003, 2003(1 a 2).

BRAISBY, Nick a Angus. GELLATLY. *Cognitive psychology*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-019-9236-992.

Cukaikata no wakaruru ruigigo reikai džiten. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Šógakukan, 2003.

GODDARD, Cliff a Anna WIERZBICKA. *Words and meanings: lexical semantics across domains, languages, and cultures*. Oxford linguistics. ISBN 9780199668434.

GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence*: [proč může být emoční inteligence důležitější než IQ]. Praha: Columbus, 1997. ISBN 80-85928-48-5.

GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-710-6134-4.

HUNT, Morton. *Dějiny psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783862.

IMAI, Mucumi. *Kotoba to šikó*. Tokio: Iwanami Šoten, 2010. ISBN 978-400-4312-789.

KITAHARA, Jasuo. *Meikjó kokugo džiten*. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Taišúkan-šoten, 2010.

Kódžien. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Iwanami-šoten, 2009.

LABUS, David a Harumi YAMADA. *Příručka japonských sloves*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-802-4615-578.

LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-729-4071-6.

LAKOFF, George. *Ženy, oheň a nebezpečné věci: co kategorie vypovídají o naší mysli*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-861-3878-X.

LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. 3. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0720-5.

MILLER, George. The cognitive revolution: a historical perspective. *Trends in Cognitive Sciences*. 2003, **2003**(7).

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0525-0.

NEŠPOR, Karel. *Sebeovládání: stres, rizikové emoce a bažení lze zvládat!*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6204-824.

Ottova encyklopedie A-Ž. Vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN 80-736-0014-5.

Progressive Japanese-English Dictionary. [v: elektronický slovník CASIO Ex-word XD-B6600. Casio computer co., ltd. Tokyo]. Šógakukan, 2002.

PULLUM, Geoffrey K. *The great Eskimo vocabulary hoax, and other irreverent essays on the study of language*. Chicago: University of Chicago Press, c1991. ISBN 0226685349.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 2., nezměn. vyd. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-296-7.

Slovník českých synonym a antonym. Brno: Lingea, 2007. ISBN 978-80-87062-09-8.

Slovník spisovné češtiny [online]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

VAŇKOVÁ, Irena. Barvy a emoce. *Čeština doma i ve světě*. 1999, **1999**(7).

VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3.

VAŇKOVÁ, Irena. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 9788024611228.

Vokabulář webový [online]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/>

WIERZBICKA, Anna. *Emotions across languages and cultures: diversity and universals*. Paris: Editions de la Maison des sciences de l'homme, 1999. ISBN 05-215-9971-7.

ZEMANOVÁ, Jana. *Obráz hněvu v českém jazyce z hlediska diachronního*. Brno, 2014. Disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav českého jazyka. Vedoucí práce: Helena KARLÍKOVÁ.

Korpusy a korpusové manažery

www.korpus.cz

<http://www.kotonoha.gr.jp/shonagon/>

<http://nlb.ninjal.ac.jp/>

7. Přílohy

Příloha č. 1: Seznam sloves vytěžený z podmětového postavení slova radost (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
ČEKÁ	1
ČIŠÍ	2
DÝCHÁ	2
HOŘKNE	1
HŘEJE	1
CHYBÍ	1
KONČÍ	1
KONTRASTUJE	3
LÉČÍ	1
MÍŠÍ SE	2
MLUVÍ	1
NÁSOBÍ SE	1
NESE SE	1
OBJEVÍ SE	1
ODRÁŽÍ SE	2
OCHLADNE	1
OPANUJE	1
OPUSTÍ	1
OSLOVÍ	1
OVLÁDÁ	1
OVLÁDNE	2
PANUJE	5
PATŘÍ	2
POBUBLÁVÁ	1
PODĚJE SE	1
POHASÍNÁ	1
POHLTÍ	1
POKRAČUJE	1
POTKÁ	1
POTVRZUJE	1

PRONÁSLEDUJE	1
PROPLÉTÁ SE	1
PROPUKNE	1
PROVÁZÍ	2
PŘENESE SE	1
PŘEVLÁDÁ	1
RODÍ SE	1
ROVNÁ SE	1
ROZESMĚJE	1
ROZPLYNE SE	1
SÁLÁ	1
SMÍCHÁ SE	1
SPOJUJE	2
SRŠÍ	1
STAČÍ	1
TRVÁ	10
TRYSKÁ	1
UDĚLÁ	1
VIBRUJE	1
VLÁDNE	3
VYDRŽÍ	4
VYPRCHÁ	1
VYSTRÍDÁ	2
VYTRÁCÍ SE	2
VYTRATÍ SE	2
VYZAŘUJE	3
VZDÁLÍ SE	1
VZEDME	1
VZPLANE	1
ZACHVÁTÍ	1
ZAKRYJE	1
ZAPLAŠÍ	1
ZAPLAVÍ	2
ZAVLÁDNE	5
ZBYDE	1

ZBÝVÁ	1
ZMENŠÍ SE	1
ZŮSTANE	2
ZŮSTÁVÁ	1

Příloha č. 2: Seznam sloves vytěžený z předmětového postavení slova radost (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
CÍTÍ	1
ČEKÁ (NA)	1
DÁ	1
DÁ SI (NĚKAM)	1
DĚLÁ (NĚKOMU)	9
DĚLÁ SI	3
DOPŘÁVÁ SI	2
HLEDÁ	1
MÁ	231
ODEPŘE SI	1
ODPUSTÍ SI	1
POCIŤUJE	1
PODĚLÍ SE (O)	4
PODTRHNE	1
POSÍLÁ	1
PROŽIVÁ	3
ROZDÁVÁ	6
SDÍLÍ	1
SKRÝVÁ	6
TAJÍ	2
TRANSPORTUJE	1
TUŠÍ	1
UDĚLÁ (NĚKOMU)	45
UPŘE	1
UTÁPÍ	1
UŽÍVÁ SI	1

VNESE	1
VRÁTÍ	1
VYCHUTNÁ SI	2
VYJÁDŘÍ	1
VYSVĚTLÍ	1
VEZME	1
ZARAZÍ	1
ZAŽIJE	2
ZAŽÍVÁ	1
ZKAZÍ	1
ZPŮSOBÍ	1
ZTRÁCÍ	1

Příloha č. 3: Seznam adjektiv pojících se se substantivem radost (100 nejfrekventovanějších)

ADJEKTIVUM	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU SYN V4
velký radost	56708
obrovský radost	11321
veliký radost	4659
ohromný radost	2820
gólový radost	2169
malý radost	2085
upřímný radost	1495
plný radost	1276
stejný radost	1146
český radost	1127
dvojnásobný radost	972
krutý radost	866
fotbalový radost	822
dětský radost	804
drobný radost	798
opravdový radost	789
nesmírný radost	752
čistý radost	751
jediný radost	747

hrozný radost	720
strašný radost	692
škodolibý radost	685
další radost	626
životní radost	619
neskrývaný radost	611
čirý radost	600
postupový radost	593
vítězný radost	571
skutečný radost	541
tříbodový radost	521
společný radost	468
falšovaný radost	463
domácí radost	431
neličený radost	422
podobný radost	410
jiný radost	410
pramalý radost	381
brankový radost	377
medailový radost	365
každodenní radost	365
poslední radost	341
hokejový radost	341
zlatý radost	319
předčasný radost	302
tichý radost	282
spontánní radost	269
vnitřní radost	241
lidský radost	235
zvláštní radost	233
sdílený radost	218
vánoční radost	210
dětinský radost	206
nový radost	202
vlastní radost	201

popsatelný radost	198
prostý radost	184
soukromý radost	180
bronzový radost	180
obyčejný radost	178
oprávněný radost	174
velikánský radost	163
neuvěřitelný radost	162
zasloužený radost	162
blízký radost	153
pravý radost	151
šílený radost	150
očividný radost	147
všeobecný radost	143
nečekáný radost	142
poloviční radost	140
zjevný radost	139
nespoutaný radost	136
bezprostřední radost	135
nakažlivý radost	135
přílišný radost	128
osobní radost	128
mistrovský radost	128
brněnský radost	127
bodový radost	125
pořádný radost	120
světský radost	119
spartánský radost	117
pochopitelný radost	117
mimořádný radost	114
konečný radost	112
všední radost	106
sportovní radost	106
výslovný radost	104
viditelný radost	104

stříbrný radost	101
ostatní radost	100
dvojitý radost	99
divoký radost	99
úžasný radost	97
běžný radost	96
nezměrný radost	94
přirozený radost	94
dílčí radost	92
opojný radost	92
krátký radost	90

Příloha č. 4: Seznam sloves vytěžených z podmětového postavení slova jorokobi (432 kontextů)

SLOVESO	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
AFURERU	přetéká	10
ARAWARERU	objeví se	3
ARU	je, existuje	75
BAKUHACU SURU	vybuchne	2
CUDZUKU	pokračuje	3
CUKIAGERU	proniká	1
CUKURIAGERU	dotvoří	1
CUMARU	je přeplněné	1
CUNAGARU	je spojené	2
CURANUKU	proniká	3
CUTAWARU	šíří se	10
CÚZURU	proudí, obíhá	1
DAMASU	klame	1
FUKURAMU	nabývá (na objemu)	3
HANACU	vypustí (na svobodu)	1
HASSEI SURU	udá se	1
HAŠIRU	běží	1
HIKICUKERU	vytáhne, přitáhne	1
HIROGARU	rozšiřuje se	2

IČIDANRAKU SURU	dosáhne stupně	1
JOMIGAERU	navrací se k životu	1
KAERU 変える	mění	1
KAGAJAKU	září	2
KAKENUKERU	proběhne (někudy)	1
KASANARIAU	hromadí se	1
KASANARU	hromadí se	1
KATARIKAKERU	promlouvá	1
KEŠITOBU	odletí	1
KIERU	mizí	3
KIESARU	mizí	1
KIEUSERU	mizí	1
KOMIAGERU	přetéká	8
KÓSAKU SURU	mísí se	1
KURU	přijde	1
KUWAWARU	přidá se	1
MACU	čeká	4
MIČIAFURERU	přetéká	4
MITASU	naplňuje	1
MODORU	vrací se	1
MORERU	uniká (plyn, kapalina aj.)	1
NAGAREKOMU	vtéká	1
NAGARERU	proudí	1
NAIHÓ SURU 内包	prostupuje	1
NAKU NARU	zmizí, přestane existovat	2
NIDŽIMIDERU	prosakuje	2
NIDŽIMU	prosakuje	1
OGINAU	nahrazuje	1
OSOU	útočí	1
OTOZURERU	navštěvuje	1
RJÓGA SURU 凌駕	povyšuje	1
SEMEGIAU	bojuje	1
ŠIBOMU	vadne	1
ŠIMIRU	prosakuje	1
TAKAMARU	zvyšuje se	1

TAKAMERU	zvyšuje	1
TASSURU	dosáhne (bodů)	1
TOBIKAU	vlaje	1
TODOKU	dosáhne	1
UMARERU	rodí se	5
USURERU	ztenčuje se, slábne	3
UZUMAKU	víří se	1
WAKIAGARU 湧き上がる	vyvěrá	5
WAKIDERU 湧き出る	vyvěrá	1
WAKIOKORU 湧きおこる	vyvěrá	1
WAKU 湧く	vyvěrá	9
WARERU	rozbije se	1
WATARU	přechází	1

Příloha č. 5: Seznam sloves vytěžený z předmětového postavení slova jorokobi (500 kontextů)

SLOVESO	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
ADŽIWAWU	ochutná	32
AGERU	dá	2
AKIRAMERU	vzdá	1
ARAWASU	dá najevo	8
ATAERU	dá	29
BAIZÓ SURU	zdvojnásobí	1
BAKUHACU SASERU	nechá vybuchnout	4
CUGERU	sdělí	1
CUIKJŪ SURU	jde za	1
CUNAGITOMERU	sváže	1
CUNAGU	spojí	1
CUTAERU	předá dál	4
DAKU	drží	2
DASU	vytáhne ven	1
DŽIKKAN SURU	pocítí na vlastní kůži	2
DŽIZOKU SASERU	nechá pokračovat	1
ERU	získá	10

ETOKU SURU	pochopí	1
FUJASU	zvýší (o množství)	1
FURUMAU	nabízí	1
FUSURU 賦する	zbásní	1
FÚŠI SURU 風刺	kritizuje	1
HAKKEN SURU	objeví	2
HANASU	pustí	1
HASSAN SASERU	vypouští (světlo, pach aj.)	1
HIKAERU	čeká na	1
HIKIDASU	vytáhne	1
HIROMERU	rozšiřuje	1
HITEI SURU	odmítne	1
HJÓGEN SURU	vyjadřuje	12
HJÓSURU	dá najevo	3
HÓKI SURU 放棄	zahodí	1
HÓKOKU SURU	oznámí	2
HOKORU	pyšní se	1
IDAKU	drží	2
IU	řekne, mluví o	1
JOBIKOSU	vzbudí zavoláním	2
JOROKOBU	raduje se z	2
KAESU	vrátí	1
KAKU	píše o	1
KAKUSU	skryje	10
KAMIŠIMERU	zakousne se do	15
KANDŽIRU	cítí	84
KANDŽITORU	vycítí	2
KANDŽU SURU	přijme s potěšením	2
KANZURU	cítí	2
KATARU	vypráví o	18
KINDŽIRU	zakáže	1
KIWAMERU	přivede do extrému	1
KJÓDŽU SURU	přijme	1
KJÓJÚ SURU	sdílí	2
KJÓKAN SURU 共感	souzní s (emocí)	1

KOERU	překoná	1
KOMERU	dá (emoci) dovnitř	1
KORAERU	vydrží	1
MANKICU SURU	vychutná si	1
MICUKERU	najde	1
MIIDASU	objeví	10
MINOGASU	přehlíží	1
MIRU	vidí	2
MISERU	ukazuje	1
MOCU	drží, má	13
MÓŠIAGERU	řekne, vyjádří	5
MOTARASU	přináší (abstrakt.)	4
MOTOMERU	hledá	6
NAGAMERU	hledí na	1
NAKUSU	eliminuje	1
NOSERU	dá (na něco)	1
OBOERU	vnímá, cítí	8
OIJARU	popožene	1
ÓKA SURU 謳歌	pěje chvály	1
OMOIŠIRU	pozná	1
OSAECUKERU	potlačuje	1
OSAERU	potlačuje	2
OŠIERU	učí, vysvětluje	5
RONDŽIRU	diskutuje o	1
SOKONAU	ničí	1
SURU	dělá	8
ŠIMESU	ukazuje	2
ŠIRU	zná	17
TAIKEN SURU	zakusí	8
TAKAMERU	zvýší	1
TANNÓ SURU	plně si užije	1
TANOŠIMU	těší se z	2
TATAERU 湛える	naplní (emocí)	1
TEISURU	dá	1
TORISARU	eliminuje	1

UBAU	vytrhne	1
UKABIAGARASERU	nechá vyplout	1
UKERU	přijme	3
UKETOMERU	zachytí	1
UNAGASU	popožene	1
UŠINAU	ztratí	1
UTAIAGERU	zpívá, hlásá	2
UTAU	zpívá, hlásá	4
WAKAČIAU	rozdělí se o	16
WAKEAU	rozdělí se o	4
WAKERU	rozdělí	1
WASURERU	zapomene na	2

Příloha č. 6: Seznam adjektiv pojících se se substantivem jorokobi (pouze nefrekventovanější)

ADJEKTIVUM	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU BCCWJ
AMAI	sladký	3
ATARAŠII	nový	4
CUCUMAŠII	skromný	2
CUJOI	silný	5
EGATAI	vzácný	3
FUKAI	hluboký	5
HAGEŠII	prudký	3
HEN NA	divný	6
HIDŽÓ NA	neobvyklý	6
MUDŽAKI NA	nevinný	3
SASAJAKA NA	drobný	7
SEITEKI NA	sexuální	3
SUBARAŠII	úžasný	3
ŠINSEN NA	čerstvý	5

Příloha č. 7: Seznam sloves vytěžených z podmětového postavení slova smutek (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
BĚLÁ SE	1
BERE	1
ČEKÁ	2
ČIŠÍ	2
DERE SE	1
DODÁ	1
DOLÉHÁ	3
DOLEHNE	2
DOPROVÁZÍ	1
DOSTAVÍ SE	1
DOVOLÍ	1
DRŽÍ	1
DRŽÍ SE	1
DÝCHÁ	1
EXISTUJE	1
HALÍ	1
JÍMÁ	2
KOLUJE	1
KONTRASTUJE	1
KOUKÁ	1
LIŠÍ SE	1
MĚNÍ	1
MÍSÍ SE	6
MLUVÍ	1
NEOBEJDE SE	1
NESE SE	1
OBJEVÍ SE	2
OBOHACUJE	1
ODEJDE	1
ODEZNÍVÁ	1
ODRÁŽÍ SE	1
OPADÁVÁ	1
OPANUJE	1

OPUSTÍ	1
OSLABÍ	1
OVLÁDNE	4
OŽÍVÁ	1
PADÁ	4
PADNE (NA)	16
PANUJE	5
PATRÍ	1
PLYNE	1
POKRAČUJE	1
POPADÁ	1
POSTIHNE	1
POZNAMENÁ	1
PRAMENÍ	1
PROHLOUBÍ SE	1
PROCHÁZÍ	1
PROJEVUJE SE	1
PROLÍNÁ SE	1
PROPUKNE	1
PROSÁKNE	1
PROTIVÍ SE	1
PROVÁZÍ	1
PŘEBOLÍ	1
PŘEHLUŠÍ	1
PŘECHÁZÍ	1
PŘEJDE	4
PŘEPADÁ (NĚKOHO)	3
PŘEPADNE	6
PŘEROSTE	1
PŘERUŠÍ	1
PŘESAHUJE	1
PŘEVAŽÍ	1
PŘEVAŽUJE	3
PŘEVLÁDÁ	2
PŘICHÁZÍ	1

PŘIJDE	4
PŮSOBÍ	1
ROZHOSTÍ SE	1
ROZPLYNE SE	1
ROZPUSTÍ SE	1
SEDÁ	1
SEVŘE	1
SKONČÍ	3
SKRÝVÁ SE	2
SNOUBÍ SE	1
SOUVISÍ	1
SPOJUJE	1
STRÍDÁ	1
STÝKÁ SE	1
ŠÍŘÍ SE	1
ŠKODÍ	1
TKVÍ	1
TRVÁ	1
UKRÝVÁ SE	1
USADÍ SE	1
VANE	1
VEJDE	1
VKRÁDÁ SE	1
VLÁDNE	14
VLOUDÍ SE	1
VYBAVÍ SE	1
VYJDE	1
VYJEVUJE SE	1
VYNIKNE	1
VYPAŘÍ SE	1
VYPRCHÁ	1
VYPUKNE	1
VYSTŘÍDÁ	6
VYTANE	1
VYZAŘUJE	1

VZNIKÁ	1
VZROSTE	1
ZAČNE	1
ZAHALÍ	1
ZACHVÁTÍ	1
ZALIJE	1
ZASÁHNE	1
ZASTÍNÍ	1
ZAVALÍ	1
ZAVANE	1
ZAVLÁDNE	26
ZBYDE	4
ZBÝVÁ	2
ZHASNE	1
ZKRACUJE	1
ZMÁHÁ	1
ZMĚNÍ SE	1
ZMÍTÁ	1
ZMOCNÍ SE	1
ZRAČÍ SE	4
ZŮSTANE	2
ZŮSTÁVÁ	2
ZVYŠUJE SE	1

Příloha č. 8: Seznam sloves vytěžených z předmětového postavení slova smutek (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
CÍTÍ	33
DÍVÁ SE NA	1
DRŽÍ	14
DUSÍ	1
ELIMINUJE	1
GENERUJE	1
CHÁPE	3

LÉČÍ	1
LÍČÍ	1
MÁ	12
MILUJE	1
MÍRNÍ	2
NAŘÍDÍ	2
NAŘIZUJE	1
NESE	2
NOSÍ	4
OBJEVÍ	1
OBLEČE SI	1
OBRÁTÍ PROTI	1
ODBUDE	1
ODHODÍ	1
ODLOŽÍ	2
ODMÍTNE	1
ODNÁŠÍ SI	1
OHLÁSÍ	1
PĚSTÍ	1
POCÍTÍ	1
POCIŤUJE	4
PODĚLÍ SE O	3
POHROUŽÍ SE V	1
POCHOPÍ	1
POTLAČÍ	2
POTLAČUJE	1
POZAPOMENE NA	1
POZORUJE	2
PROCÍTÍ	1
PROJEVÍ	1
PROJEVUJE	4
PROLNE	1
PROMÍTÁ	1
PROPOJÍ	1
PROŽIJE	4

PROŽIJE SI	1
PROŽIVÁ	17
PŘEDÁVÁ	1
PŘEDSTÍRÁ	2
PŘEDVÍDÁ	1
PŘEKONÁ	4
PŘEMÁHÁ	2
PŘEMŮŽE	1
PŘIPRAVÍ SE NA	1
PŘIVOLÁVÁ	1
REAGUJE NA	1
ROZEZNÁ	1
ROZPOZNÁ	1
ROZPTÝLÍ	1
ŘEŠÍ	2
SDÍLÍ	1
SETŘESE	1
SKRÝVÁ	6
SPLÁCHNE	1
TAJÍ	1
TIŠÍ	1
UCÍTÍ	1
UCTÍ	1
UKÁŽE	1
UKRYJE	1
ULEHČÍ	1
UMENŠÍ	1
USTOJÍ	1
UTĚŠÍ	1
UTIŠÍ	2
UTLUMÍ	1
UTOPI	1
VIDÍ	3
VNÍMÁ	1
VTISKNE	1

VYBÍRÁ	1
VYCÍTÍ	1
VYDRŽÍ	1
VYHLÁSÍ	20
VYJÁDRÍ	5
VYJADŘUJE	4
VYSTIHNE	1
VYZPÍVÁ	1
VYŽDÍMÁ	1
VZPOMÍNÁ NA	1
ZAHÁNÍ	1
ZAPIJE	3
ZAPIJE	1
ZATLAČÍ	1
ZAŽENE	4
ZAŽIJE	4
ZAŽÍVÁ	1
ZMÍRNÍ	2
ZMÍRŇUJE	1
ZNÁ	2
ZTLUMÍ	1
ZVAŽUJE	1
ZVLÁDÁ	1

Příloha č. 9: Seznam adjektiv pojících se se substantivem radost (100 nejfrekventovanějších)

ADJEKTIVUM	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU SYN V4
státní smutek	2668
velký smutek	1255
hluboký smutek	765
plný smutek	461
obrovský smutek	342
národní smutek	257
třídenní smutek	182
zvláštní smutek	149

konečný smutek	128
veliký smutek	93
určitý smutek	77
tichý smutek	74
vnitřní smutek	70
lehký smutek	61
nesmírný smutek	61
jistý smutek	59
celonárodní smutek	56
vlastní smutek	56
výslovný smutek	54
těžký smutek	54
strašný smutek	51
podivný smutek	50
hrozný smutek	48
chorobný smutek	45
bezbřehý smutek	45
skutečný smutek	44
stejný smutek	44
všeobecný smutek	42
rodinný smutek	41
popsatelný smutek	40
opravdový smutek	39
malý smutek	38
oficiální smutek	37
nezměrný smutek	37
lidský smutek	37
krásný smutek	34
strašlivý smutek	34
český smutek	34
neskrývaný smutek	32
věčný smutek	31
radostný smutek	31
tíživý smutek	31
jiný smutek	31

nostalgický smutek	31
osobní smutek	30
fotbalový smutek	30
hokejový smutek	29
starý smutek	28
sedmidenní smutek	28
hořký smutek	27
melancholický smutek	27
dětský smutek	27
mírný smutek	25
patrný smutek	25
trvalý smutek	24
ohromný smutek	24
upřímný smutek	24
pochopitelný smutek	24
náhlý smutek	23
čtyřicetidenní smutek	23
zimní smutek	22
sestupový smutek	22
dvojnásobný smutek	22
podobný smutek	22
existenciální smutek	21
společný smutek	21
podzimní smutek	21
přirozený smutek	21
černý smutek	21
polský smutek	21
případný smutek	20
něžný smutek	20
roční smutek	20
naplněný smutek	19
vdovský smutek	19
šílený smutek	19
všudypřítomný smutek	19
další smutek	19

dlouhý smutek	19
celostátní smutek	19
patologický smutek	18
bezedný smutek	18
bolestný smutek	18
bezmezný smutek	17
jemný smutek	17
obyčejný smutek	17
týdenní smutek	17
snesitelný smutek	16
ženský smutek	16
tragický smutek	16
postkoitální smutek	16
nadměrný smutek	16
počáteční smutek	16
přehnaný smutek	16
dlouhodobý smutek	16
dvoudenní smutek	16
svěřený smutek	15
veselý smutek	15
sdílený smutek	15
vysvětlitelný smutek	15

Příloha č. 10: Seznam sloves vytěžených z podmětového postavení slova kanašimi (291 kontextů)

SLOVESO	PŘIBLIŽNÝČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
AFURERU	přetéká	3
ARU	je, existuje	17
ATAERU	dá	2
BURASAGARU	visí	1
CUDZUKU	pokračuje	3
CUJOMARU	zesiluje	1
CUKITÓRU	proniká	1
CUKURU	tvoří	1

CUMARU	je přeplněný	1
CUNORU	nabírá na intenzitě	3
CUTAWARU	šíří se	5
ČIGAU	liší se	1
DENSEN SURU	infikuje	1
DERU	přesune se ven	2
FUKAMARU	prohlubuje se	3
FUKIAGERU	tryská	1
FURU	otřásá (něčím)	1
HADŽIMARU	začíná	1
HANGEN SURU	snižuje se na polovinu	1
HAŠIRU	běží	1
HENŠICU SURU	mění svou podstatu	1
HIBIKU	rozléhá se (zvuk)	1
HIROGARU	rozšiřuje se	1
IERU	hojí se, léčí se	5
IRIMADŽIRU	mísí se	2
JADORU	usidluje se	1
JATTE KURU	přichází	2
JAWARAGU	změkčuje se	1
JORU	je zapříčiněn	1
JUSABURU	rozechvívá	1
KATARU	vypráví	1
KAWARU	mění se	3
KEISEI SURU	formuje	1
KEŠŠÓ SURU	krystalizuje	1
KIERU	mizí	9
KIESARU	míjí	1
KOMIAGERU	přetéká	10
KOMORU	je uzavřený	3
KUCUGAERU	přetáčí se	1
KURIKAESU	opakuje se	1
KURU	přichází	2
KUWAWARU	přidá se	1
MACU	čeká	1

MACUWARU 纏わる	proplétá se	1
MAČIGAU	je chybný	1
MADŽIRU	mísí se	1
MAGIRERU	mísí se	2
MOCU	drží, má	1
MODORU	vrací se	2
MUSUBICUKU	je svázaný	1
NAGARERU	proudí	2
NAKU NARU	zmizí, přestane existovat	2
NEZASU	je zakořeněný	1
NIDŽIMU	prosakuje	2
NOKORU	zůstane	2
NORIUCURU	přesedne	1
OČICUKU	uklidní se	1
OKIRU	udá se	1
OSOU	útočí	5
OŠIJOSERU	přibližuje se (velké množství)	2
OTOSU	shodí	1
OTOZURERU	navštěvuje	3
OU	následuje	1
OWARU	končí	3
SARU	odchází	1
SERIAGERU	vystupuje	1
SÓTÓ SURU	je vhodný	1
ŠIMIRU	prosakuje	1
ŠÓDŽIRU	raší	1
TAČIKAERU	vrací se	1
TADAJOU	vznáší se	1
TAKAMARU	zvyšuje se	1
TOGU	brousí	1
TOMARU	zastaví se	1
TÓRAI SURU	přichází	1
UKABU	pluje	2
UKAGAU 窺う	slídí	1
UMARERU	rodí se	1

UZUMAKU	víří se	1
WAKIAGARU	vyvěrá	2
WAKU	vyvěrá	3

Příloha č. 11: Seznam sloves vytěžený z předmětového postavení slova kanašimi (335 kontextů)

SLOVESO	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
ACUKAU	zachází s	1
ADŽIWAWU	ochutná	9
ARAWASU	dá najevo	6
ATAERU	dá	4
AWASERU	spojí	1
BAIKA SURU	znásobí	1
BUCUKERU	narazí	1
BUNSEKI SURU	analyzuje	1
CUCUMIKOMU	zabalí	1
CUGERU	sdělí	1
CÚKAN SURU 痛感	bolestně procítí	1
CUNAGERU	spojí	1
CUNORASERU	zintenzivní	2
CUTAERU	předá dál	2
ČICUDŽOTATERU	dá do pořádku	3
ČIKADZUKERU	přiblíží	1
ČOKKAN SURU	vytušit	1
DAPPI SURU	vysvětle se z (o hmyzu)	1
DŽIKKAN SURU	pocítí na vlastní kůži	1
EGAKU	kreslí	1
FÚDŽIKOMERU	zapečetí	1
FUKAMERU	prohlubuje	2
FUKUMERU	zahrnout (něco někam)	1
FURIHARAU	setřese	1
HANASU	pustí	1
HARICUKERU	připojí	1
HIKIOKOSU	zvedne (ze dna)	1

HIKIUKERU	vezme si na starost	1
HIKIZURU	táhne	1
HIROGERU	rozšiřuje	1
HJÓGEN SURU	vyjadřuje	4
IČIDZUKERU	umístí	1
IDAKU	drží	3
IJASU	vyléčí	3
IU	řekne, mluví o	2
JAWARAGERU	změkčuje	1
JOKUSEI SURU	kontroluje	1
JURUSU	dovolí	1
KAERU	mění	2
KAKAERU	drží	4
KAKUNIN SURU	kontroluje	1
KAKUSU	skryje	3
KAMIŠIMERU	zakousne se do	2
KAMOŠIDASU	připraví	1
KANAŠIMU	smutní	3
KANČI SURU 感知	vytuší	1
KANDŽIRU	cítí	24
KANDŽITORU	vycítí	1
KANGAERU	přemýšlí o	2
KATARU	vypráví o	2
KEIGEN SURU	ulehčí	1
KEIKEN SURU	zažije	2
KIKU	vyslechne	1
KIRAU	nenávidí	1
KJÓJÚ SURU	sdílí	5
KOBAMU	odmítne	1
KOERU	překoná	2
KOKUHAKU SURU	přizná	2
KOMERU	dá (emoci) dovnitř	3
KORAERU	vydrží	2
KUWAERU	má v ústech	1
KUWAERU	přidá	1

MAGIRAWASU	smíchá	2
MATOMERU	dá dohromady	1
MIRU	vidí	2
MISERU	ukazuje	2
MITOMERU	uzná	1
MOCU	drží, má	6
MOTARASU	přináší (abstrakt.)	3
NAGASU	vypustí (tekutinu)	1
NAGEKU	naříká nad	1
NAGUSAMERU	utěšuje	2
NATTOKU SURU	uzná	1
NIDŽIMASERU	nechá prosakovat	2
NINAU	nese na ramenou	1
NORIKOERU	překoná	16
NUGUISARU	utře	1
OBOERU	vnímá, cítí	13
OIDASU	vyžene	2
OMOIJARU	soucíí	1
OMOU	myslí na	5
OSAERU	potlačuje	1
OŠIKOMERU	natlačí	2
OŠIKOROSU	zabije mačkáním	1
RIKAI SURU	porozumí	6
SAIGEN SURU	znovuobnoví	1
SASSURU	odhaduje	3
SEOU	vezme na záda	5
SÓZÓ SURU	představuje si	1
SURU	dělá	1
SUTESARU	vyhodí	1
ŠIRU	zná	7
ŠIRUSU	zaznamená	1
ŠIZUMERU	utíší	1
ŠUKUFUKU SURU	požehná	1
TACU 絶つ	přeruší	1
TAERU	vydrží	1

TAIKEN SURU	zakusí	1
TAKUSURU	svěří	2
TATAMU	složí	1
TERASU	osvětlí	1
TORAERU	pevně uchopí	2
TORIACUKAU	zachází s	1
TORIDASU	vytáhne	1
TÓRIKOSU	prochází	2
TÓZAKERU	drží daleko	1
UČIKESU	vymaže	1
UKERU	přijme	2
UMERU	zakope	1
USURESASERU	ztenčí	1
UTAU	zpívá, hlásá	3
UTTAERU	stěžuje si na	4
WAKAČIAU	rozdělí se o	5
WAKASERU	nechá vyvěrat	1
WASURERU	zapomene na	12
ZÓFUKU SASERU	zvětší	1

Příloha č. 12: Seznam adjektiv pojících se se substantivem kanašimi (pouze nejfrekventovanější)

ADJEKTIVUM	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU BCCWJ
ARATA NA	nový	4
CUJOI	silný	3
FUKAI	hluboký	64

Příloha č. 13: Seznam sloves vytěžený z podmětového postavení slova hněv (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
BOBTNÁ	1
BUBLÁ	1
CLOUMÁ	1

DODÁ	1
DOPADÁ	1
DOPADNE	4
DOPROVODÍ	1
DOSÁHNE	1
DOTKNE SE	1
DOUTNÁ	3
DŘÍME	1
HODÍ SE	1
HROMADÍ SE	1
CHUTNÁ	2
JÍMÁ	1
KUMULUJE SE	1
KVASÍ	1
KYPÍ	1
LOMCUJE	3
MĚNÍ SE	1
MÍŘÍ	9
MÍSÍ SE	2
NAHRADÍ	1
NAHROMADÍ SE	1
NARŮSTÁ	3
NAŠEPTÁVÁ	1
OBJEVÍ SE	1
OBRACÍ SE	7
OBRÁTÍ SE	21
ODRÁŽÍ SE	2
ODUMŘE	1
OMEZÍ SE	1
OPUSTÍ	1
OSLABUJE	1
OTOČÍ SE	1
OTRÁVÍ	1
OVLÁDNE	2
OZVE SE	1

PADNE	2
PANUJE	1
PATRÍ	1
PATRÍ	1
PLANE	1
PODETNE	1
POHÁNÍ	1
POHLTÍ	1
POKRAČUJE	1
POLEVÍ	2
POMINE	2
POMŮŽE	1
POPOHÁNÍ	1
POSTIHNE	1
POŠKODÍ	1
PROBUBLÁVÁ	1
PROSAKUJE	1
PŘEJDE	4
PŘELIJE SE	1
PŘEVLÁDNE	2
PŘIDRUŽÍ SE	1
PŘICHÁZÍ	1
PŘIJDE	1
PŮSOBÍ	1
ROSTE	4
ROZBÍJÍ	1
ROZKRAJUJE	1
ROZPLYNE SE	1
SÁLÁ	1
SESYPE SE	1
SÍLÍ	1
SMĚRUJE	2
SNÁŠÍ SE	1
SNESE SE	13
SOUSTŘEDÍ SE	3

SOUVISÍ	1
SPALUJE	1
STAČÍ	2
STÉKÁ	1
STOUPÁ	1
STRÍDÁ	1
STRÍDÁ SE	1
STUPŇUJE SE	1
SVADÍ	1
SVEZE SE	2
SVRHNE	1
ŠKODÍ	1
USTUPUJE	1
UTICHNE	1
UTIŠÍ SE	1
UTUCHÁ	1
VKRÁDÁ SE	1
VLÁDNE	1
VRCHOLÍ	1
VŘE	1
VYBAVÍ SE	1
VYBIJE SE	1
VYCHLADNE	1
VYMIZÍ	1
VYPADÁ	2
VYPRCHÁ	3
VYTRATÍ SE	2
VYÚSTÍ	5
VZBOUZÍ SE	1
VZEDME SE	1
VZMÁHÁ SE	1
VZPLANE	4
VZROSTE	1
ZABIJE	1
ZAVLÁDNE	1

ZAZNÍVÁ	1
ZBYDE	1
ZLOMÍ SE	1
ZMĚNÍ SE	1
ZMÍRNÍ SE	1
ZMÍRNÍ SE	1
ZMÍTÁ	2
ZMIZÍ	3
ZMOCŇUJE SE	1
ZNÍ	1
ZPŮSOBÍ	2
ZRAČÍ SE	1
ZŮSTANE	2
ZVEDÁ SE	1
ZVEDNE SE	1
ZVĚTŠÍ SE	2
ŽENE	2

Příloha č. 14: Seznam sloves vytěžený z předmětového postavení slova hněv (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
BUDÍ	1
CÍTÍ	7
DOVOLÁVÁ SE NA	1
DŠTÍ	1
DUSÍ	1
EXISTUJE	1
CHÁPE	3
CHRLÍ	1
IGNORUJE	1
KROTÍ	8
MÁ	1
MÍRNÍ	1
NABÍDNE	1

NAHRADÍ	1
NAJDE	2
NAMÍŘÍ	1
NASMĚRUJE	1
NECHÁ VYTRYSKNOUT	1
OBRACÍ	8
OBRÁTÍ	26
ODMÍTNE	1
ODNESE	1
ODSUNE	1
ODVENTILUJE	1
ODVRÁTÍ	4
OVLÁDÁ	2
OVLÁDNE	11
OZNAČÍ	1
POCÍTÍ	8
POCIŤUJE	2
PODNĚCUJE	1
PODNÍTÍ	1
PODSTOUPÍ	1
POCHOPÍ	1
POTLAČÍ	3
POTLAČUJE	3
POTŘEBUJE	1
POVAŽUJE	1
POZNÁ	2
PROBUDÍ	1
PROJEVÍ	3
PROJEVUJE	3
PROŽIVÁ	2
PŘEDSTÍRÁ	1
PŘEHÁNÍ	1
PŘITÁHNE	1
PŘIVOLÁ	10
PŘIVOLÁVÁ	1

REAGUJE NA	1
RISKUJE	1
ROZDMÝCHÁVÁ	1
ROZLIŠUJE	1
ROZVÍŘÍ	1
ŘEŠÍ	1
SEŠLE	1
SHROMAŽDUJE	1
SKLIDÍ	1
SKLÍZÍ	1
SKRYJE	2
SKRÝVÁ	2
SLYŠÍ	4
SMĚRUJE	3
SNÁŠÍ	2
SPRAVÍ	1
STRHNE	1
STUPŇUJE	1
TIŠÍ	1
TLUMÍ	1
TUŠÍ	1
UKÁŽE	1
UKONEJŠÍ	1
UPOUTÁ	1
URYCHLÍ	1
USMÍŘÍ	1
UTIŠÍ	1
UVALÍ	1
UVALUJE	3
UVIDÍ	1
UVOLNÍ	1
UVOLŇUJE	1
VENTILUJE	5
VIDÍ	2
VOLÍ	1

VYBIJE	1
VYBÍJÍ	1
VYČTE	1
VYDRAŽDUJE	1
VYJÁDRÍ	5
VYJADŘUJE	3
VYJEVÍ	1
VYKŘIČÍ	4
VYLÉVÁ	1
VYLIJE	3
VYPROVOKUJE	2
VYSLOUŽÍ SI	3
VYTUŠÍ	1
VYUŽIJE	1
VYVOLÁ	6
VYVOLÁVÁ	1
VYZPÍVÁ	1
VZBUDÍ	5
VZBUZUJE	1
ZADRŽÍ	2
ZADRŽUJE	1
ZAHLÉDNE	1
ZAKUSÍ	1
ZAMĚŘÍ	3
ZAPLATÍ	1
ZAPOMENE NA	2
ZASLOUŽÍ SI	1
ZAŠTĚHUJE	1
ZAŽEHNÁ	2
ZAŽENE	1
ZAŽIJE	1
ZKROTÍ	2
ZMÍRNÍ	4
ZTRACÍ	2
ZVLÁDÁ	1

ZVLÁDNE	1
ŽIVÍ	1

Příloha č. 15: Seznam adjektiv pojících se se substantivem hněv (100 nejfrekventovanějších)

ADJEKTIVUM	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU SYN V4
spravedlivý hněv	473
boží hněv	331
plný hněv	168
lidový hněv	148
velký hněv	108
tekutý hněv	93
oprávněný hněv	81
bezmocný hněv	61
potlačovaný hněv	51
králův hněv	51
svatý hněv	49
šakalí hněv	48
otcův hněv	37
prudký hněv	36
vlastní hněv	36
zuřivý hněv	35
rostoucí hněv	27
posilující hněv	26
babí hněv	25
veliký hněv	24
muslimský hněv	23
občanský hněv	22
veřejný hněv	21
silný hněv	20
Khanův hněv	20
případný hněv	19
tichý hněv	18
narůstající hněv	18
lidský hněv	17

planoucí hněv	17
matčin hněv	17
obrovský hněv	16
ruský hněv	15
nahromaděný hněv	15
potlačený hněv	15
vnitřní hněv	14
hrozný hněv	13
sílicí hněv	13
strašný hněv	13
rudý hněv	13
slepý hněv	13
božský hněv	13
temný hněv	13
strašlivý hněv	13
spontánní hněv	12
královský hněv	12
trenérův hněv	11
produktivní hněv	11
vzrůstající hněv	11
mocný hněv	10
vyvolaný hněv	10
Klausův hněv	10
caesarův hněv	10
zrudlý hněv	10
americký hněv	10
rodičovský hněv	9
rozpálený hněv	9
starý hněv	9
chladný hněv	9
manželův hněv	9
podobný hněv	9
národní hněv	9
patrný hněv	8
bledý hněv	8

nesmírný hněv	8
viditelný hněv	8
Paroubkův hněv	8
stejný hněv	8
Topolánkův hněv	8
nesmiřitelný hněv	8
kontrolovaný hněv	8
zemanův hněv	8
dětský hněv	8
náhlý hněv	8
císařův hněv	8
další hněv	8
upřímný hněv	8
zoufalý hněv	8
královnin hněv	8
zadržovaný hněv	8
politický hněv	8
pomstychtivý hněv	8
prezidentův hněv	7
příčetný hněv	7
vášnivý hněv	7
Diův hněv	7
baronův hněv	7
kontrolovatelný hněv	7
sociální hněv	7
revoluční hněv	7
černý hněv	7
skrytý hněv	7
divoký hněv	7
pochopitelný hněv	7
nastřádaný hněv	7
Stalinův hněv	7
nashromážděný hněv	7
počáteční hněv	7
opravdový hněv	6

Hitlerův hněv	6
---------------	---

Příloha č. 16: Seznam sloves vytěžených z podmětového postavení slova ikari (700 kontextů)

SLOVESO	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
AFURERU	přetéká	3
AMARU	zbývá	1
ARAWARERU	objeví se	3
ARU	je, existuje	25
ATAERU	dá	2
BAIKA SURU	zdvojnásobí se	2
BAIZÓ SURU	zdvojnásobí se	1
BAKUHACU SURU	vybuchne	36
BUCUKERU	narazí	2
BURIKAESU	zhoršuje se (nemoc aj.)	1
CUCUMU	obaluje	1
CUDZUKU	pokračuje	1
CUKIAGERU	proniká	2
CUKINUKERU	proniká	1
CUMORU	hromadí se	1
CUNAGARU	je spojený	2
CUNORU	nabírá na intenzitě	8
CURANUKU	proniká	1
CUTAWARU	rozšiřuje se	6
CUTOMERU	vykonává funkci	1
ČINSEI SURU 沈静	uklidní se	1
DAIBAKUHACU SURU	vybuchne s velkou explozí	1
DERU	přesune se ven	2
DŽIZOKU SURU	pokračuje	1
DŽŮMAN SURU	naplňuje	1
ESUKARÉTO SURU	eskaluje	1
FUDŽÓ SURU 浮上	vyplyne na povrch	1
FUKIAGARU	je vyfukován	1
FUKIARERU	silně fučí	1

FUKIDASU	je vyfukován	3
FUKURAMU	nabývá (na objemu)	3
FUKUREAGARU	nabývá (na objemu)	5
FUNŠUCU SURU	vystřikuje, vyfukuje	3
FURIKAKARU	dopadá (déšť aj.)	1
FUTTÓ SURU	vře	3
FUTTOBU	je hnán větrem	1
GEKIKASURU	zesílí, „stane se extrémní“	1
HADŽIMARU	začíná	1
HAIRU	vstupuje	1
HASSURU	odvozuje se	3
HAŠIRU	běží	1
HENKASURU	mění se	1
HIKISAKU	roztrhne	1
HIROGARU	rozšiřuje se	2
IKU	jde	1
JADORU	usídli se	1
JAMU	přestane	1
JAWARAGU	změkčuje se	2
JOGIRU	postupuje	1
JOMIGAERU	navrací se k životu	1
KACU	zvíťzí	1
KAERU	mění	1
KAKEMEGURU	obchází	2
KAMICUKU	je vyškrábán	1
KASANARU	hromadí se	1
KAWARU	mění se	1
KIERU	mizí	11
KIESARU	míjí	1
KIRISAKU	roztrhne	1
KÓDŽIRU	zvyšuje se	1
KOERU	přesahuje	1
KÓGEKI SURU	útočí	1
KOMIAGERU	přetéká	77
KOMORU	je uzavřený	8

KOROSU	zabíjí	1
KÓSAKU SURU	mísí se (s)	1
KURU	přichází	1
KUSUBURU	doutná	3
KUWAWARU	přidá se	1
MADŽIRU	mísí se	3
MAGIRERU	mísí se	1
MEGURU	obchází	1
MIČIRU	plní	2
MJAKKUCU	pulzuje	1
MOEAGARU	vzplane	6
MOEHIROGARU	hořením se rozšiřuje	1
MOERU	hoří	4
MOTAGERU	zvedá	2
MUKAU	směřuje	3
MUSUBICUKU	je svázaný	1
NIDŽIMU	prosakuje	5
NIERU	vře	2
NIETAGIRU	vře	1
NIOU	je cítit	1
NOKORU	zůstane	3
NORIUCURU	přesedne	1
NUKERU	uvolní se	1
OČICUKU	uklidní se	1
OSAMARU	uklidní se	64
OSOIKAKARU	útočí	2
SAIHACU SURU	vrátí se, „udá se znovu“	1
SAINEN SURU	rozhoří se znovu	4
SAKURECU SURU	exploduje	1
SAMERU	vychladne	3
SARU	odchází	1
SASU	propíchne	1
ŠIBOMU	vadne	2
ŠIMERU	zaujímá (místo)	1
ŠIRIZOKU	ustoupí	1

ŠIZUMARU	tiší se	6
ŠÓDŽIRU	raší	1
ŠÚČŮ SURU	koncentruje se	2
TAGIRU	přichází k varu	1
TAKABURU	zvyšuje se	1
TAKAMARU	zvyšuje se	3
TAMARU	střádá se	6
TASSURU	dosáhne (bodu)	14
TENKA SURU 転化	promění se	1
TOBIKOERU	přeskočí (na)	1
TOBU	letí	1
TODOROKU	hlučí	1
TOKERU	rozvolňuje se	6
TOMARU	zastaví se	2
TÓRIKOSU	prochází	1
UBAU	vytrhne	1
UKABU	pluje	5
UMARERU	rodí se	1
USSEKI SURU	střádá se (zejména neg. emoce)	1
USURAGU	ztenčuje se	1
USURERU	ztenčuje se, slábne	1
UZUKU	pulzuje bolestí	1
UZUMAKU	víří se	6
WAKIAGARU	vyvěrá	10
WAKIDASU	vyvěrá	1
WAKIOKORU	vyvěrá	2
WAKITACU	vyvěrá	1
WAKU	vyvěrá	17
ZÓFUKU SURU	nabude	1

Příloha č. 17: Seznam sloves vytěžený z předmětového postavení slova radost (500 kontextů)

SLOVESO	PŘÍBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
---------	-------------------------	-----------------------------------

ARAWASU	dá najevo	6
BAKUHACU SASERU	nechá vybuchnout	15
BUCUKERU	narazí	35
BUČIMAKERU	rozsype	14
CUNORASERU	zintenzivní	3
CUTAERU	předá dál	1
DASU	vytáhne ven	3
EGAKU	kreslí	1
FÚIN SURU	zapečetí	1
FUJASU	zvýší (o množství)	1
FUKIDASU	chrlí	1
FUKUMU	má v sobě	3
FUNŠUCU SASERU	nechá tryskat	1
HASSAN SURU	vypouští (světlo, pach aj.)	1
HASSURU	dá najevo	2
HERASU	sníží (o počtu)	1
HIKIDASU	vytáhne	1
HIKIOKOSU	zvedne (ze dna)	2
HJÓGEN SURU	vyjadřuje	12
HJÓMEI SURU	dá najevo	1
HJÓSURU	dá najevo	3
IDAKU	drží	5
JAWARAGERU	změkčuje	4
JOKUSEI SURU	kontroluje	1
JÚHACU SURU	zapříčiní	1
KAERU	mění	1
KAKAERU	drží	2
KAKITATERU	píše o	7
KAKU	píše o	1
KAKUSU	skryje	4
KAMIKOROSU	zakousne (emoci)	1
KANDŽIRU	cítí	30
KANDŽITORU	vycítí	4
KANGAERU	přemýšlí o	1
KATARU	vypráví o	1

KERIAGERU	vykope	1
KINDŽIRU	zakáže	5
KOMERU	dá (emoci) dovnitř	22
KONTORÓRU SURU	kontroluje	1
KORAERU	vydrží	1
KUIRU	lituje	1
MADŽIERU	smíchá	1
MAWASU	natočí (někam)	1
MEZAMESASERU	vzbudí	1
MINAGIRASERU	nechá tryskat	2
MIRU	vidí	1
MISERU	ukazuje	6
MITOMERU	uzná	1
MOCU	drží, má	12
MOČIKOMU	vnese	1
MOETATASERU	nechá vzplanout	1
MOJASU	pálí	1
MORAU	dostane	1
MUKERU	nasměřuje	7
NAKUSU	eliminuje	1
NIDŽIMASERU	nechá prosakovat	1
NOMIKOMU	spolkne	3
NOZOKU	odstraní	1
OBOERU	vnímá, cítí	50
OKOSU	vyvolá	1
OSAEKOMU	stlačí	2
OSAERU	potlačuje	28
OSAMERU	vloží	2
OSORERU	bojí se (čeho)	3
OŠIKOROSU	zabije mačkáním	3
RIJÓ SURU	využije	1
SAEGIRU	blokuje	1
SAINEN SURU	nechá znovu rozhořet	1
SEISURU	potlačí	1
SONDŽŮ SURU	váží si (něčeho)	1

SORASU	odvede	1
ŠIRU	zná	2
ŠIZUMERU	utiší	17
ŠOKUHACU SURU	odpálí	1
ŠORI SURU	zbaví se	2
ŠÓŠIN SASERU	nechá vzrůstat	1
TAERU	vydrží	2
TAGIRASERU	nechá přijít k varu	1
TAKUSU	svěří	1
TAMEKOMU	střádá	1
TAMERU	střádá	2
TANOŠIMU	těší se z	1
TATAKU	udeří na	1
TOKU	rozváže (odváže se od ní)	2
TÓRIKOSU	prochází	7
UKERU	přijme	2
UTTAERU	stěžuje si na	1
WASURERU	zapomene na	1
ZÓFUKU SASERU	zvětší	2

Příloha č. 18: Seznam adjektiv pojících se se substantivem ikari (pouze nefrekventovanější)

ADJEKTIVUM	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU BCCWJ
ACUI	horký	4
ARATA NA	nový	5
ATARAŠII	nový	3
CUJOI	silný	13
CUMETAI	studený	5
DOSUGUROI	špinavě černý	3
HAGEŠII	prudký	77
KASUKA NA	nevýrazný	3
KJÓRECU NA	extrémní	4
MÓRECU NA	extrémní	5
SUSAMADŽII	strašný	4

ŠIZUKA NA	klidný	5
-----------	--------	---

Příloha č. 19: Seznam sloves vytěžený z podmětového postavení slova strach (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
BRÁNÍ	3
CLOUMÁ	1
ČÍHÁ	1
DĚLÁ	1
DONUTÍ	2
DOPADÁ	1
DOVOLÍ	2
DRŽÍ	1
FUNGUJE	2
HLODÁ	1
HRAJE	1
CHYBÍ	1
JDE (Z)	15
KLESÁ	1
KLESNE	1
MIZÍ	1
MLUVÍ	1
MOTIVUJE	1
NAHRÁVÁ	1
NARŮSTÁ	1
NAVŠTÍVÍ	1
NUTÍ	1
OBCHÁZÍ	4
OBJEVÍ SE	1
OCHROMÍ	1
OPADÁ	1
OPANUJE	1
OPUSTÍ	1
OVLÁDÁ	2

OVLÁDNE	1
OZVE SE	1
PADNE (NA)	1
PANUJE	12
PATRÍ	2
POHÁNÍ	1
POMÁHÁ	1
PROBĚHNE	1
PROBOUZÍ SE	1
PROBUDÍ	1
PROCHÁZÍ	1
PROJEVÍ SE	1
PROJEVUJE SE	2
PROVÁDÍ	1
PROVÁZÍ	2
PŘEDCHÁZÍ	2
PŘEKONÁVÁ	1
PŘESOUVÁ SE	1
PŘETRÁVÁ	1
PŘEVÁŽÍ	1
PŘEVAŽUJE	1
PŘEVLÁDNE	1
PŘIDÁVÁ SE	2
PŘIJDE	1
PŘIMĚJE	1
ROSTE	1
ROZŠÍŘÍ SE	1
SÁLÁ	1
SEVŘE	1
SÍLÍ	1
SOUVISÍ	1
SPADNE	2
STAČÍ	1
STOJÍ	3
SUŽUJE	1

SVAZUJE	1
SVĚDČÍ	1
ŠÍŘÍ SE	2
UDRŽUJE	1
UKAZUJE SE	1
UKÁŽE SE	1
UMÍSTÍ SE	1
ÚTOČÍ	1
VÁLÍ SE	1
VANE	1
VEDE	4
VKRADE SE	1
VLÁDNE	2
VYBURCUJE	1
VYDĚLÁVÁ	1
VYHNE SE	1
VYCHÁZÍ	1
VYPROVÁZÍ	1
VYSTRÍDÁ	1
VYTAHUJE	1
VYTLAČUJE	1
VYÚSTÍ	1
VYVOLÁ	2
VYŽENE	1
VZNIKÁ	1
VZROSTE	1
VZRŮSTÁ	1
ZAFUNGUJE	1
ZAHALÍ	1
ZACHVÁTÍ	1
ZAPŮSOBÍ	2
ZARUČUJE	1
ZASTAVÍ	1
ZAŽENE	1
ZBYDE	1

ZÍSKÁVÁ	1
ZKRESLUJE	1
ZMOCNÍ SE	1
ZPŮSOBÍ	1
ZŮSTANE	1
ZŮSTÁVÁ	2
ZVÍTĚZÍ	1
ZVÝŠÍ SE	1
ŽENE	2
ŽIVÍ	1

Příloha č. 20: Seznam sloves vytěžený z předmětového postavení slova strach (500 kontextů)

SLOVESO	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
CÍTÍ	1
DOSTANE	19
CHÁPE	1
MÁ	354
NAHÁNÍ	2
NARÁŽÍ NA	1
NAŽENE	1
ODBOURÁVÁ	1
ODHODÍ	1
ODLOŽÍ	1
POCIŤUJE	3
POMINE	1
PROŽIJE	1
PŘEDSTAVUJE SI	1
PŘEHLÉDNE	1
PŘEKONÁ	7
PŘELSTÍ	1
PŘEŽIJE	1
PŘIVODÍ	1
RISKUJE	1

ROZLIŠUJE	1
ROZSEVÁ	1
SKRÝVÁ	1
STYDÍ SE ZA	1
ŠÍŘÍ	1
TLUMÍ	1
UVEDE	1
VSADÍ NA	1
VYPĚSTUJE	1
VYVOLÁ	2
VZBUZUJE	1
ZAPLAŠÍ	1
ZAŽIJE	1
ZAŽÍVÁ	1
ZHMOTNÍ	1
ZVLÁDNE	1

Příloha č. 21: Seznam adjektiv pojících se se substantivem strach (100 nejfrekventovanějších)

ADJEKTIVUM	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU SYN V4
velký strach	8373
panický strach	1445
hrozný strach	1377
plný strach	862
obrovský strach	755
neustálý strach	700
vlastní strach	570
strašný strach	489
chorobný strach	421
lidský strach	411
zbytečný strach	409
oprávněný strach	385
malý strach	334
šílený strach	324
podvědomý strach	314

veliký strach	282
iracionální strach	275
opravdový strach	239
všudypřítomný strach	232
smrtný strach	223
obyčejný strach	222
stejný strach	221
určitý strach	219
skutečný strach	203
přehnaný strach	202
pořádný strach	198
prvotní strach	195
dětský strach	191
přirozený strach	190
permanentní strach	176
věčný strach	156
počáteční strach	144
všeobecný strach	129
jiný strach	128
podobný strach	118
stálý strach	116
příšerný strach	105
každodenní strach	101
rostoucí strach	94
pochopitelný strach	93
vnitřní strach	92
intenzivní strach	86
opodstatněný strach	84
zdravý strach	83
ochromující strach	81
překonatelný strach	80
různý strach	80
existenční strach	79
starý strach	71
vyvolaný strach	69

silný strach	69
ohromný strach	69
odůvodněný strach	68
zakořeněný strach	67
trvalý strach	66
paranoidní strach	65
děsný strach	62
případný strach	60
nový strach	60
ustavičný strach	59
posedlý strach	59
skrytý strach	57
jistý strach	56
zvláštní strach	55
zoufalý strach	54
náhlý strach	54
ostatní strach	54
příjemný strach	53
ochromený strach	52
existenciální strach	52
hysterický strach	52
obecný strach	50
prostý strach	50
pouhý strach	50
včerejší strach	48
prožitý strach	48
fyzický strach	48
děsivý strach	48
živočišný strach	48
způsobený strach	47
neurotický strach	47
nahánějící strach	47
přiměřený strach	46
patologický strach	46
neuvěřitelný strach	45

strašlivý strach	45
společný strach	45
rozšířený strach	45
podivný strach	45
vyvolávající strach	45
extrémní strach	44
nadměrný strach	44
tradiční strach	42
narůstající strach	42
český strach	39
popsatelný strach	39
vysvětlitelný strach	38
úzkostný strach	37
známý strach	37
další strach	36

Příloha č. 22: Seznam sloves vytěžený z podmětového postavení slova osore (601 kontextů)

SLOVESO	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
ARU	je, existuje	518
DERU	přesune se ven	6
HAŠIRU	běží	1
HIROGARU	rozšiřuje se	2
IRIMADŽIRU	mísí se	1
ITARU	vede (abstrakt.)	1
JABURU	roztrhne	1
KASUMERU	ukradne	1
KAWARU	mění se	1
KIERU	mizí	3
KIZASU	raší	1
MIČIBIKU	vede (někoho někam)	1
MOČIAGARU	je vytažen	1
MODORU	vrací se	1
MOTARASU	přináší	1

MUSUBICUKU	je svázán	1
NAKU NARU	zmizí, přestane existovat	2
NOKORU	zůstane	1
SARU	odchází	1
ŠÓDŽIRU	raší	3
TASSURU	dosáhne (bodu)	1
TEIGEN SURU	sníží se	1
TÓZAKARU	vzdaluje se	1
UKABU	pluje	1
USURAGU	ztenčuje se	1

Příloha č. 23: Seznam sloves vytěžený z předmětového postavení slova osore (208 kontextů)

SLOVESO	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ VE ZKOUMANÉM VZORKU
ADŽIWAU	ochutná	1
ATAERU	dá	1
FUJASU	zvýší (o množství)	1
FUMIKOMU	šlápne do	1
IDAKU	drží	37
IU	řekne, mluví o	1
JOBIOBOERU	vyvolá	1
KAERU	mění	1
KAKUSU	skryje	1
KANDŽIRU	cítí	21
KANZURU	cítí	1
KOERU	překoná	1
KOKJÚ SURU	dýchá (emoci)	1
MANUGARERU	utíká od	1
MIRU	vidí	1
MISERU	ukazuje	2
MOCU	drží, má	3
MOTARASU	přináší (abstrakt.)	1
NASU	vytvoří	64
NORIKOERU	překoná	1

NUGUU	otře	1
OBOERU	vnímá, cítí	1
OIDASU	vyžene	1
RIKAI SURU	porozumí	2
SAKERU	drží daleko	1
SENTAKU SURU	zvolí si	1
SUTERU	vyhodí	1
ŠIRU	zná	27
ŠITEKI SURU	poukazuje na	2
TATAERU	naplní (emocí)	1
TEHANASU	upustí	1
TORINOZOKU	odstraní	2
UČIKOMU	zatluče	1
WARAU	vysměje se (emoci)	1
WASURERU	zapomene na	2
ZÓFUKU SASERU	zvětší	1

Příloha č. 24: Seznam adjektiv pojících se se substantivem osore (pouze nefrekventovanější)

ADJEKTIVUM	PŘIBLIŽNÝ ČESKÝ PŘEKLAD	POČET VÝSKYTŮ V KORPUSU BCCWJ
FUKAI	hluboký	2
HIDŽÓ NA	neobvyklý	2
KASUKA NA	nevýrazný	2